

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

№ 33/34

23. VIII 1930

Õnnetus jääb tulemata!

*Kui kinnitate oma
varanduse ja elu
Eesti Lloydis!*

Metallitööstuse Aktsia-Selts

„ILMARINE“

TALLINNAS, (ENDINE VIEGAND)

ASUTATUD 1859. AASTAL.

RANNAVÄRAVA PUIESTEE 21. TELEF. 12-60 ja 1-39.

JAOSKONNAD:

Malmi, terase ja vase valamine, sepa ja katelsepa, tislери, treimise töökojad ja metallide autogeen ning elektr. kokkukeetmine.

TÖÖKOJAD TEEVAD:

igasuguseid laevamasinate ja mehhanismide parandustöid, katla ja selle osade parandusi, mootorite ja nende osade parandusi ja uuendusi, propellerisi prongsist ja terasest, igasugust teras, malm ja vase valu, võllide õiendamist ja kokkukeetmist ka kõige vastutusrikkamates kohtades ning igasugustes mõötudes kui ka igasuguseid muid töid metallitööstuse alal.

Iseseisvalt võtke pannakse töö headuse ja kiiruse peale.

Terminide ja headuse eest täielik vastutus.

Poola päevad Eestis.

Kuigi T. E. Poola Vabariigi presidendi vastukülaskäik Tallinna kestis ainult kaks päeva, jättis ta ometi sügavaid ja kestvaid mälestusi. Osalt peab seda kirjutama kõrge külalise isiku arvele. President Mościcki rüütlik, lahke ja väarikas esinemine võlus kõiki, kellel õnnestus teda näha. Nii tema kui ka ta väljapaistev saatjaskond ei jätnud kasutamata ühtki juhust, et näidata südamlikku sõprust Eesti rahva vastu. Nende vastuvõtt ei võinud jätta vähematki kahtlust selles, kui sügavalt Eesti rahvas hindas omalt poolt seda sõprusavaldust.

Nii kujuneski presidendi vastukülaskäik Eesti - Poola sõpruse veenvaks manifestatsiooniks. Kuigi seda mõnelt poolt püütakse eitada, elas rahvas sündmustele tõsiselt kaasa. Eriti väljapaistvaks kujunes vastuvõtu kavas seekord kaitseväe osa, kusjuures tema esinemist paraadil nimetati kõikjal vastuvõtu hiilgavamaks korralduseks. Pole vähematki kahtlust, et kaitseväe esinemine külalisi sügavalt mõjutas. Nii võivad asjaosalised õigustatud uhkusega jääda teadvuse juure, et Eesti kaitseväge on endiselt omariikluse välise esinemise tähtsamaid tegureid.

Külaskäik mitte ükski mõjutas isiklikke vahekordi Poola rahva juhtidega, mitte ükski näitas Poola-Eesti vahekordade muutmata südamlikkust, ta ühtlasi süvendas ja propageeris sõpruse aadet. Nagu tähendas välisminister ühes oma lauakõnes, Poola oli kõikide suus ja südameis. Huvi Poola vastu avaldus nii ajakirjanduses, mille organid olid kujunenud neil päevil Poola numbriteks, kui ka eriväljaannetes. Viimaste hulgas paistis välja Eesti-Poola ühingu toimetatud ja kirjastatud koguteos „Poola“, kahtlemata paremaid Eesti väljaandeid sel alal. Poola tundmaõppimine, idee et Eesti-Poola sõprus põhjeneb loomulikul alusel, on presidendi - päevade tähtsamaid tulemusi.

Ei saa varjata, et Balti-Saksa ja osalt ka mõne naaberriigi ajakirjanduses püü-

takse eitada selle sõpruse loomulikkude eelduste olemasolu. Tahetakse väita, et sõpruse aluseks on Eesti poolt hirm Suur-Vene ees, Poola poolt soov kindlustada endale hegemooniat Balti riikide hulgas.

Eestis valitsev hirm tuleviku ees on välisajakirjanduse halvasti informeeritud osa armsamaid teeme. Kus ja milles on näha seda hirmu? Kui William Martin, Euroopa silmapaistvamaid ajakirjanikke, Eestit mõne nädala eest külastas, ei näinud ta seda kuskil. Ta tähendas oma kirjutusis, teda otse rabanud Eesti usk tulevikku ja täielik hirmu puudumine. See on objektiivse välismaalase mulje. Kas pole naiiv arvata, et riik võib rajada oma välispoliitikat nii nõrgale ja püsimatule alusele, nagu seda on kergelt haihtuv paanika?

Reaalsem pole lugu ka Poola hegemooniaga. Milles see avaldub? Poola - Eesti vahekorrad on suutnud areneda praeguse kindluseni tänu vastastikusele lugupidamisele. Eesti, kui iseseisev riik, võib harrastada sõprusi. Ta ei kannataks hegemooniat, tulgu see kust tahes. Novembris 1919 Eesti raputas end lahti liitriikide interventsiooni-politikast, kuna ta nägi, et Vene valgete toetamine oli lootusetu ega polnud kauem kooskõlas Eesti rahvusliste huvidega. Kas need üksikud häälled lähemaist naaberriikest toetasid tol korral Eesti algatust? Ei, siis paistis meie politika nende liig iseseisev ja julge. Need kaks omadust pole aastate jooksul läinud kaduma. Eesti vahekord Poolaga põhjeneb vastastikkusel; oleks asjatu temas otsida alistumist Poola üleolule ning loobumist poliitilisest iseseisvusest või aktiveedist. Nagu minevikuski, võib see aktiveet areneda nii Balti väikeriikide, kui ka Skandinaavia suunas ning avalduda Rahvasteliidu konverentsil. Nagu 1919. aastalgi, paistab Eesti välispoliitika liig iseseisev ja julge, tema püüded liig laialdased ja haaravad, et mahtuda paenduvama taktikaga harjunud inimeste ajudesse. Üksi tulevik võib

meile ka nende silmis õigust anda. Kahjuks unustatakse aga sealpool üllatava kiirusega ajaloo õpetusi.

Neil kaalutlustel meie ei leia mingit põhjust piirata oma otsekohesemat rõõmu Poola Vabariigi Presidendi külaskäigu õn-

nestumisest. Hindame külaskäiku kui suure Poola rahva sõbralikku shesti, kui uut näidet Eesti omariikluse organisatsioonilisest ja poliitilisest küpsusest, kui uut kivi meie iseseisvuse alusmüüris.

Poola Eesti lähenemisest ja koostööst.

(„Sõdurile“ kirjutanud Poola-Eesti ühingu esimees VLADYSLAV LUDVIK EVERT
Poola presidendi külaskäigu puhul Tallinna).

Iga rahvas seisab alati salapärase homsepäeva teenistuses. Vajadus süveneda ülesannetesse, mis sünnivad täna, kuid väljendust leiavad homme, möödapääsematu tarvidus reageerida tuleviku sündmuste esile kerkimisele, nende arenemisele ja väljakujundamisele — see on iga rahva otsene ülesanne, kes tahab ajada aktiivset politikat, kes tahab olla teguvõimsaks subjektiks, vaid mitte mängukanniks üksteisele vastukäivatele, võitlevatele huvidele.

Sõna „rahvas“ tarvitasin eelpool teadlikult, sest tõeline politika ei saa olla terve sajaprotsendiline üksuse töövili. Üksus loob talle tingimusi, annab võimalusi, juhib teda, — kuid üldsus, ühiskond, rahvas peab neist tingimustest aru saama, neisse süvenema, neid arendama — peab ühisel jõupingutusel ja eraalgatusel seda realiseerima võimalikkudes üksikasjades.

Poola oli ja on tänapäev veelgi kaalukam tegur maailma politikas. Tema mõju Euroopas omab ning peab omama kasvavat tendentsi, eriti Ida-Euroopa saatuses. Poola traditsioon, iseloom ja riigi terve mõistus kõrvaldab ahnuse ja püüde end vahele segada või piirata naabrusrahvaste vabadust ning suveräniteeti. Seesama traditsioon ja riigi õiguslik mõiste ei kõrvalda veel kõige kaugeemale ulatuvat koostööd, veel vähem aga neid vorme, milles see väljendub. On aga selge, et koostöö arenemise takistamine või selle nõrgendamine toob hädaohtlikumaid tagajärgi väiksele riigile.

Huvitavaid ja aktuaalseid poliitilisi mõtteid leidub Baltiriikide ajaloos. Tulevameele Skandinaavia ülemvõimu ja XVIII sajandil Venemaa võite, mille tagajärjel hävitatakse Poola, nõrgestatakse Rootsi ning kindlustatakse end Baltimere rannikul, alates suurriigi politikat, mis

tugines barbaarsusele. XIX sajandil kerikib Venemaale võistleja, kes on seotud ühise kuriteoga — Poola jagamisega, — Saksa keisririigi näol ja kes teadlikult toetab rüütlite, kui endiste Eesti- ja Läti-maa valitsejate õigusi.

Suur Maailmasõda muutis maailma kaardi, kuid ei suutnud kaotada ristlevaid huvisid, hoida ära sellest tingitud agressiivseid püüdeid. Muutus vorm, kuid sisu jäi samaks. Kolmekümne ühe miljonilise tänapäeva Poola uuestisünd, iseseisvate Eesti ja Läti riikide loomine ja Leedu ülesehitamine ei kõrvaldanud kahte õlga, tange, mis ähvardavad nimetatud riike. Ei mingisugune patsifismi silt, kõige parem traktaat ei muuda jõudude ja huvide mängu, ei kõrvalda ahneid ja sõjakaid naabreid, ei asenda oma jõudu, mis võimas vastupanuks, — vaimset ja materjalset jõudu. Kaart räägib selgelt ja valjul ning ajalugu aitab tõsta veelgi tema häält. Seda mitte kuulda võrdub enesetappele.

Segipaisatud, varjeeruvate ja alaliste huvide kompleksist reaalpolitika suudab luua tugevaid ja otstarbekohaseid vahendeid varitseva hädaohu ja territooriumi puutumatus kaitseks ning leida vastavaid perspektiive üldiseks arenguks.

Reaalpolitika peab leidma üldsuse toetust, peab osutama hooneks, mis püstitatud rahvalt suure ülesehitava kava järel; igaüks meist peab isiklikult kandma kivi sellele suurele ehitisele.

Koostööle, mis tugineb usaldusele ja sõprusele peab eelkäima üksikasjalisem ning täpsam üksteise tundmine, millest järgneb vastastikune arusaamine — see algab usalduseks ja sõpruseks.

Valitsused teevad oma töö; seltskonnal lasub oma kohustus. Härra Riigiväenema Strandmani külaskäik Varssavi — äsjamöödunud Härra Presidendi Moscicki

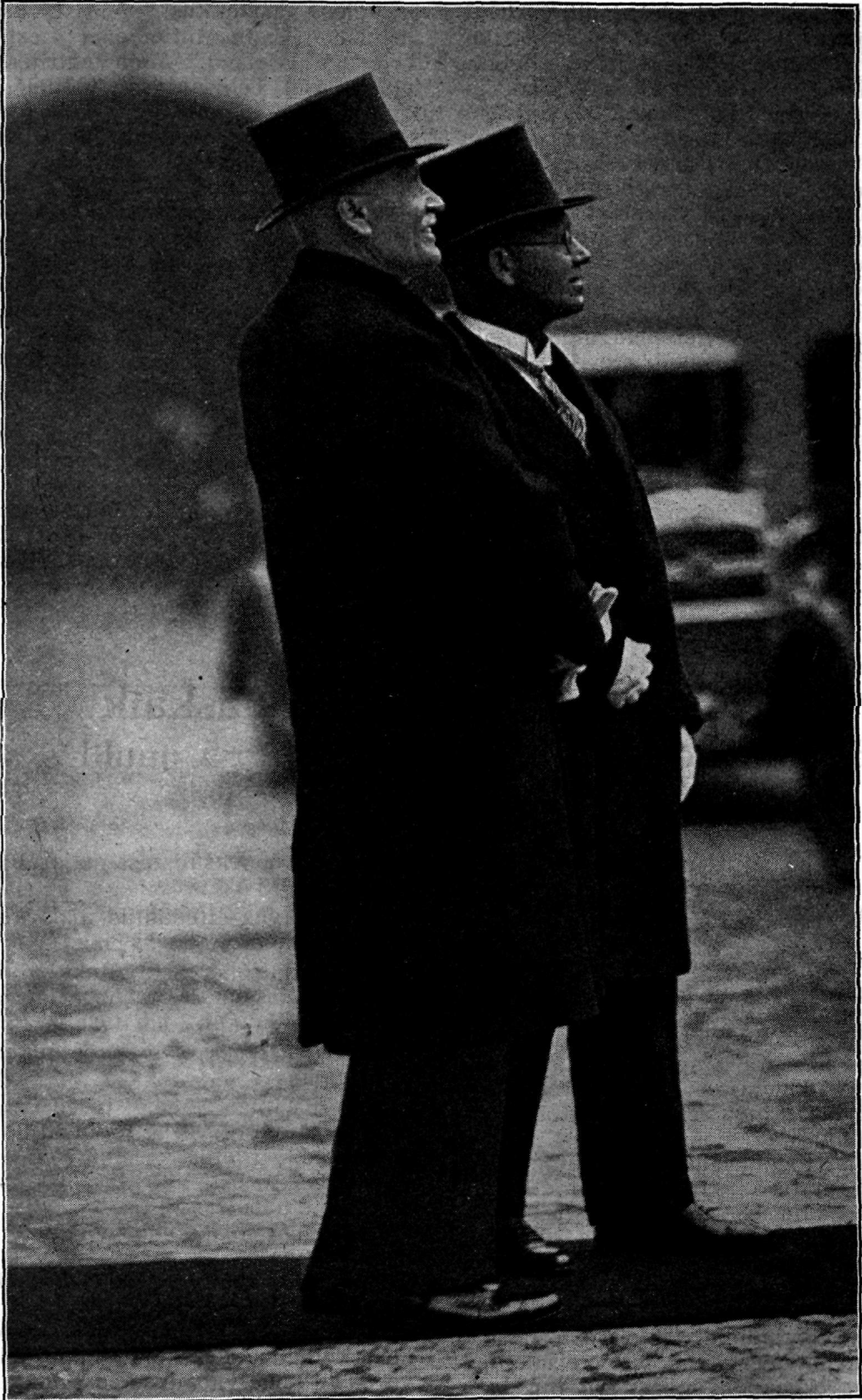

Foto Akel.

President J. Moscicki ja riigivanem O. Strandman Kadriorus 10. VIII 1930.

külaskäik Tallinna ei ole ainult vastastikune viisakuse akt, vaid ka sõprustunete kinnitamine, Poola ja Eesti rahvaste ja riikide vahel areneva koostöö allakriiputamise. Püstitatud tähised peavad leidma täitmist. On tarvis rajada tugev psüühiline alusmüür kasvavale ja nii loomulikule sõprusele ning koostööle.

Kaalukaks teguriks vastastikusele tutvunemisele, arusaamisele, sõpruse loomisele ning selle arendamisele võivad kujuneda Poola-Eesti ja Eesti-Poola ühingud, kes oma tööks peavad ligi tõmbama ajakirjandust. Mõlematel ühingutel (Poola-Eesti ühing on kutsunud ellu oma häälekanaja — veerandaasta ajakirja „На д Балтыкием“), on lai ning tänuväärt tegevusala. See tugineb ainult ühele, kuid suurele eesmärgile: tutvustada Eestit Poolaga ja Poolat Eestiga. See tutvunemine aga peab olema täiuslik, haarama laiemaid rahvahulki, tutvustades neid ajaloo, rahva hingelaadiga, kirjandusega, kunstiga, iseloomuga, kommetega,

äratades vastastikust sõprust, usaldust, austust. Peame tutvunema Eestiga — Teie aga Poolaga. Meie teatrites peab leidma aset Teie autorite töödele, meie kirjanikkude loomingutele Teie kirjanduses — ja ümberpöörduvalt. Meie noorsugu peab mööda saatma puhkepäevad Teie ilusal maal — meie maa peab vastu võtma külalistena noori eestlasi. Üksteisest õpime palju, kooselamine läheb ühiseks kasuks. Töötades selles suunas töötame üldsuse heakäiguks.

Mainitud ülesande realiseerimine — see oli mõtteks, mis kutsus ellu Poola-Eesti ühingu Varssavis. Relvade vendlus, mis ühendab Poola ja Eesti kaitseväge üksikuid rügemente, ühendab meie kätte Eesti kaitseliiduga, lõppeks mõlemate ühingute esimesed sammud — millele vastukaja leidis meie seltskonnas, kõik see ühiselt äratas rõõmu edaspidises töös vastastikuseks Poola-Eesti läheneamiseks, sõpruseks ja tundmaõppimiseks.

Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgemale Sõjakoolile 3.—5. juulil s. a.

V. Saarsen.

Möödunud talvel meie Kõrgema Sõjakooli kuulajaskonnas vahetati omavahel mõtteid külaskäigu võimalusest Soome.

Oli teada, et meie ja soome kõrgemad sõjalised õppeasutised eelmistel aastatel olid teinud vastastikuseid sõpruse avalduse ja tutvunemise külaskäike.

Meie vanemate lendude õpilased, kes neid kaasa elanud, pärandasid oma mälestusi ja muljeid Soomest nooremale ja see õhutas viimastes soovis kaesoleva aasta sõidu korraldamiseks.

Soojalt toetas küllasõidu mõtet kolonel-leitnant J a a k s o n, kes kindral J o n s o n i lahukumise järele täitis Kaitseväge Ühendatud Õppeasutiste ülema kohuseid.

Samuti pooldas külaskäiku kindral T õ r v a n d. Läbirääkimiste tulemusena saabus juuni lõpul ametlik küllakutse.

3. juuli hommikul jäälohkuja „J a a n P o s k a“ hiivas ankrud, viies reisule meie Kõrgema Sõjakooli õpilasi kol.-lt. Jaaksoni juhatusel.

Kaitseministeeriumist sõitsid kaasa kolonel-lt. K a s e k a m p ja major S i n k a,

ühendatud õppeasutistest majorid M e t s t a k ja K a r i n g.

Sõidukavas ettenähtud ajal kell 1400 saabus meie laev H e l s i n g i.

Sadamas oli vastuvõtulks rivistunud Soome Kõrgem Sõjakool oma ülema eversti A h l r o t h i juhatusel.

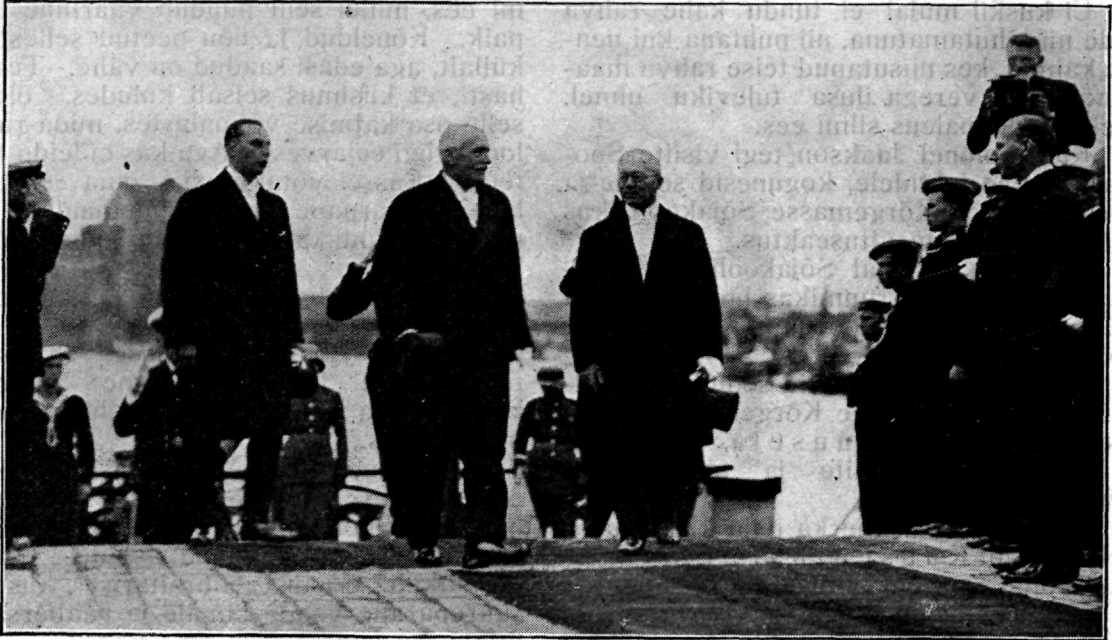
Ka minister H e l l a t oli tulnud meid tervitama.

Tutvustamise käepigistused vahetatud, asume lähedal olevasse Kleinehi hotelli, et korraldada riietust esimeseks käiguks Helsingis — Eesti Vabadussõjas langenud soomlaste hauale.

Mõlemad sõjakoolid rivistuvad mälestussamba ees.

Asetades sambale pärja ütleb kolonel J a a k s o n hinge põhjast tulevate sõnodega meie tänu nende mälestusele, kes meie kodumaale raskel ajal appi tulles ohverdasid tema vabaduse eest oma elu.

Sügav-tõsine silmapilk samba juures mõjus ühendava lülina juuresolijatele soome ja eesti ohvitseridele.

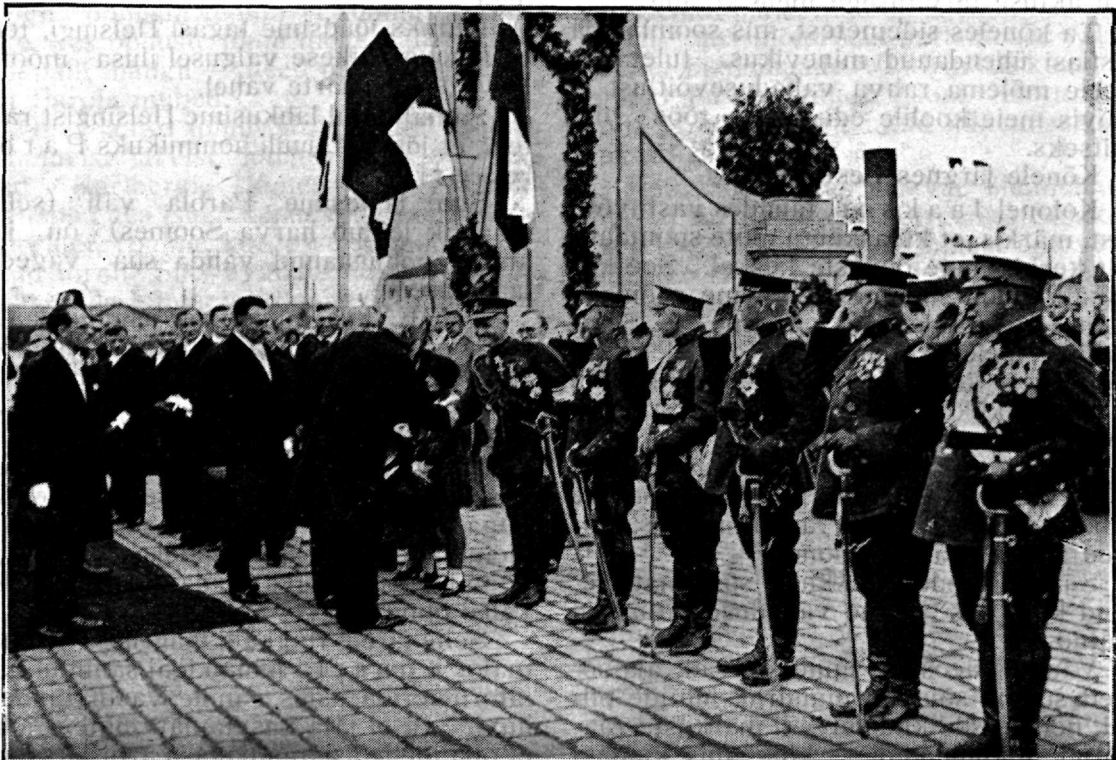

President J. Moscicki astub Eesti pinnale 10. VIII 30.

Foto Akel.

Pildil (esireas): Admiral H. Salza, protokollilülem hra Kirotar, president J. Moscicki, riigivanem O. Strandman, Riigikogu esimees K. Einbund.

Foto Akel.

Presidentile esitatakse sadamasse vastutulnud kindraliteeti 10. VIII 30.

President J. Moscicki surub kindral J. Laidoneri kätt. Laidonerist paremal kindralid P. Lill, J. Tõrvand, A. Tõnisson, A. Heinze, N. Reek.

Ei kuskil mujal ei tundu kahe rahva side nii lahutamatu, nii puhtana kui nende kalmul, kes niisutanud teise rahva maapinda oma verega ilusa tuleviku nimel, iseseisvuse paleus silmi ees.

Kuni kolonel Jaakson tegi visiite Soome sõjaväe juhtidele, kogunesid soome ja meie õpilased Kõrgemasse Sõjakooli, kus oli ettenähtud tervituseaktus.

Soome Kõrgemal Sõjakoolil on kasutada oma suur ja ruumikas hoone õhu- ja valgusküllaste auditooriumite ja lektorite töötubadega.

Sõbralikult tutvustasid soomlased, kelle hulgas endine meie Kõrgema Sõjakooli kasvandik major Kuusela, kooli ruumidega, õppevahendite ja töökorraldusega.

Mõndagi kuulsime ka oma kaasmaalast leitnant Kuusen thalilt, kes praegu Soome Kõrgema Sõjakooli õpilane.

Nähtava heameelega rääkis ta meile oma õppetööst ja viis igaihte oma töölaua juure, millega lähedalt seotud ta õpilase rõõmud ja mured.

Kindel on, et Soome Kõrgem Sõjakool talle saanud armsaks.

Kell 1530 avas eversti Ahlroth piduliku aktuse tervitusega meie koolile.

Ta kõneles sidemetest, mis soomlasi ja eestlasi ühendanud minevikus, tuletades meele mõlema rahva vabadusevõitlust ja soovis meie koolile edu tema töös riigi kaitseks.

Kõnele järgnes Eesti hümn.

Kolonel Jaakson, tänades vastuvõtu eest, märkis, et külaskäigu mõte spontaanselt kerkis meie õpilaste keskel. See külaskäik tuleb südamest. Oleme rõõmsad ütleva „tere tulemast“ Soome K. Sõjakoolile meie kodumaal. Kolonel annab edasi meie kooli kingituse Soome koolile ja oma isikliku mälestuse eeversti Ahlrothile.

Orkester mängis Soome hümn.

Huvitavaks kujunes ringkäik Soome vabadussõja arhiivis ja raamatukogus, milised asuvad samas hoones.

Siia on toodud kokku ja süstematiseeritud kõik mis Soome vabaduseheitlusega seotud.

Vanad väeosade lipud, relvad, ajaloolised soome sõjaväe mündrid, juhtide pildid, nende isiklikud relvad, märkuste raamatud, tokumendid — kõik, mis kuidagi tunnustust annab möödunud võitluse päevadest.

Korraks vilksatab mõte, et oleme veel võlgased oma Vabadussõja muuseu-

mi ees, millel seni puudub vääriline asupaik. Kõneldud ja nõu peetud sellest on küllalt, aga edasi saadud on vähe. Teame hästi, et küsimus seisab kuludes, õigem selle osa katmise võimalustes, mida raske loota riigi eelarvest. Aga kas ei leidu teisi teid? Kas ei võtaks asja oma südame lähedale sarnane suur ja ülemaaline liit nagu naiskodulkaitses? Kuid sellest kõnelesin muide.

Kell 1630 viis meid suur mootorpaat Suomenlinna.

Graniiti rajatud kindluse ehitusega tutvunemise järgi peatusime Suomenlinna ehitaja Rootsi admiral Ehrenswardti haua juures.

Siin kandis Kõrgema Sõjakooli lektor ette kindluse lühikese ajaloo, selgitades osa, mis Suomenlinna patareidel ja kindlustustel olnud möödunud sõdades. Kahju oli lahkuda Soome „Gibraltari“, kust nii suurepärase vaade linnale ja naabersaartele.

Kulosaares kasiinos ootas meid lõunasöök.

Siin tervitas meid Soome sõjaväe ülemjuhataja kindral Sihvo koos minister Hellatiga ja kõrgemate sõjaväelastega.

Õhtuks jõudsimme tagasi Helsingi, tehes loojeneva päikese valgusel ilusa mootorpaadi sõidu saarte vahel.

Samal õhtul lahkusime Helsingist raudteel, et jõuda 4. juuli hommikuks Parola laagrisse.

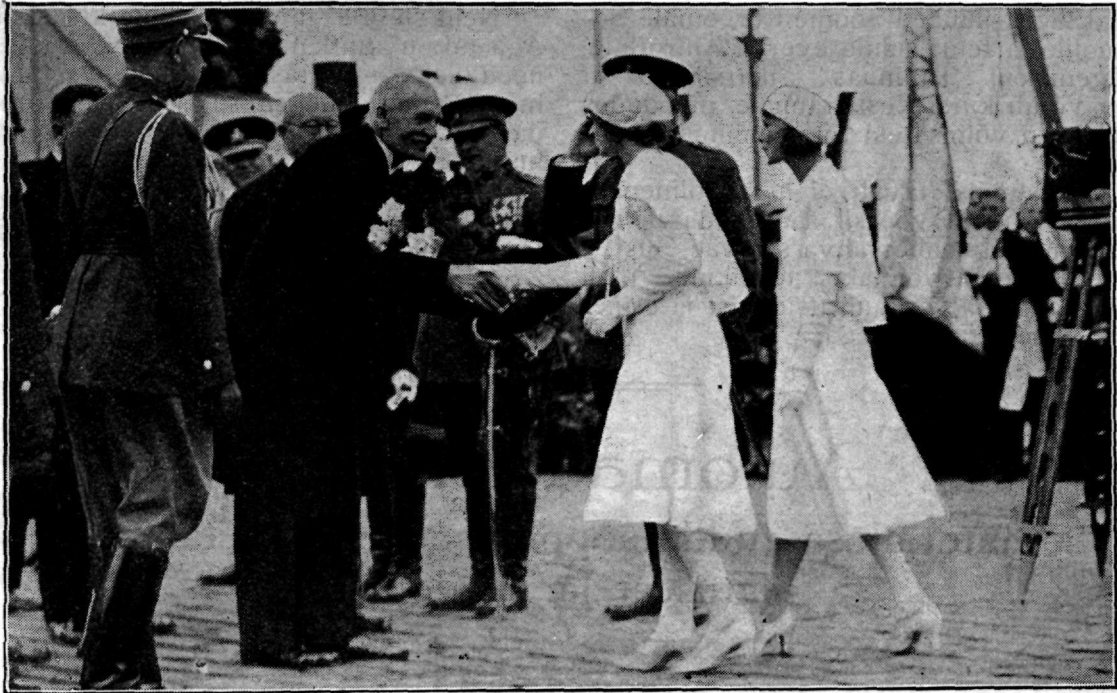
Suur ja tasane Parola väli (selline maastik leidub harva Soomes) on juba ammu põhjustanud valida siia vägedele laagriaseme.

Kohal, kus kunagi on asunud laagrit külastajate keisrite ja kuningate telgid, seisab nüüd Soome omariikluse sümbol — lövi kuju graniit alusel. Iseloomulik, et lövi vaatab itta...

Hommikuse kohvi juures laagri kasiinos tutvuneme laagri ohvitseridega. Vaatamata varasele tunnile on siin ka diviisiülem. Terve hommikupoolse päeva jälgime laagris viibivate jalaväe osade taktikalisi õppusi.

Selle järele ringkäik laagris. Väsimatu major Kuusela püüab igal sammul meid informeerida asjus, mille vastu tunneme huvi. Ta ei jäta kasutamata ühtegi juhtu, et olla meile asjatundjaks ja armsaks kaaslaseks. Hea eesti keele tundmine on temale ja meile suureks kergenduseks, kuigi ka soome keeles antavad seletused on küllaldaselt arusaadavad. Soome maastik

Noorus annetas Presidendile lilli Tallinna sadamas 10. VIII 30.

Foto Akel.

laagriks, eeskujulikult sisestatud telgid, hoogne õppuste tempo ja rõõmus sõduripere, kes õppuste lõpul meile näitas ilusat pesapalli mängu — need oleks kokkuvõetult Parola muljed.

Olles laagri tolmu jätnud ühte Soome tuhandeist järvist, jõuame õhtu eel veeteed Karlbergi, Hämeenlinna lähedal. Maitsnud hea isuga kenas restoranis pakutud einet, ronime kõrgesse graniidist ehitatud torni. Siit avaneb vaade Soome maastikule kümnete kilomeetrite ulatuses. Omapärane pilt: metsad, lõpmatud metsad ja järved. Soome eversti Ahlroth ütleb, et tornis viibijail on kombeks leida ja üleslugeda kiriku torne silmapiiril. Hakkame otsima. Mõni leiab neid kolm, mõni viis. Õige arv aga peab olema seitse.

Vahepeal on jõudnud õhtu ja meie sõidame Hämeenlinna, kus ööbime raudteejaamas meile reserveeritud vagunites.

5. juuli hommikuks oleme Helsingis ja otse rongilt tõttame suprema toredasse Uimahalli.

Loodus oma rikkalikkude veekogudega on naaberrahva nii hellitanud, et ta ka oma pealinna südamesse on paigutanud — järvekese. Nii avar on Uimahalli oma supelusbasseini ja eeskujuliku saunaga.

Sealsamas einet võtnud, sõidame autodes tutvunema linnaga.

Silmi eest mööduvad masendavalt mõjuv Senati plats, ülikool, sadam, uus spordiäli, uus mõjurikas parlamendi valmiv hoone, põhjamaade (kui mitte kogu Euroopa) ilusaim raudteejaam, rahvusteatri maja ja hästi korraldatud liiklemisega tänavad.

Kell 1500 austas sõjaväe ülemjuhataja kindral Sihvomeie Kõrgemat Sõjakooli kutsega lõunasöögile, millest osa võtsid minister Hellat, kindralstaabi ülem ja teisi kõrgemaid sõjaväelasi.

Lõunasöögilt olid kõik palutud kohvile meie saatkonda.

Saatkonna tagasihoidlikud ruumid kipusid kitsaks jääma rohkele külalispererele.

„Et põhjamaa inimesed — soomlased ja eestlased vähese jutuga, siis võib ka väikestes ruumides end tunda mõnusalt,“ naljatas minister Hellat, ja tal oli õigus. Kolmepäevane kooselu oli suutnud liita lahkeid peremehi ja külalisi seevõrra, et lahkumise-eelne koosviibimine lahke saadiku majas tundus kõigile liiga kiirelt möödunavana.

Jumalagajātu käesurumine minister Hellatile, vähesed korraldused hotellis ja kella 19 paiku on mõlemad kõrgemad sõjakoolid jälle sadamas.

Soomlased rivistuvad kaal, meie laevalael.

„Elagu“-hüüded Soome Kõrgemale Sõjakoolile ja tema juhile eversti Ahlrothile, „nägemiseni Tallinnas“, marsihelid ja laev võtab kursi Eesti rannale, möödudes veel kord võimsatest Suomenlinna patareidest.

Endastmõistetavalt ei luba kolmepäevane viibimine võõrsil saavutada põhjalikke õpiseid naaberrahva sõjaväe elust.

Ta ei anna võimalusi tervikulise pildi saamiseks selle organisatsioonist ja erinevusest meie kaitsväega.

Neid sihte ei taotlegi selline külaskäik. Aga tal on kahtlemata teisi väärtusi ja need oleks — vastastikune teineteise tundmaõppimine, lähenemise ja sõpruse arendamine. Sarnane külaskäik äratav võrdluseinstinkti, ta õpetab tundma endid.

Kõrgema Sõjakooli õpilase seisukohalt vaadatuna tänavune meie Kõrgema Sõjakooli külaskäik neid sihte on saavutanud ja seepärast oli see külaskäik õigustatud.

Automaatrelvade

materjalosa tundmaõppimise ning õpetamise ulatusest ja meetodist.

O. Sternbeck.

I.

Sissejuhatusena paar väikest stseeni, hiljuti tegelikult nähtud ühel meie laskeväljadest.

Väeosa sisemine võistlus „Madsenitest“ laskmises. Laseb alaline kaader.

Ühel laskuril, vanemal allohvitseril, „stoppab“ kuulipilduja järsku teise magasini peal.

Laskur tõmbab vändast. Väga hästi on kuulda ja tunda, et raud tagaseisus on, ainult õige vähe tahapoole liikuma pääseb ja ette ei jookse.

Olgugi, et ka algajale noorsõdurile, kui tal peas vähegi taipu on, selge peaks olema, et tagaseisus olevast rauast kuidagi pauku tulla ei saa, tõmbab laskur kuulipilduja palgesse, sihhib ja surub triklile. Pauku muidugi ei järgne. Täiesti asjata on umbes 10 sekundit aega viidetud.

Laskur võtab kuulipilduja õlast, avab kaane. Raud on tagaseisus, padrunipesas on kest, järjekorraline uus padrun on luku peal, kuulioots toetub lukukoja esipinnale.

Luku peal ja jagajas olevate padrunite kõrvaldamine läheb laskuril võrdlemisi libedalt. Siis aga järgneb rida täiesti arusaamatuid tegevusi.

Laskur tõmbab käepidemest korra, teise, kolmanda... Proovib trikli peale vajutada. Raud jääb endisesse asetusesse, kest ei mõtlegi pesast välja tulla. Jällegi algab käepideme „loksutamine“, trikli peale vajutamine jne. Viimaks õladekehita-

mine ja abitu pilk kuulipildujale ning ümberseisvatele....

Laskurile tuletatakse kõrvalt meelde, et raua tagaseisus oleku ajal kuulipildujal tõmbik pikali maas on, kesta kuidagi puudutada ei saa ja seepärast mingisugune käepideme loksutamine kesta pesast välja tuua ei või. Ka tuletatakse talle meelde, et raua tagaseisus hoida ei või üldse mingisugune päästumehanismi osa, nii et ka triklilt abi loota ei ole.

Laskur mõtleb veidi aega, kruvib siis luku juhtplaadi juhtraami küljest ära, laseb raua ette jooksta, paneb juhtplaadi jälle kohale ja tõmbab käepidemest. Kest välja ei tule. Operatsiooni korratakse veel paar korda, sama tagajärjetalt. Jällegi abitud pilgud...

Viimaks öeldakse laskurile kõrvalt, et silmnähtavalt tõmbik murdunud on ja sellepärast kõik eelmised katsed täiesti tühi töö on olnud. Siis alles taipab laskur rauavahetust ette võtta. Väljavõetud mehhanismi ülevaatusel selgubki, et tõmbikuküüs on murdunud.

Olen kindel, et see laskur, kui teda oleks palutud seletada „Madseni“-osade koostöötamist, täiesti vigadeta, ühtegi silpi vahelejätmata, peast oleks maha võrستانud vastavad paragrahvid selle relva materjalosa kirjeldusest. Viibimine sama väeosa õppetundidel võiks igaihte veenda, et selles tüki väeosa kaadrile midagi ei saa ette heita.

Poola presidendi läbisõit Viru tänavast 10. VIII 1930.

Foto Akel.

Ometigi aga puudus sellel laskuril selge ettekujutus relva funktsioneerimisest, puudus ettekujutus sellest, kuidas antud relvamehanism täidab teatavaid ülesandeid või toiminguid, nagu kesta väljaheitmine, luku avamine, jällelukkustamine ja kestaheitmise organite asefamine heitmist üldse võimaldavas algseisu.

Kui tal oleks silme ees seisnud selge pilt sellest, kuidas antud relvamehanism täidab neid funktsioone, siis ei oleks ta küll silmapilkugi aega viitnud katseteks kesta välja tõmmata teadupärast pikali maas oleva ja kesta üldse mitte puutuva tõmbikuga. Ka ei oleks ta hakanud aega viitma juhtplaadi ärakruvimise peale. Kest oli ometigi vabalt pesasse läinud ja raud oli ka vabalt tagasi jooksnud. Järelikult oli lukk vabalt üle padrunikübara käinud. Luku eesotsa tõstes oleks raud samahästi võidud juhtida eelseisu, kui juhtplaadi ärakruvimisega. Aega oleks aga see talitusviis juba palju vähem võtnud. Lõppeks võis antud juhul ka otsekohe taibata, et

kesta täielikku pesasse jäämist põhjustada võis ainult kas tõmbiku murdumine või kestadübara ääre purunemine. Niisugusel korral pidi õige küsitav olema, kas uus tõmbamine üldse tagajärgi annab ja rauavahetus pidi end laskurile otse vägise peale sundima, kui kõige lihtsam ja kõige kiirem tee takistuse kõrvaldamiseks. Õige tegevuse juures oleks tuli hiljemalt ühe minuti järel jällegi pidanud käimas olema.

Tegelikult aga kulus takistuse kõrvaldamiseks üle nelja minuti.

Teine stseen samalt laskmiselt.

Laadimisvõtet tehes ei lase laskur raua tahaseisu tõmbamise järel käepidet mitte lahti, vaid hoiab seda raua ettelaskmisel tagasi. Kõrvalt kuuleb selgesti, et raud täiesti ette ei lähe. Laskur aga paneb kuulipilduja palge ja vajutab triklile. Pauku muidugi ei tule.

Järgneb nõrk, aeglane tõmme käepidemest, raud pääseb juba ette minema, siis aga tehakse veel üks aeglane ja nõrk tõmme käepidemest, padrun tuleb poolest saadik pesast välja ja jääb luku alla rippuma. Läheb hulk aega, enne kui kuulipil-

*Kindral Laidoner ja proua Libicki sadamas
Presidendi ootel 10. VIII 1930.*

dujat viimaks tõesti laskevalmis saadakse.

Jällegi puudub silmnähtavalt ettekujutus ja arusaamine relvamehanismi funktsioneerimisest padruni pesasseviimisel ja luku sulgemisel. Juba padruni pesasseviimine nõuab teatavat jõudu, teatavat hoogu. Veel suuremat hoogu nõuab luku sulgemine, kui padrunikübar paksuvõitu juhtub olema. Kui rauda ei lasta vabalt ette jooksta, raua ettejooksu käepideme peospidamisega pidurdatakse, võib sellest hoost sageli puudus tulla. Tagajärjeks on muidugi „lasketakistus“.

Need näited on toodud kaadri laskmistelt. Kui aga juba kaadril sageli silmnähtavalt puudub selge ettekujutus relvaosade tööst ja tingimustest, milleles see töö sünnib, mis tuleb siis arvata ajateenijast noorsõdurist ja reamehest, eriti meie spetsiifilistes oludes, kus väljaõppesse väga vähe puutuvad tööd ja toimingud niikuinii lühikesest õppeajast väga ja väga tunduvalt protsenti kipuvad ära neelama?

Ei või kuidagi öelda, et meil vähe tehtaks tööd ja nähtaks vaeva relvade materjalosa tundmaõppimise ja edasiõpetamise kallal. Ülemal tähendasin juba, et sama allohvitser, kes täiesti abituks osutus lihtsa tõmbikumurdmise ees, kahtlemata peast üles oleks öelnud kõik eeskirjaparagrahvid, mis käivad „Madseni“ osade koostöötamise kohta. Seda ei saavutata ilma vaevata. Samuti leidub meil küllalt reamehi ja isegi noorsõdureid, kes selle koostöötamise „määrustikulise“ kirjeldamisega umbes niisama libedalt hakkama saavad. Kuid ikka ja ikka võib tegelikul relvakäsitamisel näha otse imestamisväärilist saamatust kõige lihtsamate lasketakistuste kõrvaldamisel, kõige jämedamaid vigu laadimisvõtete täitmisel jne. Ülevaatus, rikkete ja kulumiste õigeaegse ülesleidmise, rikkekirjelduste kokkuseadmise jne. juures satutakse samuti igal sammul ummikusse. Ummikusse satub mitte ainult rivikaader, vaid tihti isegi kutselised relvurid.

Midagi on silmnähtavalt korrast ära relvade materjalosa tundmise ja materjalosa õpetamise alal.

Milles nimelt siin viga peituda võib ja tõenäoliselt peitubki ning milline peaks siis olema ratsionaalne materjalosa tundmaõppimise ja õpetamise käik, seda katsume selgitada alamalseisvates ridades.

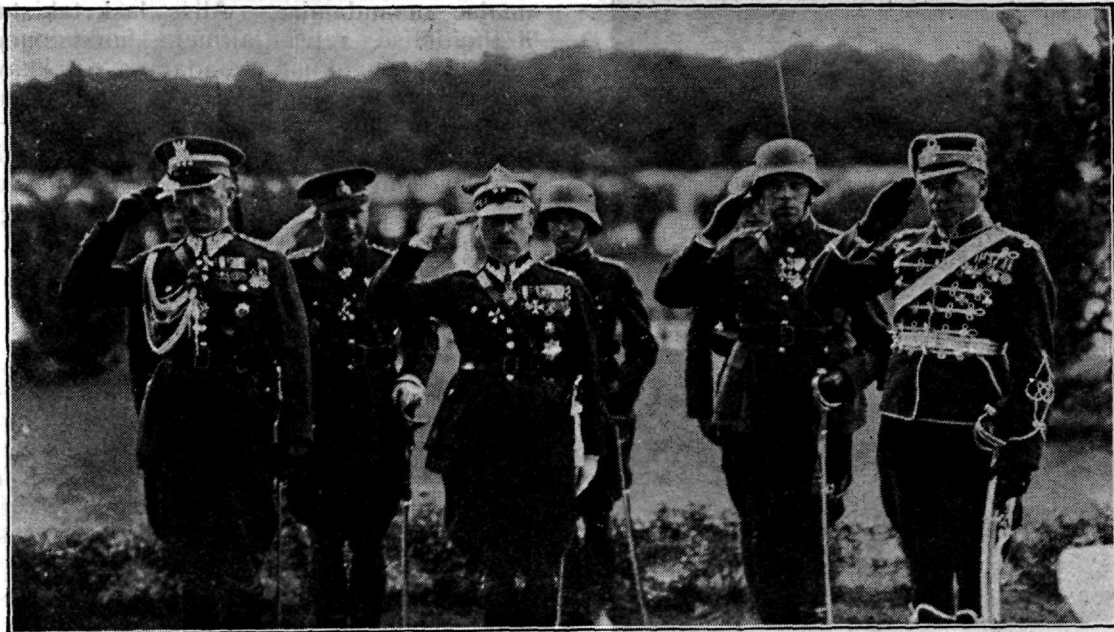
II.

On ammugi tuntud tõde, et teatavate küsimuste peale vastuse andmine sugugi suurem kunst ei ole, kui nende küsimuste eneste õige ülesseadmine. Veel enam, ainult õieti ülesseatud küsimusele võidakse üldse oodata vastust.

Mida meie tahame, mis otstarv ja eesmärk peab olema materjalosa tundmisel ja õpetamisel, mida peab relvade tundmine andma nende käsitamisele lahingus? Need on põhiküsimused, milledele enne peab vastus antama, kui üldse võidakse üles seada küsimust selle kohta, kuidas ja millises ulatuses tuleb relvade materjalosa tundma õppida kaadril ja õpetada reamehele.

Materjalosa tundmine ei ole eesmärk omaette. Võidakse viimaste peensusteni tunda iga väiksema kui kruvikese ehitust, peast teada kõik tehnilistel joonestustel leiduvad mõõdud, osata toimetada koostvõtmist ja kokkupanemist — kõigel sellel ei ole iseenesest veel mingisugust väärtust relva lahinguli-

Foto Akel.

Pärjapanekul Vabadussõjas langenute hauale Poola presidendilt Tallinnas, 10. VIII 30.

Pildil: Kol. Glogovski, kol. Brede, kol. Kaminski, major Rattas, kol. Raudvere, kindral Jonson.

sel käsitamisel. Senikaua, kui relv töötab takistusteta, nii et sihturil muud tööd ei ole, kui relva laadida, sihtida ja triikli peale vajutada, on täiesti ükskõik, kas sihturil üldse on mingisugust ettekujutust relvaosade ehitusest ja töötamisviisist või mitte. Alles siis, kui relv järsku lakkab töötamast või kaotab tabavuse ning vaja on talle jälle hinge sisse seada, kerkib relva vahetu käsitaja ja relva lahingulise käsitamise juhtija ette vajadus tunda relva sisemist ehitust. Kui meil olemas oleks relv, mille midagi ei kuluks, midagi ei murduks, mis töötamisel ei mustuks, ühesõnaga, mis alati ise enesest „korras“ seisaks, siis ei pruugiks ükski väeosa ühtegi sekundit aega kulutada selle relva materjalosa tundmaõppimisele.

Niisugust relva aga senini terves maailmas ehitatud ei ole. Iga inimese kätega tehtud asi kulub ja muutub lõppeks kõlbmatuks. Vahe on vaid ajas, mille jooksul see kõlbmatuks muutumine sünnib. Üks relv võib ilma vähemagi takistusest välja lasta mõnikümme tuhat lasku, teine nõuab paarituhande lasu järel kapitaalset parandamist ja kordaseadmist töökojas. Et aga iga tulirelv, eriti aga iga automaatselt töötav tulirelv „lasketakistus“ võib anda, see on ikkagi tõsiasi, mida tuleb paratamatalt arvestada.

Kui siis iga lihtsa töötamistakistuse ja iga lihtsa osadevahetuse pärast ei taheta relvainiseneri abi otsida, siis peab tegelik relvakäsitaja ise oskama ühel või teisel põhjusel „stoppama“ jäänud relvale jälle hinge sisse ajada. Ta peab oskama „lasketakistusi kõrvaldada“, nagu seda eeskirja terminoloogias nimetatakse.

Sellest aga on õieti veel vähe. Kui parandamisi ja kordaseadmisi igakord ette võetakse ainult siis, kui relv täiesti töötamast lakkab, siis ei oldaks palju paremad sellest vene talumehest, kes alles siis risti ette löövat, kui kõu kargatab. Sügava rahu ajal võib ehk niisuguse talitusviisiga veel kuidagi läbi ajada, lahingus aga võiksime nii talitades vahest sattuda väga kriitilisse seisukorda. Kulumisi, rikkiminekuid, murdumisi, üldse kõiki lasketakistuste ettetulemise võimalusi peab osatama ette näha, peab osatama parandusi ja kordaseadmisi õigel ajal teha, nii et relv igasugustel laskmistel alati võiks töötada ilma vähemagi takistusest.

Lasketakistuste ettetulemise ärahoide mine relva hoolsa ülevaatamise, õigeaegse parandamise ja korraliku laskmiseks ettevalmistamise läbi, juhuslistel põhjustel siiski veel ettetulevate lasketakistuste kiire kõrvaldamine laskmise ajal — need on kaks kõige tähtsat, kõige elulisemat, lahingutegevuse edukusega vahetult seotud

Kapten Wiktor Tomir Drymmer

teenis Poola sõjaväe esindajana Eestis 1923—1927. aastani. Omab suure sõprusringi meie kaitseväes ja seltskonnas. Poola presidendi külaskäigul viibis ajakirjanikkudega Poola välisministeeriumi presseosakonna juhina Tallinnas 9—12. aug. s. a.

ülesannet, millede täitmine ilma relvade materjalosa tundmiseta kuidagi võimalik ei ole.

Esimeses joones peab relvade materjalosa tundmaõppimine ja selle edasiõpetamine tegelikkudele relvakäsitajatele taotlema nende kahe ülesande laitmata täitmise võimalust.

Rahvasuu ütleb, et küll küllale liiga ei tegevat. Ei ole muidugi kahjulik, kui suudetakse relvade materjalosa tundmise alal omandada suuremaid teadmisi. Ei ole ka kahjulik, kui neid laiemaid teadmisi suudetakse edasi anda relva tegelikult käsitavale reamehele. Kuid see on õige ning maksev ainult siis, kui ülalmainitud põhiülesanne juba on täidetud täiel ulatusel. Vastasel korral ei ole sellest peale kahju midagi oodata.

Veel enam, ainult selle põhiülesande täitmine, materjalosa tundmine ültähendatud ulatuses, teeb alles võimalikuks

mingisuguste laiemate teadmiste ratsionaalse omandamise. Alles lasketakistuste ärahooldmise, relva laitmata funktsioneerimise vaatevinklist vaadatuna hakkavad elama surnud numbrid tehnilistel joonestustel, andmed materjali sortide ja karastuse kohta, juhtnöörid osade kokkusoobitamiseks ning monteerimiseks. Oma ette nende andmete tundmisel mingisugust väärtust ei ole.

III.

Iga ülesande lahendamisele võib läheneda mitmest küljest.

„Lasketakistuste“ äratundmine mõne puht välise tunnuse järel ning nii äratuntud takistuste kõrvaldamine kättedrillitud reeglite järel — seda teed on kuni viimase ajani käinud pea kõigi maade eeskirjad. „Maximi“ vända seisujärel liigitatud takistustabelid, mis võetud vene eeskirjast ja mis praegugi ilustavad paljude meie kasarmute seinu, on tüübiline näide niisugusest ainekäsitusest. Ainult veidi teist teed on käinud lasketakistuste liigitus meie kergete automaatrelvade materjalosa kohta käivate eeskirjades. Suurem, läbilõikavam vahe puudub. Esiplaanil seisab ikkagi takistuse väline tunnus, siis alles järgneb takistuse võimalikkude põhjuste loetlemine, lõppeks on ikkagi antud täiesti kindlad, drillipärast kätteharrutamist võimaldavad reeglid takistusetüübi kõrvaldamiseks.

Sel lahendusviisil on väga palju halbtusi.

Kõige esmalt koondab ta ühte ja samasse liiki kokku terve rea täiesti heterogeenseid, kõige mitmesugusematest põhjustest olenevaid takistusi, millel peale välise tunnuse midagi ühist ei ole.

Võtame, näiteks, „Madseni“ takistustabelist nr. 1 lasketakistused, mis on koondatud osade seisujärel II alla. Meie leiame seal tervelt neli põhjust, mis võivad relva „stoppamisel“ anda sama osadeseisu. Pea igale takistusepõhjusele vastab isesugune takistuse kõrvaldamise viis; nende viiside erinevus üksteisest on mõnikord õige suur. Juba see asjaolu ükski võib algaja relvakäsitaja peas tekitada teatava segaduse või vähemalt raskendada takistuste kõrvaldamise viiside äraõppimist.

See ei ole sugugi paljas oletus. Iga sammu peal võib tegelikkudel laskmistel näha, kuidas „Madsenil“ ka nende lasketakistuste juures, millede kõrvaldamine sugugi ei nõua magasinini mahavõtmist ning jagaja tühjendamist, ikkagi magasin pealt ära lüüakse ja jagaja tühjaks raputatakse.

Poola president J. Moscicki kindral J. Laidoneri külalisena Viimsis 11. aug. s. a.

Kui niisuguse absurdse talitamise põhjuseid otsida, siis võib enamasti alati leida, et mõni lasketakistus, mille juures relvaosade seis samasugune on, tõesti magasinini mahalaõõmist ning jagaja tühjendamist nõuab. Laskur ei ole lihtsalt tähelepanu pööranud takistuse tõelisele põhjusele ning on töövõtete hulgast, mis antud osadesse juures üldse võisid tulla küsimusesse, valinud lihtsalt esimese meeldetuleva.

Teiselt poolt ei paku see takistusteliigitus otsekohe peaaegu mitte mingisuguseid lähtekohti relva ülevaatuses enne lasketegevust, takistuste ärahoidmiseks. Et vigu ette näha ja ära hoida, selleks peab kõige pealt tundma vigade võimalikke põhjuseid, mitte aga nende väliseid tunnuseid. Et saada lähtekohti relva ratsionaalseks ülevaatuses, tuleksid seega takistused ümber liigitada nende võimalikkude põhjuste järel. Seega saame juba vähemalt kaks täiesti üksteisest erinevat takistusteliigitust, mis muidugi sugugi ratsionaalne ei ole.

Siis aga tekib kohe küsimus, kuidas liigitada takistuste põhjuseid, kuidas luua teatavat ülevaadet igasuguste võimalikkude kulumiste, rikete, murdumiste ja muude korratuste rägastikus.

Tundub nagu kõige lihtsamana välja minna üksikute relvaosadega, osadegruppide ning laskemoona seisukorrast. Nii jõuame koostvõetud relva üksikute osade ja osadegruppide detailse ülevaatuses juurde, nagu see, näiteks, kirjeldatud on meie

kergete automaatrelvade materjalosa kohta käivates eeskirjades.

Kuid ka siin leiame enese varsti ummikust. Kõiki võimalikke näiteid, mis relva töötamine ühe või teise relvaosa juures võib esile kutsuda, ikka ette näha ei suudeta. Saksa eeskiri raske-kuulipilduja korrashoiu, ülevaatuses ning parandamise kohta moodustab õige kõhuka kõite, tegelik relvaderemont aga näitab, et ka seal veel kõik ei ole kirja pandud, mis relva tegelikul käsitamisel ja kordaseadmisel võib ette tulla. Ning hoopis kipub niisuguse ülevaatusesüsteemi juures vastuseta jääma küsimus, mis siis õieti võib juhtuda tegelikul laskmisel, kui see või teine viga silmapaari vahele jääb?

Uue relva vastuvõtmisel relvatehasest on meil kasutada kõigi relvaosade täielikud tehnilised joonestused, millelele on märgitud kõik osade normaal-mõõdud, samuti ka need äärmised kõrvalekaldumised normaal-mõõtudest, mis valmistuse juures sallitud on. Ka on meil selle vastuvõtmise juures kasutada sajanded kontrollabinõud, millele abil võimalik on kindlaks teha, kas relvaosade mõõdud tõesti ettekirjutatud piirides on või mitte. Korralikul vastuvõtmisel viiakse see detailide läbimõõtmine ka tõesti äärmise piinlikkusega ning täpsusega läbi. Näib, et niisugune läbimõõtmine üksinda küllalt peaks tagama relva laitmata töötamise. Siiski aga kuulub korraliku vastuvõtu juurde veel terve rida teisi katseid, nagu osade vastastikuse vahetavuse proov

tegeliku laskmisega, vastupidavusproovid, individuaalsed töötamisproovid igale relvaeksemplarile jne.

Tegelikkudel relvakäsitajatel ja ka neil riviülematel, kes oma ülevaatuslega peavad tagama relva laitmata töötamise, niihästi rahuaegsetel harjutustel, kui ka lahingus, on harva saadaval relvadetailide valmistusandmed. Taatlusvahendeid relvadetailide mõõtude kontrollimiseks neil ammu ei ole. Ning paljas koostvõetud relva üksikute osade „ülevaatus“ silma järel võib ta muidugi hoopis teadmatutesse jätta selle kohta, kas relv töötama hakkab või mitte.

Niisamuti ei anna relva üksikute osade, nende osade töötavate pindade, nurkade jne. kõige üksikasjalisemgi tundmaõppimine ise enesest veel mitte midagi, mida tegelik relvakäsitaja võiks kasutada ette tulevate lasketakistuste kõrvaldamise juures.

Silmnähtavalt ei saa sellest otsast vähemalt mitte peale hakata. Relva üksikute osade ja nende osade üksikasjade tundmaõppimisele enesele tuleb luua mingisugune alus. Tuleb leida mingisugune süstematiseerimise põhimõte, mingisugune niit, mis aitaks teed leida selles pindade, nurkade „näside“ väljalõigete, hammaste ja nokkade, nende mõõtude ning sobitlustingimuste rägastikus, mis selle detailide tundmaõppimise töö teeks lihtsaks, ülevaatlikuks, hõlpsaks, arusaadavaks ning kasutoovaks igale tegelikule relvakäsitajale.

Selle aluse leidmine ei ole raske. Ainult jällegi on vaja kõige esmalt küsimus õieti üles seada.

IV.

Enne kui katseid teha teatavate nähete ärahoidmiseks, kõrvaldamiseks, liigitamiseks jne., peame ometigi selgusele jõudma selle kohta, mis on nende nähete sisu, mida nad enesest õieti kujutavad.

Mis on õieti „lasketakistus“?

Kas on see mingisugune relva erilise „tujukuse“ avaldus? Umbes nii, et töötab, töötab relv mõni aeg laitmatalt, siis aga pistab äkitselt jonnima, nagu pahur laps.

Sedalaadi seletusi võidakse kuulda õige sagedasti. See või teine relv olevat „hell“ ja „tujukas“, nõudvat enesega töötajaks mingisugust iseäraliste võimetega ja annetega inimest, ei töötavat keskmiste võimistega inimese käes üldse mitte jne. Olen kuulnud vahest õige tõsise näoga seletavat, et see ja see relv otse „teadvat, kellega tal tegemist on,“ kange mehe käes ei mõtlevatki ta tõrkuda, rābalamale mehele

aga māngivat vingerpusse iga paari padrundi järel.

Niisugused seletused on muidugi täiesti absurdid. Niisugust automaatreleva, mis töötaks ainult „tuju“ järel, millel teatavate funktsioonide täitmine või mitte täitmine oleneks vaid puhtast juhusest, õnnestumisest või mitteõnnestumisest, praegusel ajal üldse olemas ei ole.

Nüüdisaja koolitatud inseneril on selleks vahendeid küllalt, et täpsalt ette näha ja ette välja arvestada iga liikumine, mis vajalik on teatava funktsiooni, teatava tegevuse täitmiseks ning neid tegevusi täitvatele relvaosadele anda niisugune kuju, et neilt nõutav töö võiks sündida ilmeksimatalt, alati ühtemoodi ning ühesugustes tingimustes. Mis niisuguse „matemaatilise“ konstrueerimistöö juures veel tähelepanemata ja arvessevõtmata on jäänud, tuleb ilmsiks süstemaatiliselt korraldatud tegelikkul katsetel. Neid katseid ja uurimisi toimetab iga modern relvatehas väga ja väga suures ulatuses. Soliidsed relvatehased püüavad peale selle veel alalises ühenduses olla oma relva tegelikkude tarvitajatega, et neilt näpunäiteid saada ette tulnud puuduste ja soovitatavate uuenduste kohta. Relvade vastuvõtmine tehastelt sünnib harilikult ainult väga piinliku kontrolli ja mitmekordsete tegelikkude lasketatsete järel. Nii pääsevad laiemalt tarvitusele ainult niisugused relvad, mis oma konstruktsiooni poolst tõesti „küpsed“ on ja millede juures „tujukusest“ juttugi ei või olla.

Lasketakistus tekib ainult siis, kui mõni relvaosa või osadegrupp mingil põhjusel ei saa täita teatavat funktsiooni, teatavat tegevust, mis ta relva töötamisel peab täitma. Mingisugune põhjus peab teatavatelt relvaosadelt võimaluse võtma nii liikuda ja nii töötada, kui seda relvaehitaja on ette näinud, et relv töötamast lakkaks. Juhusest või tujukusest see ei olene.

Millised on siis need funktsioonid, mis kas automaatreleva üksikutel osadel või terketel osadegruppidel (erimehanismidel) tuleb täita laskmisel?

Üksikutesse elementidesse jagatult oleksid need funktsioonid järgmised:

- 1) Lindist, magasinist või muust sarnasest padrunitest reservuaarist on vaja ühel või teisel teel välja tuua järjekorraline padrund;
- 2) See padrund tuleb asetada nii-

Poola ajakirjanikkude saabumine Tallinna 9. VIII 30.

Vasakult: „Polska Zbrojna“ peatoimetaja V. L. Evert, kol.-ltm. A. Kasekamp, Poola sõjaväe esindaja kol. S. Kara, kapit. Drymmer, toimetaja Poraj-Kozminski, välisminist. informatsioonibüroo juhataja G. Meri.

sugusesse seisu, et ta padrunipessa võiks minna;

3) Pessaviimiseks nii ettevalmistatud padrun tuleb padrunipessa viia;

4) Padrunipesa tuleb lasu ajaks sulgeda (lukustada);

5) Löögimehanismi tuleb löögiantmiseks valmis seada (vinnata);

6) Löögimehanismi tuleb sütikule hoo biandmiseks vinnast vabastada (päästa) ja sütikule löök anda;

7) Lasu järel tuleb padrunipesa avada;

8) Kestaheitmise mehhanism tuleb valmis seada kesta väljaheitmiseks;

9) Tühi kest tuleb relvast välja heita;

10) Kõigi nende toimingute täitmiseks tarvilik jõud tuleb ühel või teisel teel ammutada lasust enesest, relva laadimisel ja tühjendamisel peab laskur ise lihtsate võtetega võima täita osa neist tegevustest (padruni pessaviimine, löögimehanismi vinnamine, pesa tühjendamine).

Peale selle on mõnel relvasüsteemil veel ette nähtud rida lisafunktsioone. Nii oli vanemal „Madseni“ tüübil olemas eriseadis, mis tule katkestamisel raua alati tagaseisu ja padrunipesa alati tühjaks jättis, siis seadis, mis magasinini tühjaks saamise järele kuulipilduja vinna jättis, nii et magasinivahetamise järele vaja ei olnud käsitsi vinnamisvõtet teha. Peaaegu kõigil lukustamata pesasulgemisega automaatrelvaldel on olemas seadised, mis iga padruni enne pessaviimist ära õlitavad. On olemas erilised kaitseseadised, mis võimaks teevad löögimehanismi tegevusseastumise enne pesa täielikku sulgemist, seadised üleminekuks automaatselt ridatulelt üksiklaskude peale jne. Need lisafunktsioonid võivad olla igal relvatüübil isesugused, nad võivad teataval relvatüüpidel ka täiesti puududa. Olulised ja kõigile automaatrelvadele ühised, on ülal loetletud kümme põhifunktsiooni.

Kui mingisugune põhjus relvamehhanismile võimataks teeb ühe või mitme töötamisfunktsiooni täitmise, lakkab relv töötamast, tekib lasketakistus.

Kui mingisuguse funktsiooni täitmist takistav põhjus on ajutine, otsekohe kõrvaldatav, siis on tegemist ajutise lasketakistusega; takistava mõju kõrvaldamise järel laseb relv jälle takistuseta edasi. Näiteks, lindis või magasinis on normaalsete padrunite hulgas jääne padrun, mis üldse

peessa ei mahu. Niipea, kui see padrun kõrvaldatud on, võib relv jälle takistuseta edasi töötada. Samasuguseid ajutisi takistusi annavad tõrkuvad padrunid, mõnikord õlituse puudus, võõrkehade mehhanismiosade vahel jne.

Kui teatavat funktsiooni täitvad osad on niivõrra kulunud, peksetud, paendunud või koguni murdunud, et nad oma ülesannet üldse enam täita ei suuda, lakkab relv üldse töötamast. Töötama saadakse ta alles paranduse või kulunud osade uutega asetamise järele.

Kui teatavat funktsiooni täitvad osad on kulumise läbi või muul teel parajasti niisugusel määral rikutud, et selle funktsiooni täitmine juhusest olenevaks saab, kord „õnnestub“, kord jälle mitte, siis töötab relv „korratult“. Niisuguse korratu töötamise põhjuseks võib ka olla osade ebaõige sobitus parandamisel ja osade vahetamisel.

Olgu aga lasketakistuse iseloom mis-sugune tahes, iga kord on meil tegemist ühe või mitme tööülesande, töötamisfunktsiooni mitte täitmisega.

Et lasketakistust „ära tunda“, et leida, mis pärast relv töötamast lakkas, selleks on vaja kõige esmalt ära tunda, missuguse funktsiooni täitmine takistatud oli.

Seda aga võidakse ära tunda ainult siis, kui selgesti teatakse, kuidas antud relva mehhanismid täidavad neid funktsioone.

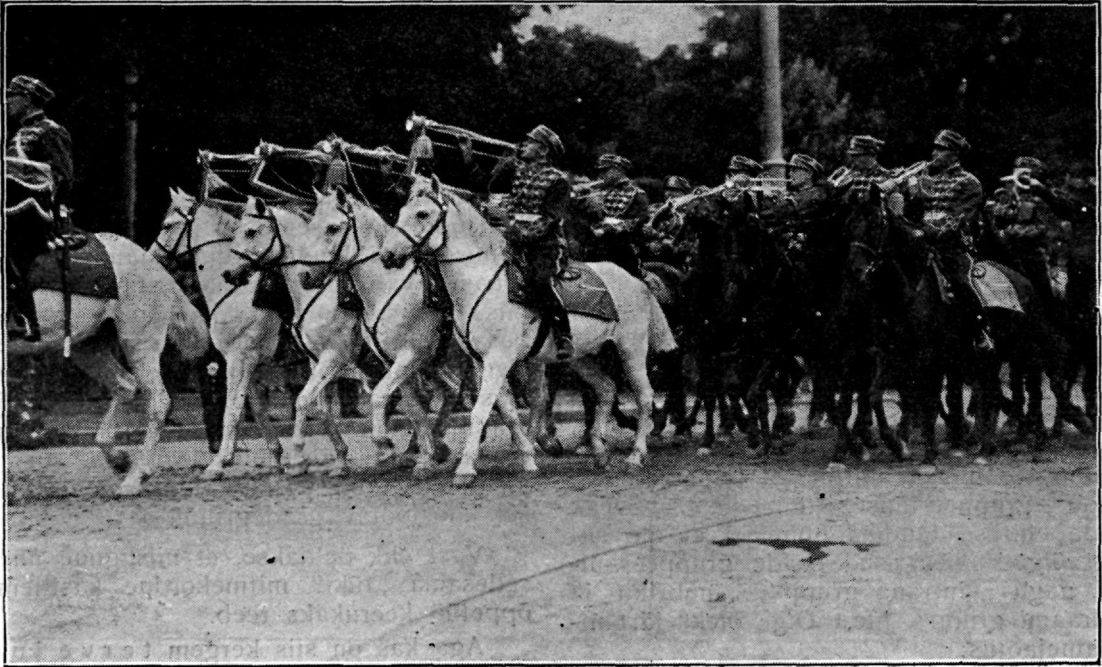
Takistuse kõrvaldamine ei ole midagi muud, kui mingile relvaosale või osadegrupile uue võimaluse andmine oma töö ärategemiseks. Selleks on jällegi vaja teada, kuidas see töö sünnib, milline on selle töö käik, missugustes tingimustes see töö sünnib.

Relva ülevaatus ja lasketegevuseks valmisseadmine ei või seista milleski muus, kui konstaterimises, kas relvaosad ja osadegrupid suudavad vääratamata täita oma funktsioone või mitte ning kindlate võimaluste loomises nende funktsioonide vääratamata täitmiseks.

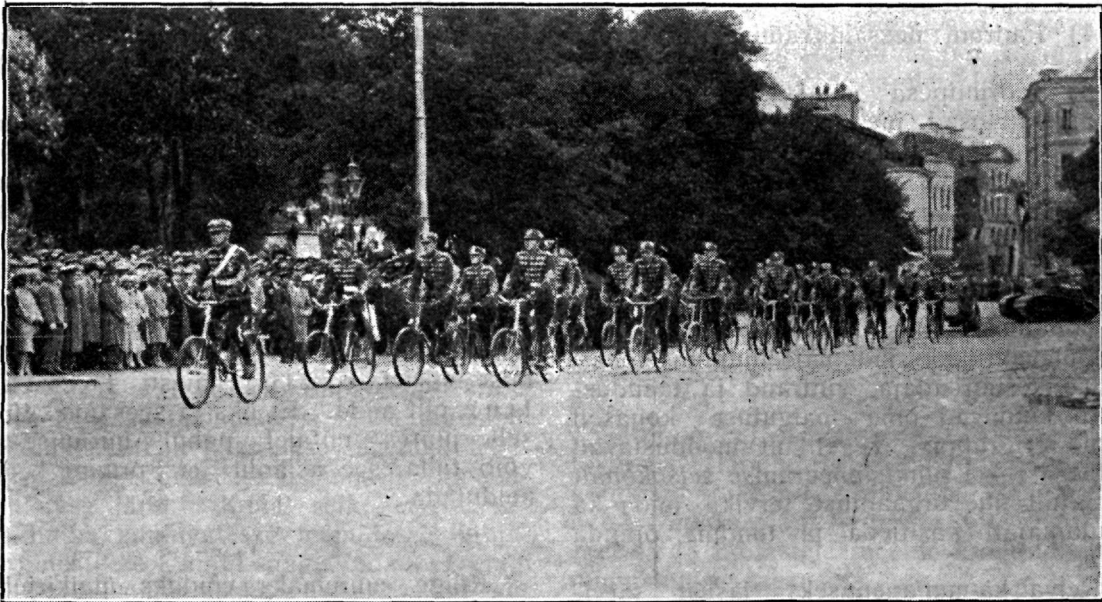
Kui tahetakse hinnata mingisugust uus-konstruktiooni või võrrelda olemasolevate relvatüüpide konstruktiivset väärtust, võidakse seda jällegi teha ainult hoolega tundma õppides ja läbi katsestades iga üksiku tööfunktsiooni täitmist selles või teises konstruktioonis.

Ainult see on mõõduandev, kuivõrra ühes või teises konstruktioonis on tagatud nende funktsioonide vääratamata täitmine

Foto Akel.

Suur kaitseväge paraad Vabaduseplatsil 11. VIII 30. Poola presidendi külaskäigu puhul Eesti Ratsarügement paraadimarssil.

Ratturid suurel paraadil Tallinnas, 11. VIII 1930.

Foto Akel.

ja kuivõrra see täitmisekindlus ei alistu välistele mõjudele (mustumine, tolmu, liiv, õlipuudus, ülekuumenemine) ning kulumisele. Relvaosade näilik „soliidsus“, üksikute tükkide üldarv jne. on teise järgu tähtsusega. Need omadused võivad kaalumise

alla tulla alles siis, kui tööfunktsioonide täitmisekindluse suhtes võrreldavad konstruktsioonid kõik laitmatad on.

Relva tööfunktsioonide täitmiseviisi ja täitmise tingimuste tundmaõppimine ning väljaselgitamine on seega A ja O iga relva

materjalosa tundmaõppimises ning edasiõpetamises.

Sellega peab algama materjalosa õpetamine noorsõdurile. Ning enne, kui noorsõdurile üldistes, suurtes joontes ei ole täiesti selge, kuidas relv täidab oma üksikuid tööfunktsioone, ei või juttugi olla relva üksikute osade ehituse, nende osade küljes leiduvate aukude, väljalõigete, hammaste, nāsade, nurkade, pindade jne. otstarbe ja tähtsuse väljaselgitamisest.

Relva üksikutesse osadesse ning osadetailidesse puutuvate andmete kätteõpetamine tegelikule relvakäsitajale tuleb jällegi kõige lähemalt siduda relva töötamise, üksikute tööfunktsioonide täitmise küsimusega. Juba aine jaotuses tuleb välja minna tööfunktsioonidest, mitte aga puht välistest osade gruppierimise tunnustest. Seega osade ehituse tundmaõppimisel ei ole sugugi õiged niisugused osade gruppierimised, nagu „vintraua grupp“, „ümbriku ja juhtraami grupp“, jne. Õige oleks järgmine ainejaotus:

- 1) Relvale lasust automaatselt töötamiseks tarvilikku jõudu ammutavad osad;
- 2) Padrunit lindist või magasinist väljatoovad osad;
- 3) Padrunile pessaminekuks tarvilikku asetust andvad osad;
- 4) Padruni pessalükkamist toimetavad osad;
- 5) Padrunipesa sulgemist toimetavad ja tagavad osad, jne. jne. jne.

Nii tulevad orgaaniliselt ühtekuuluvad, ühe ja sellesama toimingu täitmisel koostöötavad osad alati käsitlemisele üheskoos, kuna osade gruppierimine nende paigutuse järele sageli koost ära lõhuks need orgaanilised grupid ning sellega osadetailide tundmaõppimise töö teeks tükeliseks, mitteülevaatlikuks, sidumata tuupimisetöök.

Tõukesuurendaja, vintraud ja taandusvedru kuuluvad oma paigutuse kohaselt kolme erigruppi. Tegelikult moodustavad nad aga relva funktsioneerimise seisukohalt vaadatult ühe orgaanilise terviku, mida ka lahutamatalt käsitleda ja tundma õppida tuleb.

Relva käimapanemiseks lasust tarvilikkude jõudude ammutamise seisukohalt vaadatult on selle juures muidugi täiesti ükskõik, kas vintrauas neli, viis või kuus keerdsuont on, kas nende soonte keerd paremale või vasakule käib, kas padrunipesa suu nii või teisiti on ehitatud. Tähtsad on sellelt seisukohalt ainult vintraud kui tõuget ja gaasi andev organ ning vintraua ühendus taandurvedruga. Vintraua sise-

mine ehitus, vintraua tagumisel otspinnal leiduvad detailid jne. tulevad käsitusele siis, kui käsitatakse vastavaid funktsioone täitvaid osadegruppe.

Nii võib üks ja seesama „tükk“ käsitlemisele tulla mitmel korral, mitmes grupis. „Madseni“ luku juhtplaat, näiteks, täidab mitut eriülesannet. Ta toimetab luku juhtimist lukustusasendisse ja tagab pesa sulgemise kuni kuuli väljalendamiseni vintrauast, avab padrunipesa kesta väljatõmbamise võimaldamiseks ja hoiab padrunipesa lahti uue padruni sisseviimiseks. Nende funktsioonide täitmiseks on tal olemas vastavad pinnad, sooned, nurgad jne, iga niisugune pind, soon, nurk jne. tuleb oma ette käsitlemisele võtta siis, kui käsitlemisel on vastava funktsiooni täitmisel koostöötav osadegrupp.

Vast ehk öeldakse, et niisugune ühe ja sellesama „tüki“ mitmekordne käsitlemine õppetöö keerukaks teeb.

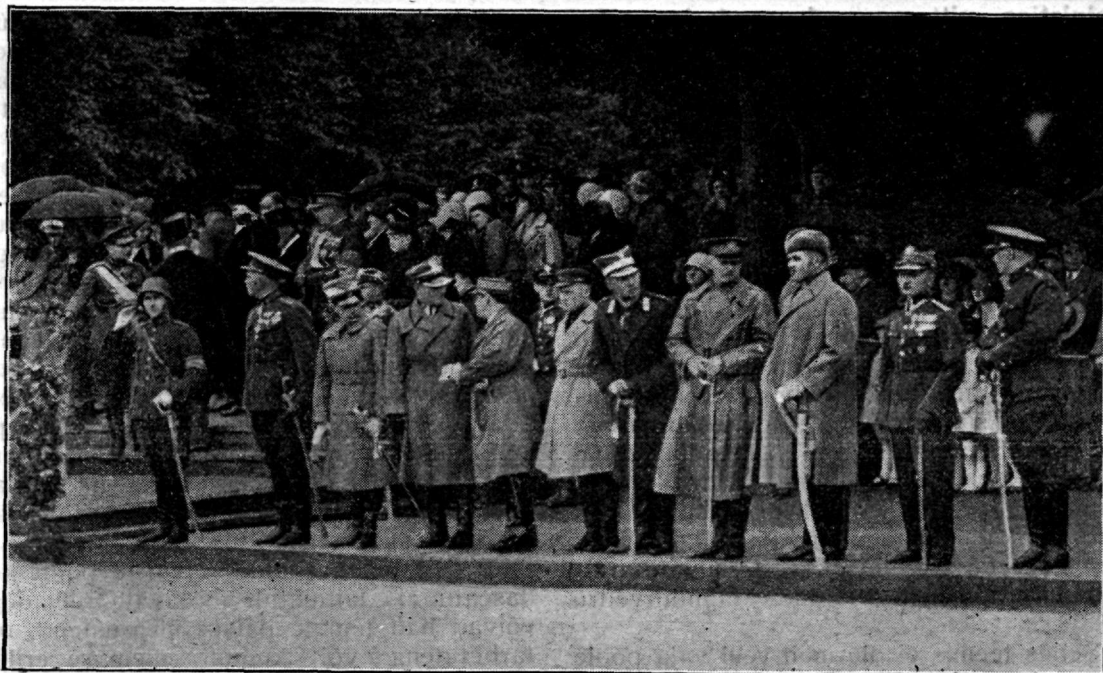
Aga kas on siis kergem terve juhtpladi ehitust ühe korraga kõne alla võttes ka ühe korraga kõne alla võtta ülalootletud nelja eriülesannet, mis juhtpladi detailid täidavad? Nendesamade eriülesannete täitmisel töötavad kaasa veel mitmed teised osad ja osadetailid. Iga niisuguse osa käsitlemisel tuleksid need ülesanded või funktsioonid jällegi uuesti kõne alla. Igakord aga näeksime ainult üksikuid juppe mitmesuguste funktsioonide täitmisest, mitte kunagi aga ühte funktsiooni terves ta ulatuses, tervikuna. Need jupid tuleksid pärast ikkagi kokku liita mingisugusteks tervikuteks. Selge on, et palju ratsionaalsem on see töö ühekorraga, ühel hoobil ära teha ja iga tööfunktsiooni täitmisest osavõtivate detailide ehitusest, otstarbest ning koostöötamise viisist eraldi täiesti tervikuline pilt anda. Et üks ja seesama „tükk“ selle juures mitmel puhul uurimise alla võib tulla, see asjaolu ei pruugi kedagi heidutada.

V.

Kõige suuremaks võiduks ülalkirjeldatud ainejaotuse ja ainekäsitlemise juures on see, et meid praktiliselt kõige enam huvitava küsimuse — lasketakistuste ärahoidmise, äratundmise ja kõrvaldamise — kallale saame asuda kohe algusest peale, ilma mingisuguste keerdkäikudeta ja kõrvalhüpeteta.

Praeguste õppekavade kohaselt hakatakse takistusteõpetusega tegemist tegema:

Sõjaväe esindajaid paraadil 11. VIII 30.

Foto Akel.

- „Maximi“ juures noortega 11-dast teemist algades;
- „Maximi“ juures reameestega 6-dast teemist algades;
- „Madseni“ juures noortega 6-dast teemist algades;
- „Madseni“ juures reameestega noortekursuse kordamisel, seega tegelikult jällegi kursuse keskel.

Takistusteõpetusele on praegustes kavades tervest aastaprogrammist pühendatud:

- „Maximi“ juures seitse teemi kahekümneviiest;
- „Madseni“ juures üks teem seitsemest.

Lõviosa materjalosa õppeteemidest ei tee seega lasketakistustega üldse tegemist. Lasketakistustega hakatakse tegemist tegema alles õige pika „lähenemise“ ja ettevalmistuse järel. Kuna selle ettevalmistuse hulka kuuluvatesse teemidesse kuhjatud aine on sel kujul, nagu teda on senini käsitletud, õige raskelt seeditav on, siis jääb lasketakistustesse puutuvate teemide läbivõtmiseks harilikult väga vähe aega üle. Selle vähese aja jooksul libisetakse siis lasketakistustest kuidagi kergelt üle, omandatakse paar „universaalvõtet“ sagedamini ettetulevate takistuste kõrvaldamiseks ja see ongi kõik. Pole siis ime, kui „Madseni“ mõnel pool üldse kaant ei avata ega vaadata, mis takistuse põhjuseks on,

vaid ikka otsekohe magasin pealt maha lüüakse ja jagaja tühjaks visatakse, olgu takistuse põhjuseks kas või lihtne tõrge.

Sootuks teised võimalused avanevad meile, kui õppematerjali ümber korraldame relva tööfunktsioonide järel. Iga tööfunktsiooni täitmiseviisi välja selgitades võime loomulikult ka otsekohe näidata, misugused mõjud selle funktsiooni siledat täitmist võivad segada või koguni võimataks teha. Seda tööd võime algada otsekohe noortekursuse esimese materjalosa teemi käsitlemisel, ilma ära ootamata, kuni õpilased tuttavaks saavad üksikute osadedetailide ehituse peenustega.

Muidugi ei ole võimalik otsekohe noortekursusel läbi võtta kõiki võimalikke lasketakistusi. Kuid, niiöelda, jämedamad neist võidakse läbi harutada, ette demonstreerida ja õpilastele meelde kinnitada ilma mingisuguse raskuseta.

Ning see ei ole mitte mehaaniline lasketakistuste väliste tunnuste ja ettekirjutatud takistustekõrvaldamise võtete kättetuupimine. Õpilane viiakse siin otsekohe võimalikkude takistuste põhjuste juurde, ta harjub esimesest õppetunnist peale oma relva peale vaatama relva ülevaataja ja hooldaja pilguga, **harjub ennast tundma masinrelva tulevase**

masinistina, mitte aga relvaosade ja osade-detailide elava kataloogina.

Mõned näited.

Ülaltoodud ainejaotuse juures oleks esimeseks teemiks, mida noorsõduriga tuleb käsitleda, kõige loomulikumalt „jõuallikad masinrelva automaatseks töötamapannemiseks.“ Oletame, et kõne all olev masinrelv on „Maxim“.

Läbiharutusele ja näitlikule demonstreerimisele tuleksid järgmised küsimused.

Vintraua tagasijooks lasu ajal. Kui palju jõuab vintraud tagasi liikuda selle aja jooksul, mil kuul liigub rauaõõnes. Tagasijooksu suurendamine tõukesuurendaja abil. Taandurvedru, selle ühendus vint-rauaga, tõuke vastuvõtmine, vedru pingutamise ja raua tagasijooksu seismapanek. Väenda liikumisehoog kui jõuallikas, luku lõpulikuks tagasiviimiseks. Liikuvate relvaosade algseisu viimine taandurvedru jõul.

Selles teemis ei ole meil veel vaja poole sõnagagi puudutada seda, mis nende liikumise ajal ä r a t e e v a d l u k k , l u k u s i m e s e d o s a d , s ö ö t j a j n e . Selgusele on vaja jõuda ainult liikumise ü l d i s e s k e e m i ü l e , s e l l e ü l e , k u i d a s r e l v a o s a d p a n n a k s e l i i k u m a j a k u i d a s n a d j ä l l e v i i a k s e a l g s e i s u . Relvaosadest tuleksid kõne alla *ainult* vint-raud, tõukesuurendaja, raam, väntrik, keder, kett, taandurvedru, vänt ja rull. Nende osade ehituse detaile ei ole sugugi vaja kõne alla võtta.

Niipea aga, kui see relva suurte osade üldine liikumisskeem näitlikkude demonst-ratsioonidega ja hädavajaliste seletuste andmisega õpilastele on selgeks tehtud, võidakse kohe kõne alla võtta terve rida mõjundeid, mis võivad takistada relva käimapanekuks määratud jõudude täielikku maksvuselepääsemist. Taandurvedru liig suur pinge, puudulik õlitus, mustus ja tolm, löögijäljed, astud ja kisud raami külgedel, halvasti mässitud rasvamähised, tõukesuurendaja ummistus, vintraua kinnikülma-mine talvel, puuduliku laenguga padrunid jne. võivad kõik harutuse alla tulla juba esimese teemi läbivaatamise juures. Asja-olu, et õpilane nimepidi tunneb vaevalt kümnet suuremat relvaosa ja nende ehi-tuse üksikasjadega veel sugugi tuttav ei ole, ei mängi siin mingit rolli.

Ainet nii käsitledes, võime õpilase kohe algusest peale panna täitma ka teatavaid hoolekande, ülevaatuse ja relva laskmiseks ettevalmistamise toiminguid. Vedrupinge kaalumise, kõvakskuivanud õli, tolmu ja rooste kõrvaldamine relva liuglevatelt

osadelt, rasvamähiste panemine, kiskude ja astude kõrvaldamine siledatelt pinda-delt ilma nende pindade eneste mahaõõru-miseta ja rikkumiseta *) — kõiki neid toi-minguid täitma peab tulevane masin-relva masinist kord tingimata õppi-ma. Teha võib ta seda niisama hästi esi-mestel õppenädalatel kui reamehekursuse lõpus. Takistusi ei ole selleks mingisugu-seid. Küll aga on nende toimingutega va-rajaset alguse tegemisel tuntavaid pare-musi. Esiteks tagab see, et need toimin-gud kursuse lõpuks ka tõesti ära õpitakse. Teiseks on need toimingud, kui neid käsit-letakse vahetus ühenduses relva käimapa-nemisviisiga ja käimapanemistingimus-tega, õpilasele arusaadavad, hädavajali-kud, otstarbekohased. Kui neid töid täit-ma hakatakse alles siis, kui õpilane on juba töötama harjunud relvurite poolt kor-daseatud ja laitmatult töötavate relvadega, võivad nad temale paista ülearustena, ots-tarbetutena või koguni ülemuse eriliste „nõökimisvahenditena“.

Võtame järgmist tööfunktsiooni, pad-runi lindist väljatoomist, käsitletava teemi.

Läbiharutusele ja näitlikule demonst-reerimisele tuleksid „Maximi“ juures järg-mised punktid.

Lukusulu juhtimine sõötja avas valmis-seisva padruni kübara peale. Padruni haaramine, sulu tõus ja padruni asetamine sulu ülemisele lõksule. Padruni väljatoomine lindist luku tagasijooksul.

Jällegi tuleb tegemist teha ainult nende relvaosadega, mis ülalloetletud liikumisi ja toiminguid vahetult teostavad, jällegi ei ole noorsõduril esialgu sugugi vaja nende osade ehituse üksikasjadesse süveneda.

Kuid jällegi võime selle teemi läbivõt-mise juures otsekohe näidata mitmele põh-jusele, mis padruni lindist väljatoomise võivad teha võimataks.

Padrunikübar võib olla paks või üli-suure läbimõõduga ja üldse mitte mahtuda sulupaasidesse. Padrun võib lindis istuda liig sügaval, nii et lukusulg teda üldse ei saa haarata või ta ebaõigelt haarab, nii et sulu mokaade teravad servad padruniküba-rasse sisse lõikavad. Lint võib märjaks-saamise läbi tursunud olla, padrun istub lindis liig kõvasti kinni, relval pole küllalt jõudu, et padrunit lindist välja kiskuda. Relvaosade tagasijooks võib iseenesest

*) Seda tuleb praktiseerida muidugi mitte relvaosadel, vaid ükskõik missugustel siledatel terastükkidel, mis töökojas õppetstarbeks val-mistatud.

Foto Akel.

Rahvartiites lõunaestlannasid suurel paraadil 11. VIII 30. kõrget külalist tervitamas.

liig nõrk olla esimeses teemis käsitletud põhjustel.

Ja jällegi saame otsekohe algust teha terve rea relva ülevaatuse ja lasketegevuseks ettevalmistamise toimingute äraõppimisega. Padrunite sorteerimine sorteerimissuluga, lintide korralik toppimine ja tasandamine, lintide ülevaatus, märgade lintide kuivatamine ja kordaseadmine — kõigi nende tööde äraõppimine kuulub loomulikult ja lahutamata selle teemi läbivõtmise juurde.

Miski asi ei takista selle juures ka demonstreerimast läbiharutatud lasketakistuste väliseid tunnuseid. Missugusesse seisus jäävad relvaosad siis, kui vintraua tagasijooks on takistatud või kui lukusulg ühel või teisel põhjusel ei saa haarata padrunit või õieti asetuda padrunikubarale? Selle demonstreerimiseks on ainult vaja relv, kui vaja, siis ka mitu relva, vastavalt ette valmistada. Valesti rasvamähised mähkida, tükk õppelinti märjaks teha, leida mõned padrunid vale kübaramõõtudega, mõned padrunid lindis sügavale sisse litsuda jne., lasta näidata, mis selle tagajärg on. Kõrvaldamisvõtted selguvad selle juures iseenest.

Nii viib iga materjalosa õppeteem *)

*) Neid teeme on just niipalju, kui on antud relval tööfunktsioone, mitte ühte rohkem ega vähem.

algaja relvakäsitaja otsekohe selle töö juurde, mis temal kui relva tõelisel „masinisti“ lasketegevuse ja relva hooldamise juures ikka ja alati tuleb täita. Iga teemi läbivõtmisest on relvakäsitajal otsekohe tegelikult kasu, materjalosa tundmaõppimine omab õpilase silmis täiesti selge otstarbe ning väärtuse. Ära jääb igasugune mehaaniline segipaisatud üksikasjade pähetuupimine, mille väärtusest ja otstarbest õpilane kunagi ei suuda saada aru.

Isegi koostvõtmise ja kokkupanemise võtteid võiks teataval määral siduda relva tööfunktsioone käsitlevate teemidega. Kui kõne all on taandurvedru, siis näitame ka, kuidas vedrukomplekt kuulipilduja küljest ära käib ja kuidas ta paigale pannakse. Kui räägime raami ülevaatuses, vaatame ka, kuidas meie ta kuulipildujast välja saame jne. Seda kõik õigete võtetega, mis tagama peavad, et relvaose koostvõtmisel ja kokkupanemisel ei rikutaks. Kiiruse tagajamist vaja ei ole, see tuleb õigete võtete kätteõppimisega iseenest ning selle väljaarendamiseks on aega enam kui küllalt.

*

Nii saame juba noortekursuse korraliku läbivõtmisega täiesti ärahoitavateks ning lasketegevuse juures ilma suurema peamurdmiseta kõrvaldatavateks teha vähe-

malt kõik need lasketakistused, mis olenevad relva, lintide ja magasinide puudulikkust või hooletust ettevalmistusest lasketegvusele, jämedate rikete tähelnpanemata jätmisest relva ülemaatusel ning relva puudulikkust hooldamisest. Just need „lasketakistused“ teevadki aga üldisest takistusteavust palju suurema protsendi välja, kui seda esialgu võiks arvata. Samuti võidakse täielikult ära õppida kõigi nende lasketakistuste tundmist ning kõrvaldamist, mis olenevad laskemoona defektidest.

Ka relvaosade murdumisest olenevad lasketakistused võivad täies ulatuses kõne alla tulla.

Jäävad veel üle lasketakistused, mis olenevad relvaosade kulumisest, osalisest murenemisest, ärapaendumisest, osade ebaõigest vastastikusest sobitlusest jne. Nende lasketakistuste iseloomu tundmaõppimine nõuab juba lähemat tutvunemist üksikute relvaosade ja nende detailide ehitusega. Kuidas ja kellega see töö tuleb läbi viia, sellest edaspidi. (Järgneb.)

Mullatööd ja tööriistad.

V. Riiberg.

Lahingtegevuses mullatööd on etendanud ja saavad etendama suurt osa. Laskuritel kulub nende tööde peale rohkem aega kui tulirelva kasutamisele. See tööde rahuaegses väljaõppes kipub sagedasti jääma tahaplaanile ja, ehk küll iga laskur on varustatud tööriistaga, olukord ei ole olnud soodus tööriista käsitamise harjutuste teostamiseks.

Igasugune töö edeneb hästi siis, kui töötaja teab, mida teha ja oskab käsitada tööriista. Sama on ka mullatöodes. Nad paistavad olevat lihtsad ja seni valitseb arvamine, et iga sõdur nii kui nii on käsitanud eraelus labidat, omab mullatöodes tarvilise oskuse ja selle tõttu on üleliigne väljaõpet korraldada sellel alal kaitsevääs.

Kui aga vaadelda mitmesuguseid rohkearvulise tööjõuga kaitsevääs teostatavaid mullatöid, siis selgub kuivõrt vähe intensiivsed on need tööd võrreldes eratöölise väheste gruppidega teostatavate töödega, kus näiteks magistraalkraavid, teede muldkehad jne. pikenevad ja süvised suurenevad silmanähtavalt. Ei või loota, et sõduritele lühikese teenistuse ajaga võiks mullatöodes anda mullatöölise vilumuse, kuid paranema peaks senine edu küll, silmaspidades edukat mullatöö tähtsust nii pealetungi- kui kaitselahinguis.

Pealetungilahingus on mullatööd väiksemad. Arvulises ülekaalus kõikidest ehitustest on individuaal laskuripesa. See pesa annab toe relvale ja kaitseb laskurit vastase tule eest. On arusaadav, et mida kiiremini niisugune pesa saab valmis, seda kasulikum sõdurile ja sellega üldse

lahingtegevusele. Pesa võib päästa palju elavat jõudu, ära hoides asjatuid kaotusi.

Ekslik on vaade, et häda õpetab. Kui sõdur ei ole omandanud vilumust rahuajal nende pesade ehitamises erilise väikse tööriistaga koguni lamades olekus, siis peab ta seda omandama vastase tule all. Kui palju on aga asjatuid kaotusi seesuguse hilinenud väljaõppe pärast ebasoodsal õppeväljal. Vilumata, tööriista mitteosavalt käsitava sõduri töö edu on minimaalne. Niisugune sõdur närvitseb, kaotab töövõime, tööriista käsitamise võime ja lõppeks ei ole korralik teostatud töö.

Siin sõdur teeb tööd iseendale. Moraalsest küljest ei saaks etteheiteid teha, sest tungiva vajaduse tõttu iseendale teeb tööd igaüks kõige parema tahtmisega.

Kaitselahingus aga on mullatööd niivõrt suured, et laskurid ei suuda enda jaoks kõike ära teha. Siin tuleb reservist tööjõudu juure tuua. Kui oletada, et need juuretoodud sõdurid ei oma küllaldast vilumust töös, siis on töö edu naeruväärt väike, sest, olgu moraal kui tugev tahes, juuretoodud sõdurid vaatavad töö peale kui neile mingipärast osaks saanud erilise tülrika „lõbu“ peale. Sarnane töö, kogemuste põhjal, on vähe edukas ja peale selle veel ebakorralik. Tööde juhtidel on tööde järelevaatusel küllalt tegemist ebakohasuste ärahoidmisega, nad ei jõua õpetada sõdurkonnale tööriistade õiget käsitamist. Siin teostatakse tööd voorist või ladudest antavate suurte tööriistadega. Sellest selgub, et sõdurid peavad oskama nii väikse kui suure tööriistaga töötada.

Töö edu oleneb tunduvalt tööriistast

ja selle seisukorrast. Jälgides mullatööde tegemist eratööjõuga, näeme, et labidas on mullatöölisel uhkuse esemeks, see läigib, on terav, labida lehti ei logise varre otsas, tööline hoolitseb armastusega tööriista eest. On arusaadav, et nürida, roostes oleva labidaga on raske töötada. Ta väsitab tegijat. Muld kleepub labida lehele, mis töölist ärritab. Sellevastu korraliku, maapinna iseloomule vastava tööriistaga on lõbu töötada. Nende ridade kirjutaja on huvi pärast 1½ tööpäeva kestvuselt kaevanud 28 suuremat auku, maht 0,5 m³, ilupuudele kruusa-savises pinnas.

Milline peab olema tööriist?

Väeosadele meil väljaantud väikeste ja suurte labidate ja nende varte mõõte muuta ei tohi — need on kindlaks määratud kogemuste varal, kui otstarbekohasemad. Neid on meil varuks küllaldaselt arvul. Tööriistade käsitamise õpetus leidub pioneer-eeskirja I osas, mispärast seda siin korrata oleks üleliigne. Kuid tööriistast enesest olgu tähendatud järgmist:

Labida leht peab olema roostest puhas. Roostetamise vastu määratagu labida leht õliga ehk lakiga, kui tööriist jääb seisu pikemaks ajaks. Töötamisel tööpäeva lõpul enne puhkusele minekut peab labidas puhtaks pestama, kui vesi on käepärast, ja ära kuivatatama; kui vett käepärast ei ole, peab labida vars ja leht mullast puhtaks nühitama ja kuivatatama.

Labida leht peab teritatud olema otsast ja külgedelt seljapoole nii, et teritatud tahu laius võrduks lehe kolmekordsele paksusele. Teritada käial või viiliga.

Labidas peab olema varretatud logisematult. Kui labidas on hakkanud varres vähe logisema, peab ta uuesti kinnitatama. Selleks lükata putkesse õhukesi kiilukesi ja kergete koputamistega varre otsale sileda põhjaga vasaraga, kirvesilma ehk puukurikaga kinnitada labidas varde. Kiilude tagumine varre otsa sisse on keelatud. Suuremalt logisevad labidat saata parandamiseks väeosa töökotta.

Et meil tööriistade hulgas on parandatud varustust, ei ole ka labidate varred kõik ühejämmedused. Sellepärast antagu sõdurile valida käepärane parajas jameduses varrega labidas. Labida varte peenemaks vestmine olgu töökoja ülesandeks — sõduril seda teha omal äranägemisel on keelatud.

Labida vars peab olema sile.

Väikest labidat kasutatakse peale mullatööde veel puujuurte ja puuksade läbiraumiseks ja lõngiriistaks. Ta leht on niivõrt tugev, et temaga võib lahti kangutada kivises pinnas vähemaid kive.

Suurel labidal on putkekaelas juureneeditud osa. Märjas ja savises pinnas selle külge kleepub mulda. Töötamisel on vaja töölisi varustada puust lapitsatega — labida lehe puhastamiseks. See (suur) labidas on mõeldud universaallabidana mullatöölisel (lõike- ja kühvel-labidas. Spaten und Schaufel; Spade and shovel), kuid vastab rohkem lõikelabida nõuetele. Ta on tugev tööriist. Ta varss on sirge. Varre ots on käepideta. Sõreda ja kuiva mulla kühveldamisel on ta viske hulk väike lehe vähese kumeruse pärast. Siiski võib selle tööriistaga edukalt töötada ja ta on seni peamiseks tööriistaks suurematel mullatöölisel. Selle labida leht teritatakse ainult otsast 13 cm laiuselt ja 1 cm pikkuselt liuhka vastu alumist (selja) külge, kuna tera ära kaob aegamööda lehe kaares nurkadel. Hoolitsemine ja korrashoid sama, mis väikese labida juures. Varre pikkus on keskmise kasvuga töölise jaoks. Et need labidat võivad minna käest kätte, siis ei või lubatavaks lugeda varte lühendamist.

Ladudest võib koheda maa jaoks saada kühvellabidat T- ja U-kujuliste käepidemetega koolutatud varte otsas. Nende labidatega on hõlpus töötada. Viskekaugus on rahuldav, kuid labidas ise on õrn. Mulla kaevamiseks võib vaotada põlvega varre otsa vastu. Jõuline mulla lahtikangutamine selle tööriistaga ei ole lubatav; ta on kohane liivase pinna ja koblastega lahtiraiutud mulla võtmiseks ja edasiviskamiseks.

Parimaks labidaks mullatöödeks peab lugema harilikku mullalabidat, millist tarvitavad peamiselt kraavikaevajad. Nad on odavad ja küllalt tugeva ja kerge lehega. Lehe suurus on mitmesugune (harilikumad nr. 5, 7). Ots on kaares kahelt poolt keskele terav. Ülemised ääred on käänatud ettepoole jalaga peale vajutamiseks. Lehti teritatakse otsast lehe kolmekordse paksuse pikkuselt. Need labidat on müügil ilma varteta. Töölised teevad ise varred. Varteks on kohaseks koolutatud varred T- või U-kujuliste käepidemetega nende otsas. Eriti sõja olukorras on neid varssi raske soetada. Samuti on olulise tähtsusega selle labida juures, et varss hästi püsiks lehe putkes. Kui varss on parajase pikkusega (umb. 75 cm), püsib

kindlasti lehe putkes ja labida leht on teritatud, on selle labidaga hõlpsasti töötada. Temaga ei saa kätte nii hõlpsasti siledaid pindu süvistes, nagu vaja mõne näitliku ehituse juures, mis tehtud ülevaatuks, kuid see ei ole sõjaludes üldse nõuetav.

Teistest mullatöö riistadest on harilikumad koblas ja kang. Koblased on päänud pindade lahtiraiumiseks. Nad ei ole meil populaarsed: meil töölised eelistavad kange. Ka koblasega töötamine vajab drillipärast väljaõpet. See on käsitatud P. E. I osas. Tema vähesese populaarsuse põhjuseks on tema käsitamise mitteoskamine.

Peale tööliste ja tööriistade omab suure tähtsuse töö edule töö organisatsioon. Suurem hulk mullatöid teostatakse sõdu-

rite poolt oma otsekoohese ülemuse juhatusel. Sellepärast mullatööde juhutamises peaks riviülemus omama rahuldava vilumuse. P. E. annab selleks küllaldasid näpunäiteid.

Et lõpulikult peatuma jääda täiesti rahuldava otstarbekohase mullatööriista tüübi juure, saavad toime pandud katsed. Oleks soovitatav, kui „Sõduri“ veergudel kogemusi omandanud isikud tööriistade kohta avaldaks arvamisi, silmaspidades, et küsimus omab suurema tähtsuse kui võib olla see alul paistab. Kui näiteks oletame, et ühe tööriistaga võib tunnis $\frac{1}{10}$ m³ rohkem mulda välja visata ilma töölise väsitamiseta kui teisega, siis töötades 3000 töölisega oleks see tunnis 300 m³ ja päevas 2400 m³ või 1 jooksev km korralikku ühenduskraavi.

Poola võidu aastapäev.

15. augustil s. a. Poola pühitses Varssavi-lahingute 10. aastapäeva.*) Poola pealinna müüride ees otsustus kümne aasta eest poola-vene sõja saatus. Siin purunesid pea täielikult Tuhhatševskilt juhitud lääne-rinde punased väed. Varssavi lahingutele jängnevad suured võitlused ja võidud, esikorras suur võidurikas lahing Njemanil, olid poolakatele vaid tuletised augusti lahingutega Varssavi all loodud uuest soodsast olukorrast. Varssavi lahingute operatiivset tähtsust on sõjakirjanduses kaalutud ja hinnatud väga palju küll poolakatele enestelt küll Poola sõpradelt ja endistelt vastastelt, — otsus on üksmeelne: Varssavilahing oli pöördpunktiks poola-vene sõjas.

Varssavi-lahingute poliitilisest tähtsusest on seni teatud põhjustel kõneldud vähe ja tagasihoidlikult.

Lahingute 10. aastapäeva puhul oleks kohane meelde tuletada tolleaegset poliitilist olukorda, toda poliitilist fooni, millel teostus poolakate suur võit Varssavi all augustis 1920, et sellega saada ettekujutus milline suur poliitiline tähtsus oli Varssavi lahingutel.

*) Poola sõjaväe esindajalt dipl. kolonel-leitnant S. Kara'lt, ilmus „Sõduris“ nr. 45/46 — 1929. a. pikem artikkel „Võitlused Varssavi all augustis 1920“, mis sõnas ja skeemis on andnud selgeima pildi kõneall olevatest suursündmustest. Toim.

Tuhhatševski ajalooline käsk 3. juulist 1920 nõukogude vägede lääne rindele, mis tahtis ühtlasi tabada suuri propaganda eesmärke Lääne-Euroopas, määrab tulistes sõnades pealetungi sõjalise ja poliitilise eesmärgi. Eesmärk oli täppis ja selge: „Tee maailma revolutsioonile läheb üle Poola laiba. Meie kanname oma tääkidel kõige maailma töötavale klassile õnne ja rahu... Pealetungi tund on lõõnud. Vilnosse, Minski, Varssavi — marssi!“

See väljavõte Tuhhatševski käsust näitab, et Poola vallutamises nähti vaid etappi omale peamisele eesmärgile — üld-euroopa revolutsioonile. Seda tõestavad ka tollajal III Internatsionaalilt levitatud instruksioonid kõigis Euroopa riiges asuvatele kommunistidele. Revolutsiooniline Vene asus augustil 1920 oma jõudude peaproovile. Olukord eesmärgi saavutamiseks näis talle olevat soodus.

Poola oli raskeis oludes. Reaalset abi oli vähe loota ka ta parimatelt sõpradelt, sest revolutsiooni vaim hõõgus paljudes Euroopa riiges.

Noored Balti riigid, kes seni koos võidelnud Poolaga ühise vaenlase vastu, olid jõudnud lõpule oma vabadusvõitlusega. Veel vähe organiseerunud, omades veel vähe sisemist liituvust, neid võis uuesti haarata igal momendil sõjalekk. Lõunas

uuestisündiv Suur-Rumeenia oli sisemiselt konsolideerumas. Saksamaa kannatas veel spartaklaste mässu resultaatide all, Ungaris olid vaibumas Bela Kunilt õhutatud kired. Suurimas osas Euroopa riiges, kes väsinud ja kurnatud üle nelja aasta kestnud Maailmasõjast, teatud klassid sümpatiseerisid avalikult ja salaja revolutsioonide tules sündinud uuele Venemaale. Euroopa suurriikidel puudus ühine rinne revolutsioonilise Venemaa vastu. Kõikvõimas Inglise peaminister Lloyd George, et uuendada Venemaaga kaubanduslikke suhteid, sirutas Moskvale lepitava käe. Euroopa suurriigest ainult Prantsusmaa täitis abilootused: ta andis sõjamaterjali ja saatis Poola tehnilisi jõude sõjaväe juhtimise alal eesotsas lujupeetud kindral Weigandiga.

Poola rahvusvahelisest üksildusest ja kommunismi moodisolekust Euroopas näitab seegi milliste raskustega Poolal tuli võidelda sõjamoona transporteerimisel: Tööliste ühingud Danzigis, Tšehhoslovakkias ja isegi kauges Hollandis, olles instrueeritud III Internationaalt asusid boikoteerima Poolale transporteeritavat sõjamoona ja varustust.

Sellises olukorras ei tohtud Nõukogude poolt viivitada Poola vallutamisega, et avastada revolutsiooni võidukäiku Läände. Poola kadu oleks ka suurelt kõvendanud

punaväge kui materjalselt nii moraalselt ja oleks punase Venemaa juhtidele avanud hiilgavad tulevikuperspektiivid. Punaväe võit Varssavi all oleks olnud soodsaim hetk Lääne-Euroopa haaramiseks revolutsiooni tulest.

Poolakate võit Varssavi all, Tuhhatševskilt juhitud parimate punaväe koondiste purunemine Varssavi all tõmbas läbi kriipsu enamlaste maailmarevolutsiooni kavade ja unistustest. Revolutsiooni tuulispask — hävitamise ja barbarismi laineidast — purunes Poola pealinna all vastu Poola vägede ülemjuhataja Marssal J. Pilsudski raudselt tahtelt juhitud poola sõjameeste mehismust.

Seda suurt tõde, et võitlus Varssavi all augustis 1920 ei puudutanud ainult võitlusest otse osavõtvaid pooli, et selle võidu tähtsus on kaugelt suurema ulatusega, — on tahetudki öelda käesolevate ridadega Varssavi võitude 10. aastapäeva puhul.

Kümne aasta eest saavutatud võitude tähtsust on kategoorilisemalt hinnanud tunnustatud prantsuse ajaloolane kindral Camon, kes lõpetab oma uurimuse — „Manöver Visla 1920“ I osa sõnadega: „Visla kallastel augustis 1920. a. otsustati maailma rahu saatuse.“ P. Z.

Poola ohvitserkonna traditsioonidest.*)

Vaatame kuidas on suhtunud tänapäeva rahuaegne Poola ohvitserkond kõikidele nendele oma vabadussõjas läbielatud ja kunagi Stanislas Augusti poolt asutatud „Kadeti Korp. Rüütliliikluse koolis“ aluse saanud ning Dabrowski ja Pilsudski leegionides edasi arenenud traditsioonidele. Neid (traditsioone) ei ole mitte üksi omaks tunnustatud, nad on kindlaks aluseks pandud ka oma rahuaegseks sõjaväe kasvatamiseks ja ohvitseride ning sõdurite vaheliste vahekordade loomiseks. Ja kui meie Poola tänapäeva sõjaväes võrdlemisi veel aastate poolest noori kindraleid ja kolonelle näeme juhtivatele kohtadele tõusnud olevat, siis peab tunnustama, et just tänu nendele leegioni-

des marssal Pilsudski poolt isamaalises vaimus kasvatatud ja tema juhatusel tuleproovi Maailmasõjas läbiteinutes ning Poola vabadussõdadest osavõtnuis ohvitseres on suudetud endiseid leegionide ja vabadussõjaaegseid traditsioone alal hoida. Nendes traditsioonides püütakse ka rahuaegset ohvitserkonda kasvatada. Sellelt vaatevinklilt tulebki suhtuda sellele 1926. a. saadik asetleidnud hulgalisele vanemate ohvitseride vabastamisele sõjaväest. Neid võorast vaimust liig läbiimbinuid ohvitseri asetatakse Poola vanades traditsioonides üleskasvatatud ja isamaaliselt mõtlejate ohvitseridega. Ja kui lähemalt vaadelda tänapäeva Poola sõjaväes, tema ohvitserkonnas, näeme, et need kaunid ka kasvatus mõttes nii tähtsad poola omad traditsioonid on pandud aluseks ka praegusele igapäevasele elule

*) Käesoleval artiklil on otsene side artikliga: „Poola ohvitseride võitlusest jne.“ (V. „Sõdur“ nr. 30/31/32, lhk. 907).

sõjaväes. Kõigepealt püütakse juba välselt teha kõik, mis vähegi meelde tuleb, võiks poola sõjaväelaste kangelaskuulikkust võitlust minevikus ja millel kasvatusline mõju võiks olla mitte üks sõjaväe vaid, mis isegi palju tähtsam, võrsuva noorsoo peale. Ei püstitata mitte üks sümboolseid ausambaid (nagu meil Vabadussõja ausambad), vaid avatakse neid ka Poola iseseisvuse võitluses minevikus ja viimases vabadussõjas kangelaskuulikkust ülesnäidanud sõjaväelastele, nagu näiteks mitmedkümmend ausambad üle riigi Kosciuszko, ausambad vürst Poniatovskile, kolonel Kilinskile Lvovis, kindral Bemile Ostrolenka lahinguväljal 1931. a. püstitatav ausammas, mausoleumid kindral Bemile, ja viimases sõjas, eriti Lvovi operatsioonides kuulsaks saanud kindral Ivaszkieviczile, marssal Pilsudskile mitmes riigi osas juba praegu tema eluajast püstitatud ausambad jne. Mitmed praegused poola väeosad kannavad Poola vabadusvõitluses kuulsaks saanud väejuhtide nimesid, nagu kindralite Bem, Dvernicky, Poniatovski, Rozycki ja marssal Pilsudski nimelised rügemendid Poola ratsa-, suurtüki- ja jalaväes. Üksikud uulitsad linnades, kasarmud, viimastes koguni üksikud blokid või neis toad ja koridorid kannavad end Poola väejuhtide ja lahingplatside nimetusi. Pea igalpool koolides (ka erakoolides) ja kasarmute ruumides ripuvad seintel vabadusvõitluses kuulsuse omanud väejuhtide pildid (tihtipeale marssal Pilsudski pildi kõrval kindral Dabrowski või Kosciuszko oma jne.) või pildid üksikute lahingute ja kangelastegude fragmentidest. Pea igas väeosas on vastavate üksuste ruumides kas marmortahvritel või eritabelitel Poola viimases vabadusvõitluses langenute sõjaväelaste nimed. See vabadussõjas langenute austamise kultus seisab eriti kõrgel Poola sõjaväes. Kas pole mitte ilusaks traditsiooniks väeosa aastapäeva pühitsemisel väljakujunenud järgmine komme, kus peale paraadi on ühine väeosa ohvitseride ja sõdurite lihtis aastapäeva lõunasöök, millest kõrgemad sõjaväelased, tihtipeale kutsutud välisriikide sõjaväelised esindajad ühes Poola vabariigi presidendi ja valitsuse liikmetega osa võtavad. Või jälle see sügav leegionideaegne traditsioon, et väeosa aastapäeva pühitsemisest endised sõjaaegsed lahingsõbrad, väeosa reservohvitserid (ja seda muidugi mõista mundrites) osa võtavad. Missugune side valitseb aktiivvää

ohvitserkonna ja samas väeosas sõjaaegu teeninud reservohvitseride vahel, selgitab kas või järgmine näide, kus ühe rügemendi reservohvitseridest selle aastapäeva pühitsemisele ligi 40 kutsutust 31 reservohvitseri oli kokku sõitnud, sealjuures mitmed koguni välismaalt selleks kodumaale paariks päevaks ilmunud. Tähelepanu väärrib ka järgnev aastapäeval asetleidev traditsioon: nimelt korraldatakse aastapäeva pühitsemise eelpäeva õhtupoolikul erilise tseremoniaga seotud õhtune ülelugemine, millest kogu rügement oma aktiiv- ja reservohvitseridega osa võtab ja kus vabadussõjas langenute nimed ka väljahüütakse ning vastavalt kompaniides (eskadronides või patariides) veltveebel vastab — „langenud võiduväljal“ jne. Ehk jällegi sarnane traditsioon ühes ulaani rügemendi ohvitseride kasiinos: seal on söögilauas praeguse rügemendi koha vastas alati tühi tool, mis vabadussõja lahingus kangelassurma saanud rügemendi ülemale määratud (seinal seal kohal tema pilt), mis nagu eeskuju rügemendi ohvitserkonnale alati meelde tuletama peab oma endise juhi kangelaskuulikkust... ja sarnaseid näiteid võiks tuua veel paljugi.

Palju kauneid traditsioone on rahuaegne sõjavägi Pilsudski leegionidelt pärandanud ja erilise hoole ning armastusega peetakse neist kinni, veendumuses, et neil suur kasvatusline ja moraalne mõju on mitte üks rahuaegu sõjaväes teeniva kaadri, vaid ka möödamineva, sõjaväest läbikäiva elemendi peale. Sel teel suudetakse ka kõige paremini alal hoida sidet rahuaegse sõjaväe ja reservistide ning vabadussõjast osavõtnute vahel. Kõik see on aidanud ka Poola seltskonda ümber kasvatada, mis puutub tema suhtumisse sõjaväele, eriti ohvitserkonnale. Kui veel enne Maailmasõda Poola Vene osas vene ohvitseri poola seltskonnas üldse vastu ei võetud ja poola intelligents hoidus Vene sõjaväkke astumast, siis näeme sel alal otse järsu pöörde sest ajast, kui iseseisval Poola riigil oma sõjavägi on. Sõjavägi ei ole Poolas mitte üks sallitav, vaid ta on kõikides rahva-kihtides väga armastatud ja populaarne. Selle tagajärjeks on, et sõjaväe teenistuse peale ei vaadata mitte üks kui koormava sunduse, vaid kui teatud aukohustuse peale, mis igal isamaaliselt mõtlejal kodanikul oma riigi vastu täita on. Tung ohvitseride koolidesse on nii suur, et sõjaministerium vaevalt ühe osa sooviaval-

dajaist rahuldada suudab. Ja kuigi ehk teataval määral poola seltskonnas on alahoidunud klassivaheline vaim ja snobism, peab tunnistama, et sõjaväes sellest küll jälgegi pole, vaid vastupidiselt Poola tänapäeva sõjaväes valitseb demokraatiline ja terve vaim, poola ohvitserkonnas kõrgelt väljaarenenud au- ja moraallitunne.

Tahaksin seda lühidat ülevaadet lõpetada marssal Pilsudski ilusate sõnadega: „Sõjaväe vundamendiks (põhialuseks) on lihtsõduri hing; seni kuni vaim sõjaväes terve, paneb ta vastu kõikidele rõõmudele ja vapustustele, murdub ta aga — on sõjaväe kokkuvarisemine möödapääsematu.“

J. L.

Äraootamise-lahingust.

Pealmikus tähendatud lahinguviisi kohta järjekorras „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“ mai-juunikuu numbris avaldas ülevaate oberstlt. Dr. Lothar Rendulic. Artiklis „Über das inhaltende Gefecht“ avaldatud mõtted (allpool kokkuvõtlikult äratoodud) pakuvad huvi ka meile, kuna siin tegemist on lahinguviisiga, mis nii sõja ajal üldiselt piirikaitse teostamisel kui ka sõja kestel, olukorrast tingitult, sageli kasutamist leiab.

Äraootamise-lahingu all mõistame lahingutegevust, millega arvult ja materjallilt nõrgem vastane tugevamat tema selgunud või arvatavate kavatsuste läbiviimisel teatud aja kestel takistab. Ülesannet võib tingimuste kohaselt lahendada kas kallaletungi- või kaitsetegevusega. Kui me laial rindel kallale tungime, nõuab raskuspunkti kujundamine niivõrt palju jõudusid, et suurtes ruumides kallaletungiv osa kaitsjast nõrgemaks kujuneb, nii siis ei oma ta algusest peale jõudu otsustava kallaletungi läbiviimiseks. Siiski ka siin peab kallale tungima, et vastast siduda ja teda talkistada jõudusid otsustavasse ruumi ära tõmmata. Kui me, sellevastu, kavatseme üleolevat vastast otsustava võitluse algamises takistada, s. o. kui me teda nii kaua sellest ruumist, kus otsustavalt võideldakse, eemal hoida tahame, kuni see otsustavus saavutatud, siis kasutame peamiselt kaitsetegevust. Sarnaselt teotseb taandumistel järelvägi, kes vastast peab takistama, et oma peajõud aegsasti jälle võitluseks korraldada.

Maailmasõja õpiste ülevaatest leiame tähelepanndava tõsiasja, et suurejooneliste äraootamise-lahingute arv on väga piiratud. Kindral-feldmarssal Schlieffen'i plaani kohaselt pidi Saksa sõjaväe vasakul tiival äraootamise-lahingu ülesanne olema. See tiib aga tegelikult esialgse plaani teatud muutmise tõttu kujunes seda-

võrt tugevaks, et tema lahingupidamiselt äraootamise-lahingu iseloom ära võeti. See lahingugrupp, mis *Rennenkampf*'i osavõttu otsustavast lahingust Tannenbergi juures pidi takistama, omas äraootamise-lahingu ülesande. Selle ülesande läbiviimise katsetamiseni ei jõutud, sest *Rennenkampf* jäi täielikult passiivseks. Tegelikult teostas äraootamise-lahingu Austria 1. armee, kaitstes riigi idapiiri, pärast sõjakuulutamist Rumeenia poolt, vastu pannes kahele Rumeenia armeele, et tagada oma vägede peajõu koondamist. Neis võitlustes üksikute nõrkadel diviisidel, mis laiaades ruumides peaaegu ära kadusid, läks korda oma ülesannet mitmekordselt tugevama vastase vastu edukalt täita.

Kallaletungiviis ajavõitmise eesmärgiga on nõrgemale poolele raskem ja kaotusrikkam kui kaitse. Tingimused, eriti maastik, võivad aga selleks sundida. Kinnisel maastikul, kus vastane peamiselt teedest kinni peab, tuleb iga võimalus ära kasutada, et väikeste üksustega ja üksikute suurtükkidega vastasele ootamata kallale tungida, teda segadusse viia, hargnema sundida; siis lahing kohe katkestada. Ka see viis võimaldab võita aega, eriti, kui ruumala, mis äraootamise-lahinguks kasutada, küllalt suur on. Kus see aga vähegi meie võimuses seisab, eelistame — vähemalt üldiselt — ülesannete lahendamist kaitsetegevusega.

Soodsamaid võimalusi äraootamise-lahinguks pakuvad ruumid, mis meie relvade täieliku ära kasutamise ka kõige suuremate kaugusteni võimaldavad. Siis võime vastast juba kaugel meie seisukohtade ees hargnemisele ja pikemates alades ettevaatlikule läbilükkumisele meie tules sundida. Toome talle kaotusi ja võidame aega. Mida sagedamini seda aja ja ruumi järjestuses võimalik teha, seda täieli-

Läti I diviisi ülema ja rügulide külaskäik Eesti I diviisile 24.—27. VII 1930.

Külaliste saabumine Tallinna.

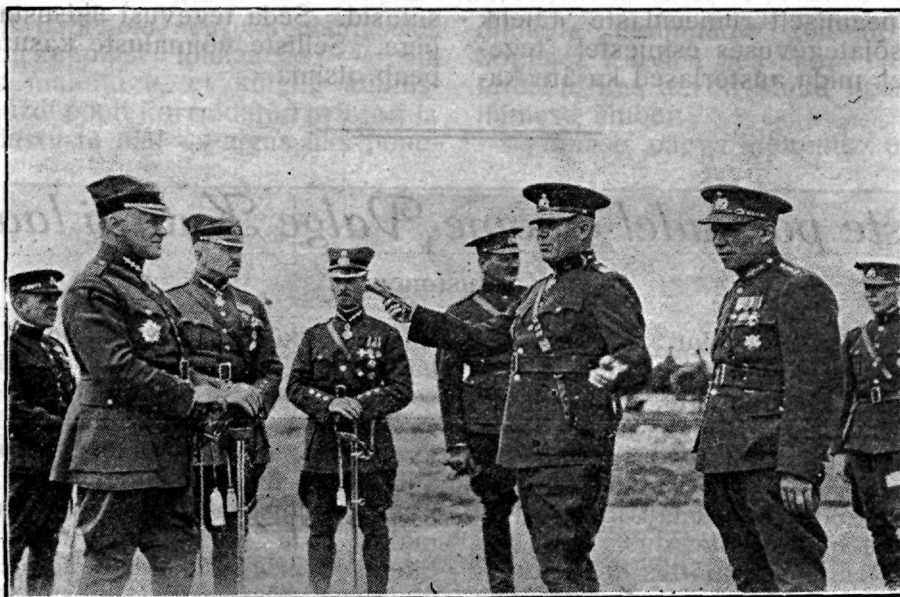
Pildil kol. Laurits, kol. Triik, kol. Duhze, kindral Krustinš, kindral Jonson, kol. Spandeks, kapt. Reinhold.

kumalt saavutame oma eesmärgi. Sellise positsiooni väärtus kasvab, kui ta tõkete-ga kaitstud on. Mehhaniseeritud ja mo-toriseeritud jõud on äraootavalt võitlejail-e kardetavad vaenlased. Sellepärast, kui meil võimalus on positsiooni jõe või sooriba taga valida, siis teeme seda igakord. Lõpuks peab positsioon nii valitud olema, et ta lahingu katkestamist hõlbustaks. Juba äraootavalt võitlejate olemine nõuab — lahingut otsustamiseni mitte arendada, aegsasti ta katkestada ja jõud uueks võitluseks kokku hoida.

Mis puutub lahingu juhtimist üksikas-jades, siis on juba tähendatud, et võitlus teostatakse esimeses joones kaugele ula-tuvate relvadega, suurtükkiväe ja r. klp. Jõu vahelkord nõuab, et üksikud koondised väga suurelt hajutatud peavad olema. Selle järelduseks on, et üksikute üksuste järgustus sügavusse reeglina ära langeb. Järgustust sügavusse pole vaja juba selle-pärast, et kaitsjal puudub kavatsus võit-lust kuni otsustamiseni areneda lasta. Sellevastu üksikud koondised, eriti aga rügement ja kõrgemad üksused, vaatama-ta nende suurele hajutamisele lauti, peavad tugevad varud moodustama ja seda kahel põhjusel. Esiteks peab arvestama võimalust, et rindel mõnesugused vahe-

juhtumid ette tulevad, mis varude osavõt-tu nõuavad, kui seisukohti teatud ajani oma käes peab pidama. Teine põhjus va-rude valmishoiuks tuleb vajadusest, pärast lahingu katkestamist tagapool uus positsioon oma olla võtta. Laialihajuta-tud üksustel puudub sageli võime pärast lahtikiskumist vastasest uus positsioon kavakindlalt oma alla võtta ja kaitsetuld õigeaks ajaks organiseerida. See ülesan-ne langeb siis varudele. Kui nad pole küllalt tugevad kogu positsiooni oma alla võtmiseks, siis määratakse neile vähemalt tähtsamad punktid selleks. Et toetada rinnet, millest varud, arvestades üksikute lõikude suurt laiust ja uue positsiooni oma alla võtmise kiiruse vajadust, võrdlemisi kaugel asuvad, — näib vajalikuma varu-dele juurde anda kiirelt liikuvaid osi või nende käsutusse anda transportvahen-deid, mis kiiret asukoha muutmist või-maldavad. — Julgestuseks, jõudude vä-hesusest tingitult, mis lahingujõulise jul-gustuspositsiooni loomist ei võimalda, tu-leb kasutada väikesi patrulle, eriti tähtsa-mates suundades. Sellevastu, vajalikkude osade olemasolul ja maastiku soodustu-sel, sageli tuleb kasutada n. n. eelpositsi-oone, joonte või punktide näol.

Äraootamise-lahingu juhtimise vaatle-

Külalised Narvas.

Paremale: Kapt. Müllerstein, kindral Krustinš, kol. Spandeks, kol. Duhze, kol. Pulk, kindral Tõnisson, kol. Triik, major Kasemets.

misel tuleb tähele panna ka üht psühholoogilist küsimust. Meil on kogemusi, et mõni üksus, isegi mitte halvemaid, teades, et kallaletungil ainult äraootamise eesmärk oli, ei viinud kallaletungi niivõrt lähedale vastasele ja niivõrt energiliselt, et temal tõelise kallaletungi mulje oleks tekkinud. Kallaletung jäi enneaegu peatumata, vastane mõistis varsti olukorda, kallaletungi eesmärk jäi saavutamata. Kaitsel on tingimused samasugused. Enneaegne positsioonide vabastamine ei toonud loodetud ajavõitu. Teisest küljest on ka näiteid, et head osad, kes lahingu eesmärki teadsid, eriti siis, kui meis suudeti äratada vastasest üleoleku tunnet, seda suurema energia ja leidlikkusega lahingut pidasid ka kriitilistes olukordades. Arvatavasti jõuame tööle kõige lähemale, kui ütleme, et me väeosale äraootamislahingu eesmärki, reeglina, teada ei anna*). Lahingus juba proovitud, hästi distsiplineeritud osadele teatame aga seda alati siis, kui oleme veendunud, et väeosa oma üldisest olukorra tundmisest võitluseesmärki instinktiivselt tunneb.

Meie lahingutegevuse praegune ametlik alus — J. E. II — äraootamislahingu

*) Sarnane nõue on ka saksa „Üh. väel. juhtimine ja lahing“ § 414. avaldatud. A. K.

küsimust puhtal kujul ei käsitle. See peaks aset leidma ilmavas eeskirjas ühendatud väeliikidele.

N.-Vene välieeskiri PU 29 tunneb äraootamislahingut kaitselahingu alljaotusena (§ 290—292) „liikuva kaitse“ nime all. Liikuv kaitse koosneb kaitselahingust, mida ei viida lõpuni ja millele järgneb äralibisemine vastase eest ja peatumine uutel kaitse piiradel; leiab kasutamist, kui operatiiv kaalutlustel võib ohverdada osa territooriumist, kuid võita vajalikku aega ja elavjõud alal hoida.

Saksa välieeskiri F. u. G. näeb äraootamislahingu ette lahinguna eritingimustes (§ 414—417), nähes võimalust sellise ülesande lahendamiseks nii kallaletungi kui kaitsetegevusega.

Äraootamislahingu ülesande lahendamisel näib sellekohane kaitsetegevus otstarbekohasemana. „Mitteilungen“ samas numbris on toodud kinstabi oberstl. Kiszling'i kirjutis „Lahing Königsdorfi juures“ — huvitav näide aktiivselt peetud äraootamislahingust ühe Austria diviisi poolt (71. JD) Rumeenia 2. armee vastu, Austria idapiiri kaitsel pärast Rumeenia sõjakuulutust. Ettevõetud julge kallaletungi tulemusena terve armee 12 päeva kestel midagi otsustavat enam ette ei võtnud. Königsdorfi lahingu sellist tulemust

tingis aga peamiselt rumeenlaste täielik vilumatus sõjategevuses esimestel tegevuspäevadel, mida austerlased ka ära ka-

utasid. Seda tegevust üldsustada poleks õige. Selliste võimaluste kasutamist aga peab otsima. A. K.

Omaste päevadel Soome Valge Kaardi laagris.

K. Mustonen.

Soomes on mitmel puhul arutatud küsimust kodu- ja kaitseväe-ajateenijate vahekorrrast, katsutud leida teid, millega ajateenijaid teenistuse kestelgi koduga köita ja kontakti hoida (näit. sõduritekodud!). Läänud aastal leidis aga Tampere rügemendi ülem kolonel Forsman idee, millel väga kaugeleulatav tähendus kodu- ja kaitseväe lähendamise mõttes mitte ainult Soomes, vaid kui idee laiemalt tuttavaks saab, ka mujal. Kol. Forsmani algatusel ja õhutusel korraldati nimelt mainit rügemendis Soome kaitseväe I Omaste päevad, millest suur osavõtmine ja suurepärase kindaminek andis tõuke sarnaseid omaste päevi ka edaspidi korraldada.

Tänavu oli kord Soome Valge Kaardi (Suomen Valkoinen Kaarti) käes, kes püütses omaste päevi jaanipäeval. Juba aegsasti kevadel teatati poistele kavatsusest ning paluti igatühte teatada kahte oma omastest (ka tulevasi, nagu nimelt toonitati!), kellele nad sooviksid kutsed saata Omaste päevadele. Kutsed saadeti siis otse kaardi poolt omastele kätte.

Soome Valge Kaart asub suvelaagris lõuna-Hämes, ilusas Hattula kihelkonnas Parola jaama ligidal (7 km Hämeenlinnast põhjapoole). Jaanilaupäeval hakkas rahvast laagrisse igalt poolt kokkuvoolama. Kaitseväe suured veoautod olid — ilusasti lipu- ja kaseheiteis — igal rongil jaamas vastas. Külalisi saabus eriti palju põhja- ja kesk-Soomest, kuna Valge Kaart saab oma täiendussalgad peaaesjalikult sealt. Ei puudunud ka Soomes praegusel momendil kuulsa Lapua valla mehed ja naised, kelle poegi nii paljugi teenib Valges Kaardis.*) Tõsised Põhjamaa naised ja mehed oma talupoja rõivis

(mõned „körttiläiset“ nimelise usulahu hallis riideis) andsid terve pidustusele soomeliku, tõsise talupojaliku ilme.

Eeskava kolme koosviibimise päeva jaoks oli suunitletud võimalikult mitmekülseks. Jaanilaupäeval — pärast pidulikku avamise aktust — olj omastel võimalus oma poiste juhatusel tutvuneda täiesti laagrieluga, külastades telke, sportiplatse, söögikohti, talli, supelranda jne. Õhtu oli pühendatud kergemale eeskavale. Korraldati mitmesuguseid jaaniõhtu-lõbustusi, võistlusi nii sõdurite omavahelisi kui ka sõdurite ja tsiviilrahva vahelisi. Ning õhtu tipp oli tore jaanituli, toredamaid mis Soomes kunagi nähtud. Materjaliks oli tarvitatud üle 1000 koorma okse, puid, vanu heinaküüne, tõrva jne. Muidugi ei puudunud ka tants. Üõseks paigutati kõik külalised nende jaoks ehitatud telkidesse, naabritaludesse, koolidesse j. m.

Järgmine päev algas kolme tõsisema eeskavaga. Hommikul pidas rügemendi pastor väljumalateenistuse, millest osavõtmine haruldaselt härdas. Siis võimaldati külalistele tutvuda sõduritekoduga, kus esitati sõdurite kodu ajalugu*) ning pakuti kirikukolhvi. Jaanipäev on Soomes üldine „lipupäev“, kus Soome lipp lehvib pea iga talu katusel, igal pool korraldatakse lipupidustusi vastava eeskavaga. Nõnda oli ka kaardi poolt korraldet õnnestanud lipupidu, kus kõnedes toonitati isamaa kaitse tähtsust, kuidas seda kaitseväge oma poolt tahab edendada kasvatades poistes kaitsetahet ja kaitseusku. Sõdurite koori poolt esitatud laul ja deklamatsioon täiendasid eeskava. Õhus kolme tundus, kui vastuvõtlik publik oli sel pidul avaldatud mõtteile.

Kaitseväe- ja eraautodega üle 500-le inimesele korraldatud sõit Hattula vallas 1300-aastast pärit olevasse kiri-

*) Valgekaart on asutatud kindral Mannerheimi poolt Soome vabadussõja lõpul, ühendades kolm Põhjamaa rügementi mälestuseks Põhjamaa maakonna rahva ohvrimeelsusest vabadussõjas. Kaardis on eraldi Lapua pataljon Lapua kangelaste mälestuseks, kes võtsid osa kümneist lahinguist vabadussõjas.

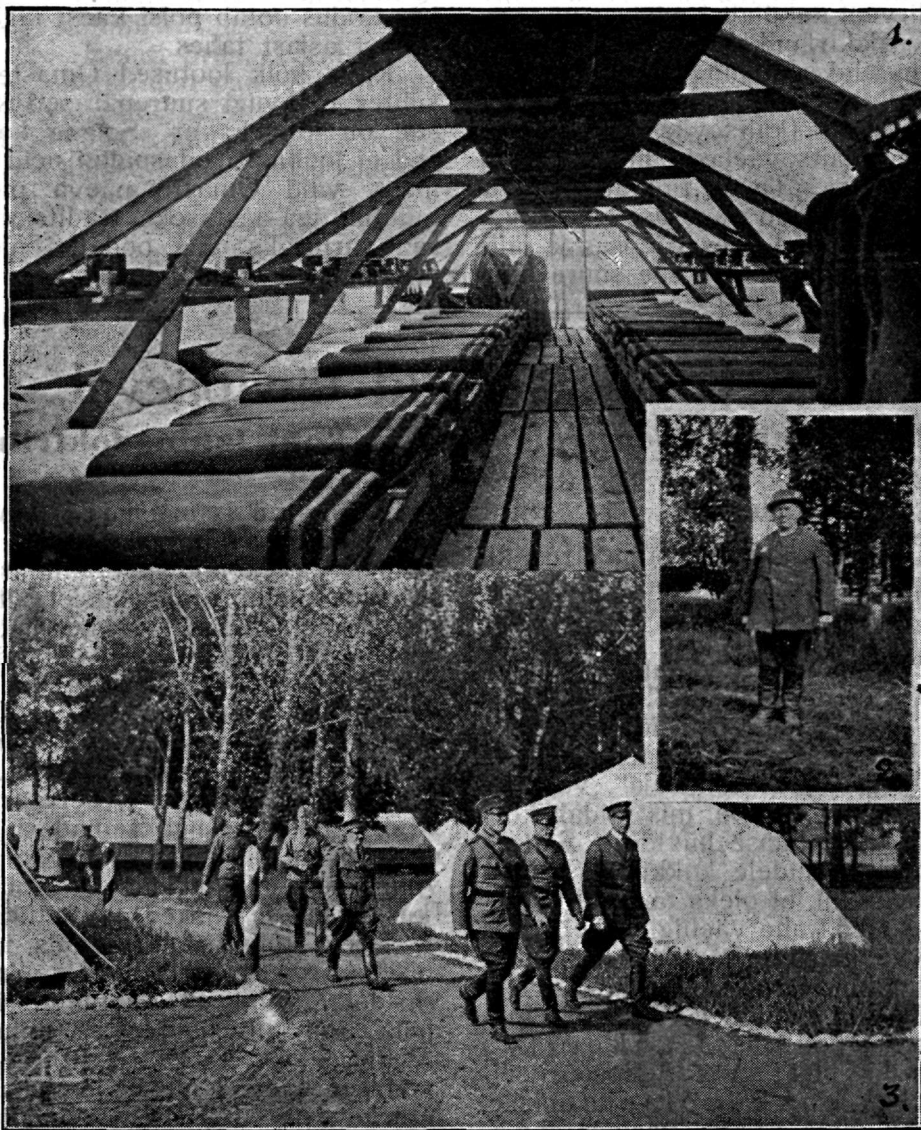
*) Soomes on praegu garnisonides ja laagrites ligi 40 sõdurite kodu; kõik peetakse üleval Soome naiste vabatahtliku organisatsiooni „Sotilaskotiyhdistyset“ korraldusel.

kusse, oli paljudele suureks elamuseks. Peale paaritunnilist lõunaaega — siin ühenduses mainitagu, et kõigile külalistele oli Kaardi poolt korraldatud prii toit ja korter pidustuste ajal — algas üks põne-

dulikule „iltahuudole“ (õhtune palvehetk) kogunes rahvast pea sama palju kui jaanitulele, kus arvati olnud ligemalt 15.000 inimese ümber.

Viimase päeva hommik oli varatud

Pildil ülal: Meeskonna ühistelk. Keskel paremal: Armeijan setä (kaitseväe onu).
All: Kaardi ohvitserid ülevaatusel.

vamaid eeskava numbreid, nimelt lahinguharjutus (taistelunäytös). Peale maaväe võtsid lahingust osa ka lennukid ning tankid, mida suur jagu publikust esimest korda nägi. Kuulipildujate praagin, lennukite häälitsemine, raketid, gaasid, kaitseuitsud, suurtükid, kõik need töid vaatajale elava pildi praegusaja lahingust ning ühtlasi „meie poiste“ tõsisest tööst maa kaitse heaks. Õhtusele pi-

tutvumiseks õpetööga väeosades. Publikul oli võimalik jälgida ja kuulata õpetunde ja loenguid, m. s. aladelt „gaasikaitse“, „kaitseuitsud“, „lennurada“ jne. Kui kell 11 oli koosviibimise lõpuaktus, avaldati külaliste poolt liigutatult tänu neile võimaldatud küllaskäigu eest nende poiste praegusse kodusse, tutvunema oma laste eluga, noore kaitseväe kasvatus-tööga ja kasvatajatega, mis kõik on kind-

lasti lähendanud kodu- ja kaitseväge, kõrvaldanud mõningaid vast valitsenuid eksi- arvamisi kaitseväge kohta.

Omaste päevade külalisteks oli saabu- nud üle pooletuhande isiku, kellel pojad või vennad Kaardis teenimas. Peale omaste oli veel aukülalisi teistest väeosadest, hulk ajakirjanikke, endiseid kaitse- väelasi, kes olid saabunud vanu mälestusi elustama. Üldise tähelepanu osaliseks sai „Armeijan setä“ (kaitseväge onu), mees, kelle teened kaitseväelaste hulgas arva- mata tähtsusega. Ta on rändur, nagu ta ise ütleb. Ta siirdub väeosast teisse, vii- bib nädalaid ja kuid ühes väeosas ja jälle läheb teisse. Igalpool on see suure huu-

moriga, avara südamega ja noore mee- le- ga vanamees oodatud ja lugupeetud kü- laline, kelle õpetused ja isalikud manitsu- sed alati leiavad sooja vastukõla poiste südameis, kõnelgu ta siis kas või suitseta- mise kahjulikkusest, karskusest, emast, kes kodus ootab poisi käest kirja ehk kui õrnast asjast talhes.

Kuna kõik lootused Omaste päevade suhtes tänavugi suurepäraselt korda läk- sid, on kindel, et Soome kaitseasutu- sed ei loobu ka edaspidigi neid korralda- mast, vaid Omaste päeva pidutsemine muutub iga-aastaseks traditsiooniks, mis saab armsaks ning oodatud piduhetkeks nii omastele kui ajateenijaile.

R. K. K. A. väeliigid tänapäeval, nende organisatsioon, relvastus ja koht lahingdoktriinis.*)

3. Kahurvägi.

R. K. K. A. ajutise välimäärustiku (1925. a.) maksvuse päevil põdesid vene- lased silmatorkavalt kahurväge-fetišismi. Ei oldud kaugel prantslaste tolleaegsest vaatest, et „kahurvägi vallutab, jalavägi okupeerib“. Aga juba 1927. a. ilmunud ametlikud eeskirjad teostasid murrangu vaadetes kahurvägele ja praegu pole ta mitte „lahinguväljade valitseja“, vaid ja- laväge lahutamata abiline, mis täidab kõik oma ülesanded viimase huvides. Selleks ta asub positsioonidele kokkukõlas jala- väe asetusega nii, et oleks tagatud täie- lik koostöö kahe väeliigi vahel. See on kahurväge kasutamise esimene alus, millele lisanduvad teised: tule „mas- seerimine“, tegevusse-astumine ootamatult ja flankeeriva ja „kõõrdisihitava“ („kosopritsel- nõi“) tule kokkukõlastamine. Mitte purustamine, vaid vastase löö- mine („poraženie“) moraalselt ja mater- jalselt — see on punase kahurväge pea- ülesanne; purustamine esineb ainult ühe vahendina (K. E. II §§ 2, 3).

Kaliibrite ja omaduste järele jaotavad venelased oma kahurväge väeosade- (76 mm, 107—120 mm suurtükid ja 114—122 mm, 152 mm haubitsad) ja suure või m susega (155 mm ja suurema ka- liibriga torud) kahurväeks. Esimene ja- guneb taktikalise kasutamise mõttes

omakorda rügemendi-, diviisi- ja korpusekahurväeks — vastavalt nendele väekoondistele, milliste koos- seisu ta kuulub organisatsioonilt. Suure- matel väekoondistel (armee jne.) orgaa- nilist kahurväge ei ole, vastandiks saks- lastele, kes näevad ette ka armeele orgaanilise kahurväge (F. u. G. § 2). Peale selle on venelastel „ülemjuhatus- kahurvägevaru“ (prantslastel „kahurväge peavaru“, sakslastel „väereservi kahur- vägi“), mis koosneb samadest süsteemi- dest nagu väeosade kahurvägi ja suure- võimsusega kahurvägi — miinipildujad (keskmised ja rasked). Ametliku doktriini järele võib teda kasutada juurdeand- miseks armeedele, laskurkorpustele ja di- viisidele, viimasel juhtumil rügementi- dena või divisjonidena (miinipildujad) (Välim. § 240, K. E. II § 10). Sõjaajakir- janduses näevad ühed ülemjuhatus- ka- hurvägevarus (ARGK) monoliiti-rusikat, mida armeed ei kasuta enne, kui on sel- gunud ülearmeeline raskusepunkt; teised loevad tema kasutamise kompaksete massidena manööversõja oludes erandiks, eelistades tema rakendamist tegevusse hajutatult.²⁾

Kahurväge-üksuste organisatsiooni alal on venelased revideerinud oma

¹⁾ Need on ametlikkude eeskirjade andmed; tegelikult esinevad „väeosade-kahurväes“ ka 155 mm haub. ja 6" Schneideri haubitsad.

²⁾ „V. i Revol.“ 1927 nr. I lhk. 16—30; „V. Vestn.“ 1928 nr. I lhk. 37—43.

*) Järg. Vaata „Södur“ nr. 29 s. a.

seisukohti lühikese aja jooksul mitmel korral ja põhjalikult. 1924. a. läks punavägi neljatoruliselt patareilt üle kuuetorulisele patarele, põhjendades seda sammu „materjalosa iseäralduste ja majanduslikkude kaalutlustega“. Kuuetorulise patarei juhtimisraskused jne. olid põhjuseks, et hakati propageerima teist äärmust — kahetorulist patareid. Praegu on patarei väeosade-kahurväes kolmetoruline, kuid juba kuulduvad sõjaajakirjanduses nõudmised neljatorulise patarei järele.³⁾

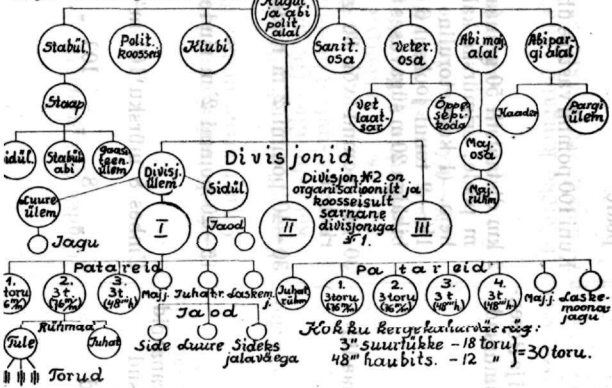
Patarei moodustab enesest kõige väiksema alalise tuletüksuse (haru-

tükke ja üks patarei 48" haubitsaid), üks divisjon (harilikult kolmas) — neljapatareiline (kaks suurtüki- ja kaks haubitsapatareid). Ajakirjanduses võime leida ettepanekuid moodustada diviisikahurvägi ainuüksi haubitsatest, millel on suured paremused pealetungi seisukohalt: mõned autorid soovivad näha nii rügemendi- kui diviisikahurväes ainult 155 mm haubitsaid. Mõõdukamad lepivad sellega, et suurtükkide ja haubitsate vahekorral oleks vähemalt 1 : 1 ja raskete ning kergete suhe 1 : 2⁴⁾. Igatahes paistab, et praegune segakoosseis, mis peab silmas nii pealetungi kui kaitse nõudeid, ei rahulda kõiki punaväe juhte.

Kahurväerügement esineb venelastel taktikalise ja administratiiv-majandusliku üksusena. Ta teotseb reeglipäraselt selle väekoondisega, mille koosseisu kuulub organisatsioonilt. Kergetoruline kahurväe rügement (30 toru, neist 3" suurtükke 18 ja 48" haubitsaid 12) on ette nähtud laskurdiviisi koosseisus, raskekahurväe rügement (27 toru, nimelt 3" ja 42" suurtükke ja 6" haubitsaid 9 toru) — korpuses. Seega on ühes rügemendikahurväega: laskurdiviisis 48 toru, laskurkorpuses 171 toru, peale selle veel pataljonikahurvägi. Sõjaajakirjandust ei näi see torude arv veel rahuldavat. „Voina i Revoljutsia“ 1929. a. nr. 10 soovitab I. Šukevič tõsta torude arvu laskurdiviisis 72 peale; samuti nõuab ta pataljonikahurväe suurendamist rügemendis 9 toruni (üks toru iga laskurkompanii kohta).

Kahurväe-grupid on punaväes ajutised taktikalised koondised „jalaväetoetusgrupi“ (PP) ja „kaugetegevusegrupi“ (DD) nime all. Jalaväetoetusgrupid (prantslastel „otsese toetuse kahurvägi“, sakslastel „lähedase võitluse kahurvägi“) moodustatakse diviisi-kahurväest, kaugetegevuse-grupid (prantslastel „üldtegevuse kahurvägi“, sakslastel „kaugevõitluse kahurvägi“) — korpusekahurväest. Normaalselt toetab laskurrügementi 1 jalaväe-toetusgrupp. Kaugetegevuse-gruppide peamiseks ülesandeks on võitlus vastase kahurväega. Kui kahurväge on vähe või kui laskurdiviisile pole juurde antud korpusekahurväge, siis jäävad kaugetegevuse-grupid moodustamata ja nende ülesanded pannakse toetusgruppide üksikutele patareidele. Väeüksuste juurde antud „ülemjuhatause kahurväevaru“ osad määratakse kõvendu-

R. K. K. A. kergetoruline rügemendi organisatsioon

Joon. nr. 8.

kordadel ta esineb ka taktikalise üksusena). Joon. nr. 8 näeme, et vene patareis torud üksikult või paarikaupa ei moodusta omaette ühikuid, nagu see on tavapärane teiste armeede kahurväes, kus patareides eksisteerib paarisarv torusid (4); seetõttu on punaväe patarei organisatsioon oma paariitu arvu torudega (3) vähem paindub. Patarei kasutamine üksikute torudena on diviisi- ja korpusekahurväes erandiks, rügemendikahurväes aga normaalseks nähtuseks (Välim. § 127; K. E. II § II).

Kolmesüsteemi on püütud läbi viia ka kõrgema astme üksuste organisatsiooni struktuuris (joon. 8).

Divisjon on taktikaliseks põhiüksuseks. R. K. K. A. diviisikahurväes on divisjon alalise segakoosseisuga (suurtüki- ja haubitsapatareid), nagu tunneme seda sakslastel. Divisjonide arv diviisikahurväes vastab laskurrügementide arvule diviisis (3). Kaks divisjoni on kolmepatareilised (2 patareid 76 mm suur-

³⁾ „V. i Revol.“ 1929 nr. 10 lhk. 53.

⁴⁾ „V. i Revol.“ 1929. nr. 10 lhk. 54; nr. 7 lhk. 20.

Tabel nr. 2.

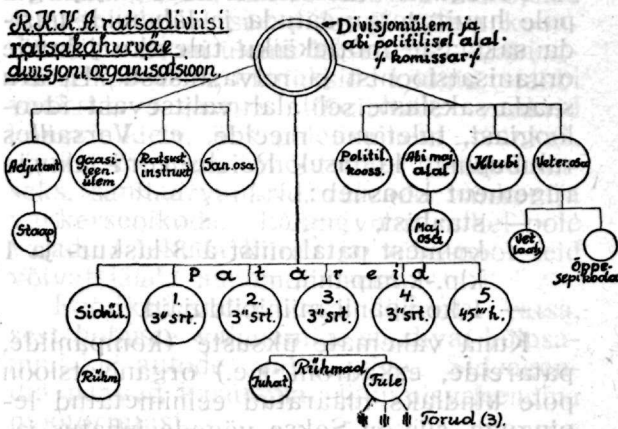
R. K. K. A. kahurväe tulevisiidid.

Tule ülesanne	Missugused torud võtavad osa	Mürsud	Mürsu kulu	Missugune kahurvägi
I. Purustustuli.				
1. Lahtise elavjõu löömine („poraženite“)	76 mm ja 107 mm srt.	Šrapnell, granaat ja gaasimürsud	3—6 patarei tuli 1 km rindel	Rügemendi-, diviisi- ja korpusekahurvägi, samuti ka pataljonikahurvägi
2. Jalaväe-relvade hävitamine:				
a) kuulipilduja-pesad	76 mm srt.	Granaadid	Kuni 75 mürsku	„Jalaväe-kahurvägi“ (=pataljoni- ja rügemendikahurvägi, lühendatult PA) ja diviisikahurvägi
b) varjatud kuulipilduja	122 mm haub.	Pommid	40—100 pommi	Diviisikahurvägi
3. Patarei hävitamine:				
a) lahtine patarei	76 mm ja 107 mm srt.	Granaadid ja gaasimürsud	Kuni 50 mürsku vastase iga patarei peale	Diviisi- ja korpusekahurvägi
b) kaetud välitüüpi ehitisega	122 mm ja 152 mm haub.	Pommid	Kuni 100 pommi vastase ühe toru kohta	„
4. Traat-tõkete purustamine	76 mm srt.	Granaadid Hartz'i ja Rosenberg'i süst. erimürsud	2 km distantilt 50 granaati 2 jooksva m peale: erimürske kaks korda vähem. (1 kolmetoruline patarei teeb 1½—2 tunni jooksul 6 m laiuse läbikäigu 20 m sügavuses traat-tõkkes)	PA ja diviisikahurvägi
5. Nõrga profiiliga kaevikute purustamine	122 mm h. ja 76 mm srt.	Pommid ja granaadid	30—40 pommi või 30 granaati 2 m rindele	„
6. Kergete varjendite purustamine	122 mm haub.	Pommid	30—40 pommi 2 m rindele	Diviisikahurvägi
7. Tähtliku profiiliga kaevikud ja rasked varjendid	152 mm haub.	Pommid	15—20 pommi 2 m rindele	Korpusekahurvägi
8. Puuehitiste purustamine	76 mm ja 107 mm srt.	Süütemürsud, granaadid ja fугass-mürsud	Umbes 8 mürsku 100 m ² maaalale	Diviisi- ja korpusekahurvägi
9. Kiviehitiste purustamine	122 mm ja 152 mm h.	Fugass-granaadid	„ 8 „ 100 „	„

10. Põõrangute ja teiste raudtee- jaama seadiste purustamine	107 mm srt.	Granaadid	Umdes 200 granaati	Korpusekahurvägi
II. Neutraliseerimistuli.				
1. Patarei neutraliseerimine	76 mm ja 107 mm srt.	Šrapnellid, granaadid ja gaasimürsud	Umbes 50 mürsku vastase iga toru peale. Gaasimürske umbes 300 tunnisk.	Diviisi- ja korpusekahurvägi
2. Liikumata tuletõke*	Peamiselt 76 mm srt.	Šrapnellid ja granaadid	Kaks mürsku minutis 20 jooksvale m; kolmetoruline (76 mm) patarei arvatakse suutvat luua tulekatte 100 m rindel. kui iga toru annab 6 lasku minutis. Flankeerival tulistamisel loodetakse jätkuvat sellest mürskude arvust tulekate loomiseks 300—400 m rindel	PA, diviisi- ja korpusekahurvägi
3. Pimestamine (vaatluspunkti- de tulistamine)	76 mm ja 107 mm srt.	Suitsu- ja fosformürsud	50 mürsku iga vaatluspunkti peale	

* Liikumata tuletõket venelased vaatlevad kui positsioonisõja tulistamisviisi; tuletõke kaugel piiriladel ja teedel kannab taktistule nime- tust. Liikuvat tuletõket manööversõjas venelased samuti ei poolda. Segavtuled teostatakse kas lühikeste tulelöökidena või ühetasase tulista- misega teatud vaheaegade järele; kestev segavtuli nimetatakse kurnamistuleks.

seks eelnimetatud gruppidele (K. E. II § II, Välim. § 129). Vastavalt tuleülesan- netele need taktikalised grupid, samuti nagu „jalaväe-kahurvägi“ (PA), kasuta- vad juuresolevas tabelis (nr. 2) näidatud tulistamisviise ja võtteid.⁵⁾

Joon. nr. 9.

Ratsakahurväes (joon. 9) nõu- tavaid uuendusi puudutasime juba punase ratsaväe vaatlemisel („Sõdur“ nr. 29 s. a.). Jalastatud ratsaväe lahingus teo- seb ratsakahurvägi kahurväe lahingtege- vuse üldpõhimõtetele, kuid ratsarivis ette- võetud aktsioonidel nõutakse temalt eri- list kiirust teotsemisel, tarbekorral ka tu- listamist lahtistelt positsioonidelt. Juhti- mise tsentralisatsioon loetakse teostata- vaks harva; normaalselt alluvad patareid neile ratsaosadele, keda nad saavad (K. E. II § 299).

Nagu nägime, võib R. K. K. A. väe- koondiste tulejõud tõusta veel keskmiste ja raskete miinpildujate arvel, millised antakse normaalselt divisjonidena laskur- diviiside juurde. Nad kuuluvad kas „ja- laväe-toetusgruppide“ koosseisu või mäa- ratakse diviili poolt laskur-rügementide käsutusse (Välim. § 205).

Punase kahurväe doktriini detailsem fikseerimine nõuab lahingtegevuse vaat- lemist üksikute faaside kaupa, mille juur- de loodame tagasi tulla. Kuid juba seegi ülevaade näitab, et venelased käivad ka- hurväe kasutamises Lääne-Euroopa riik- kide sõjavägedes maksvate moodsate põhimõtete järele. Need põhimõtted või- me grupeerida järgmiselt: a) jõupingut- tuste koondamine ajas ja ruumis, b) oota- matus ja c) moraalse mõjutuse otsustav tähendus.

—ms.—

⁵⁾ K. E. II (1927) §§ 83—85 ja R.K.K.A. ka- hurväe-inspektorilt läbivaadatud F. S. Iosifovi „Očerki boevoi rabotõ voiskovoi artill.“ (Gos. izd., Moskva 1929).

Sakslaste ideed ja tõekspidamised jalaväe organisatsioonist ja relvastusest.

Praegusel motoriseerimise ajajärgul pole huvitusega peatuda ja lähemalt uurida sakslaste mõttekäiku tuleviku jalaväe organisatsioonist ja relvastusest. Et aru saada sakslaste sel alal valitsevast ideoloogiast, tuletame meelde, et Versailles rahulepingu kohaselt Reichsheer'i jalaväe rügement koosneb:

- staabist,
- kolmest pataljonist à 3 laskur- ja 1 klp.-kompanii,
- 1 kompanii miinipildujaid.

Kuna vähemate üksuste (kompaniide, patareide, eskadroni jne.) organisatsioon pole kindlaks määratud eelnimetatud lepinguga, siis on Saksa vägede juhatus jalaväe suhtes peatuma jäänud alljärgneva organisatsiooni juures:¹⁾

Laskurkompanii koosneb kolmest rühmast. Igas rühmas on tule (2 kergekuulipildujate gruppi à 1 k. klp. väljavallitud laskuritega, kes on varustatud optilist sihtingut kandva püssiga) ja liikumise (2 või 3 püssidega varustatud laskurite gruppi) element.

Kuulipildujate kompaniis on 4 rühma à 3 r. klp. Seejuures neljas rühm kompaniis kutsutakse „saaterühmaks“, mille relvad ja meeskond on veetavad.

Miinipildujate kompaniis on 4 rühma: 3 rühma à 2 kerget ja 1 rühm à 2 keskmist miinipildujat.

Lõpuks, liitlaste kontrollkomisjonilt on lubatud õpetada jalaväe osi kasutama jalaväe suurtükki, tingimusel, et selleks ei kasutataks tegelikku materjalosa. Selle tagajärjel on igas jalaväe rügemendis üks jalaväe suurtükiväe patarei (3 rühma à 2 suurtükki) — puust materjalosaga.

Ühtlasi peab tähendama, et perioodil 1919—1920, kuni kõigi Versailles rahulepingus ettenähtud tingimuste lõpulikule täitmisele asumiseni, kuulus Saksa jalaväe rügemendi koosseisu peale ülaltoodu veel:

- 1 jalgratturite kompanii,
- 1 sidekompanii,
- 1 kompanii jalaväe suurtükke.

Meie kohtame neid üksusi, tutvunedes „Führung und Gefecht der Verbundenen

Waffen“ toodud „moodsa armee“ koosseisu kuuluva jalaväe rügemendi organisatsiooniga. Igatahes, Reichsheer'i praeguse jalaväe rügemendi koosseisus neid üksusi ei näi eksisteerivat.

Inglismaal ja P.-Ameerika Ühendriikes tehtud katsed motoriseerimise ja mehhaniseerimise alal on sundinud ka sakslasi sõna võtma „moodsa jalaväe“ võimaliku tuleviku organisatsiooni ja relvastuse kohta.²⁾ Sakslased leiavad, et relvastuse alal aset leidnud areng, alates 1918. a., muudab jalaväe kasutamise tingimusi ja jalaväe organisatsiooni. Jalaväe organisatsiooni kohta lähevad arvamised lahku. Ühed arvavad et:

1. Laskurite rühma peamiseks relvaks jäävad ikkagi kerged kuulipildujad; viimased arenedes kuni käesoleva ajani on oma tule omaduste tõttu võrreldavad Maailmasõja lõpul tarvitusel olnud raskete kuulipildujatega.

Rühma ülem võivad maksimaalselt juhtida kolme kergekuulipilduja tegevust. Löögi jõuna tulevat anda rühma ülema käsutada lähedamaa relvadega (käsigranaadid, püstol, külm sõjariist) varustatud element. Viimane, peale oma otsese ülesande (anda löök), pidavat suutma teenida veel kahte granaadi- ja ühte tulepildujat. Kõik eelnimetatud relvad ja nende laske moon veetakse rühmale järele lahingvankril. Üldiselt mahutatakse viimasele austust äratav koorem: neli kerget kuulipildujat, laskemoona ja käsigranaatide tagavara, kaks granaadi- ja üks tulepilduja, mõned tööriistad (meeskond peab olema varustatud kantava labidaga) ja meeskonna seljakotid (meeskond peab kandma vaid ainult kerget n. n. r ü n n a k u p a k k i). See lahingvanker peab suutma liikuda koos rühmaga igasugusel maastikul³⁾.

2. Laskurkompanii peaks organiliselt koosnema kolmest ülaltoodud rühmast. See rühmade arv võimaldavat teostada igasuguseid kombinatsioone nende asetuse mõttes lahingkorda. Kuid oma tahte maksmapanekuks soovitavas punk-

²⁾ „Militär-Wochenblatt“, 25. 7. 29. a.

³⁾ Lahingvankri all, mis liigub igasugusel maastikul, mõtlevad sakslased nähtavasti lüülikul liikuvat veoautot.

¹⁾ Revue militaire française nr. 107, s. a.

tis tulevat kompanii ülemale tema kompanii koosseisus ette näha veel neljas rühm, mis koosneks igasugusel maastikul liikuvale vankrile asetatud rasketest kuulipildujatest.

Peale selle, välisõja olukorras vajavad kompanii ülem ratsanikke, jalgrattureid ja mootorrattureid luureks ja sideks.

3. Pataljoni kolme kompaniiline koosseis olevat üldiselt õnnelik. Siiski, praeguse organisatsiooni juures, puuduvad pataljonil abinõud: võitlemiseks madalal lendavate lennukitega, soomusmasinatega, raskete kuulipildujate tulemasiliseks arendamiseks ja side loomisega ning luure korraldamisega ühenduses olevatest raskustest ülesaamiseks. Tarvis olevat pataljonile juure anda seda, mida temalt nõuab moodne lahing. Pataljoni koosseisu, peale 3 laskur- ja 1 r. klp. kompanii, peaks kuuluma:

a) rühm suurekaliibrilisi, õhukaitse raskeid kuulipildujaid, mis on asetatud igasugusel maastikul liikuvale vankrile ja on varustatud tulejuhtimise- ja kuulamisaparaatidega;

b) rühm väikekaliibrilisi (umb. 4 cm), madalatele ratastele asetatud, tankide vastaseid suurtükke, missugused võivad tulistada lamedalt, omades seejuures suure laskekiiruse; nende suurtükkide laskekaugus peaks olema kuni 3000 m, misjuures nende mürsud peavad omama suure läbilöögi võime;

c) rühm jalaväe suurtükke (näiteks kerged miinipildujad), kaliibriga 7,5 ja laskekaugusega kuni 4000; nagu kogemused olevat näidanud, on pataljonil vajadus sarnaste relvade järele;

d) siderühm, mille koosseisu kuulub lühilainel töötav raadiojaam ja üks optiline signaalaparaat;

e) kolmerühmaline raskekuulipildujate kompanii, rühmas 2 klp. + 1 klp. tagavaras; selle kompanii meeskond, materjalosa ja laskemoon peaksid asuma soomustatud ja igasugusel maastikul kiirelt liikuvatel vankritel;

f) lõpuks, välisõjas peab pataljoni ülem omama ühe rühma igasugusel maastikul liikuvaid neljaistmelisi vankreid, et nendega tarvekorral varustada esijõrgus viibivaid kompaniisid.

Sakslaste arvamisest on tänapäev pataljoni taktikaliseks üksuseks selle mõiste täies ulatuses. Temal lasub terve lahingu raskus. Pataljoni ešelonis sünnib jalaväe kõigi raskete relvade töölerakendamine.

Lahingvoori suhtes asuvad sakslased seisukohale, et see pidavat jääma koondataud pataljoni ülema käsutusse. Lahingvoori koosseisu kuuluksid: köögid, staabi vankrid, tagavara tööriistade vankrid kompaniidele, üks põletisainete vanker, vanker-töökoda mootorite parandamiseks, sanitaaryankrid, relvade vanker ja vankersepikoda. Lahingvoor, millel pole vajadust liikuda kiirelt ja väljaspool teid võivat jääda hüpomobiilseks.

Pataljoni staap peaks liikuma ratsa, sest hobuste vahetamine sündivat hõlpsamini kui autode vahetamine. Sideagendid peavad kasutama liikumisvahendina mootorratast.

4. R ü g e m e n t peaks jääma kolme-pataljonilises koosseisus. Rügement kujutab enesest seda ešeloni, kus tegevus (vahetus, luure, varude kasutamine, laskemoonaga varustamine, koostöö lennukiväega, tankidega ja suurtükiväega) kestab kõige kauemini. Seepärast peab rügemendis olema kasutada hääd ühendusabinõud. Rügemendi staap peab olema motoriseeritud. Peale selle peab olema rügemendi ülema käsutada:

a) pioneerkompanii — eritöödeks (elektri-, betoontöödeks jne.); sõjakogemused olevat tõendanud selle üksuse vajalikkust rügemendi koosseisus;

b) miinipildujate kompanii — 3 rühma à 2 rasket miinipildujat; ei olevat vajadust, et see kompanii oleks motoriseeritud, tema tarvitamine sündivat ainult juhtudel, kus vajalikud suuremad purustustööd;

c) õhukaitse kompanii, mille koosseisu kuuluksid üks rühm 8 cm suurtükke ja 2 rühma kuulipildujaid; see kompanii peaks olema motoriseeritud;

d) jalaväe laskemoona motoriseeritud voorikolonn;

e) parandus- ja varustusabinõud mootoritele;

f) raskevoori kolonn (veabriide- ja muu varustuse tagavarasid ja rügemendi rahalaegast).

Peale ülaltoodu soovitakse, et rügemendi ülema käsutada oleks alati mingisugune suurtükiväe osa.

Lõpuks välisõja olukorras, peaks olema rügemendi ülema käsutada kompanii igasugusel maastikul liikuvaid vankreid — tarbekorral ka lennukeid. Igal juhusel peab rügemendil olema võimalus kasutada üht maandumiskohta vastava materjalosa ja isikliku koosseisuga ja 2 luurelennukit luureteenistuseks.

Nagu ülaltoodust selgub, on mõnedelt sõja autoriteetidelt soovitatav „moodsa“ jalaväe rügemendi organisatsioon äärmiselt laiali valgunud. Kõige selle tagajärjel näib, et sarnase rügemendi juhtimine lahingus pole sugugi lihtne ülesanne. Muidugi tuleb meeles pidada, et pakutatud rügemendi organisatsioon on teoreetiline. Kuid ta võimaldab siiski tungida praegu, tulevikus jalaväe organisatsiooni alal valitsevate ideede keerisesse. Loomulikult pole kõik Saksa sõjaasjanduse autoriteetid ülaltooduga ühel arvamisel, vaid küsimust võetakse mõnel pool kainenemalt. Nii tähendatakse ülaltoodu kohta teiselt poolt, et:⁴⁾

Ülaltoodud jalaväe rügemendi organisatsioon on raske. Rännakliikumisel oleks sarnase rügemendi kolonni pikkus umbes 8 km. Kui siia juure arvata veel kaugus julgestusosadeni, oleks sarnase rügemendi kolonni üldine pikkus kuni 11 km. Selle tagajärjeks on asjaolu, et esitatava rügemendi kõik osad suudavad astuda lahingusse alles 3—4 tunni pärast peale lahingu algust.

Inglased on täiesti õigesti aru saanud õige vahekorra vajadusest löögi ja tule elementide arvus. Selle tagajärjel on inglased olnud sunnitud edu arendamiseks juure andma oma motoriseeritud brigaadide soomusüksustele jalaväe osi.

Eeltoodud moodsa jalaväe rügemendi organisatsiooni kohaselt löögi elementide koosseisu kuuluksid: 6 gruppi — 42 meest kompaniis või 120 meest pataljonis või 378 meest rügemendis, misugust inimeste arvu toetavad:

- 108 kergelt kuulipildujat,
- 54 rasket kuulipildujat,
- 54 granaadipildujat,
- 27 tulepildujat,
- 15 õhukaitse kuulipildujat,
- 3 8 cm õhukaitse suurtükki,
- 9 tankivastast suurtükki,
- 12 miinipildujat,
- 9 välisuurtükki.

Seega kokku 291 tulirelva saadavad ja toetavad 378-t kallaletungile minevat

meest. Siia juure pole arvatud ei tankid, diviisi suurtükivägi ega lennukid.

Kas see ongi see moodne jalavägi? — seavad küsimuse ülesse kainelt mõtlejad saksa sõjamehed. Parem oleks siis juba soomustada kõik tulirelvad, paigutada jalavägi tankidesse ja lasta tanke omavahel lahinguid lüüa. Kahjuks ei valitse ka sarnaselt moodustatud sõjaväe suhtes ühist arvamist, mispärast lähema tulevikus suhtes peab küll asuma seisukohale, et häälvanal jalaväel on veel m ä n g i d a o m a o s a .

Kui eeltoodud jalaväe rügemendi voo-ri motoriseerimise kohta ei võiks tekkida vaieldust, siis selle vastu relvastuse küsimust tuleks uurida põhjalikumalt:

a) rühma jaotust kahte kergekuulipildujate ja 2—3 laskurite gruppi, tuleb lugeda õnnestunuks; võib olla ehk on siiski võimalik kahe k. klp. grupi ja 4 teenijaga liita üheks ja koondamisega saadud meeskonna ülejäägist moodustada veel üks täiendav laskurite grupp; kahe k. klp. ja kolme laskurite grupi juhtimine on maksimaalne, mida võib nõuda lahingus rühma ülemalt; nähtavasti on võimalik parematest laskuritest löögigrupi moodustamine, kuid seda ei tuleks varustada granaadi- ja tulepildujaga, mis tunduvalt takistaks nimetatud grupi liikumist — rääkimata väljaõppe raskustest; tuleks ikas üldse loobuda relvadest, mis tuletavad meelde kaeviksõda või neid tuleks koondada mingisuguseks eriüksuseks ja anda diviisi juure;

b) kompanii kolmerühmaline organisatsioon on küllaldane;

c) pataljoni koosseisu peaksid kuuluma kolm laskurikompaniid ja üks toetusrelvade kompanii (3 raske kuulipildujate rühma à 2 klp.), rühm kergeid miinipildujaid, rühm tankidevastaseid relvu (2 klp. ja 1 suurtükk); peale selle üks kauge-tegevuse r. kpl. kompanii (3 rühma à 3 klp.) ja üks siderühm; sarnase pataljoni organisatsiooni paremused oleksid järgmised:

— kaugetegevuse klp. kompanii võimaldaks pataljoni ülemale oma mõju avaldamist lahingkäigu raskuspunktis;

— pataljoni ülem võib ilma ülaltoodud mõju vähendamata anda

⁴⁾ „Militär-Wochenblatt“ 4. okt. 1929, a.

relvu oma laskurkompaniide toetamiseks;

— laskurkompaniide väljaõpe ei muutuks keeruliseks.

d) R ü g e m e n t võiks koosneda kolmest ülaltoodud pataljonist + siderühm ja õhukaitse kompanii (kolm rühma raskeid kuulipildujaid ja rühm suurtükke).

Välisõja olukorras pioneerkompanii olemasolu rügemendi koosseisu olevat luksus asi — arvavad ühed saksa sõjasajanduse autoriteetid. Samuti arvavad viimased, et eksitus olevat jalaväe rügemendi orgaanilisse koosseisu võtta ka suurtükiväge.

Siit näeme, et poolte vaated on väga lahkuminevad. Ainult ühes asjas näib sakslaste keskel valitsevat üksmeel, s. o. pataljoni ja rügemendi ülemate käsutada peavad olema relvad õhukaitseks ja võitluseks soomusjõudude vastu.

Huvitav on ka viimane ettepanek laskurühma organisatsiooni kohta. Ettepa-

neku kohaselt meeskonna ja k. klp. arv rühmas jääks endiseks, kuid rühma organisatsioonis oleks ainult üks klp. grupp (2 k. klp.) ja 3 laskurgrupp. Raske on rohelise laua taga selle ettepaneku suhtes seisukohta võtta, kuid arvan, et raske võib siin esile kerkida k. klp. ja laskurgruppide tegevuses, s. o. nende tule ja liikumise kooskõlastamisel, ja kuigi organisatsiooniliselt mõlemad kerged kuulipildujad kuuluvad ühte gruppi, tuleb neid arvatavasti tegelikus olukorras üksteisest lahutada laskurgruppide edasilikumise toetamise hõlbustamiseks. Seega tuleks rühma ülemal ikkagi juhtida nelja üksuse asemel viit üksust. Kuivõrt see teostatav on tegelikus olukorras, jääb muidugi küsitavaks. Ühe laskurgrupi juure loomisega tõuseb küll rühma löögijõud, kuid arvatavasti kannatab selle all rühma juhtimine.

Mis puutub õhukaitse ja tankidevastaste relvade olemasolusse pataljoni eesloonis, siis on see muidugi soovitatav, kuid ärarippuv iga riigi materjalsetest võimalustest.

R. Tck.

Patareide ettevalmistamine öiseks tegutsemiseks.

N. Ustal.

Vilumust tegutsemiseks öösi ei saada kunagi, kui piirduda ainult ühe või kahe öise laskmisega, nagu meil laagris polügoonil ajapuudusel on toimetatud; ka üksikud öised õppused suurtükipargis ei anna küllaldast vilumust. Kui nõutakse, et patarei peab olema teguvõimeline öisteks ülesannete täitmiseks, siis on eeltingimuseks, et ta õpetatakse ses sumas vastavalt välja. See pole aga nii lihtis, kui alguses näib. On ju tõsiasi, et öiste õppuste korraldamine ja läbiviimine on seotud igasuguste raskustega, nagu ülevalolemise, pimedusega, õppuste jaotamisega öö ja päeva peale, meeskonna puhkuseaja reguleerimisega jne., kuid need raskused ei tohiks olla siiski niivõrt kaaluvad, et öised õppused jääksid üldse ära. Ei ole sugugi vaja öisi õppusi toimetada keskööl, vaid võib alata valguses, minnes järkjärgult üle öisele tegevusele. Õppuste eesmärgid olgu alguses kõige lihtsama iseloomuga. Alates kõige lihtsama olukorraga, võib järkjärgult minna üle keerulisemale, mis nõuavad täitjalt iseseisvust, leidlikkust ja teatud vilumust tegutsemiseks pi-

meduses. On otstarbekohane, et alguses oleks ülesanded täiesti sarnased päevastele ja täitjatele tuntud. Öösi näib kõik teisiti kui päeval; kauguste hindamist pole peaaegu üldse võimalik toimida; inimese ja hobuse silmad ja kõrvad pole pimedusega harjunud. On terve rida igasuguseid kõrvalnähte, mis avaldavad teatud mõju öisele tegutsemisele. Seepärast on esimeseks tingimuseks püüda vabaneda kõikide kõrvalnähte mõjust ja end harjutada pimeduse oludega. Relvade kasutamine, ümberkäimine hobustega, nende rakendamine ja juhtimine, tegutsemine suurtüki juures — kõik vajab harjumist. Ainult siis võib asuda lahingülesannete täitmisele öösi.

Öistel õppustel tuleb peamist rõhku panna järgmiste ülesannete täitmisele:

- rännak,
- positsiooni valik ja selle korraldamine,
- suurtükkide suunamine ja paralleelvihu ehitamine,
- lõhengute vaatlemine.

R ä n n a k. Öised rännakud harjutavad nii meeskonda kui hobuseid kohanema pimedusega. Oppustest osavõtjad uurigu enne öisele õppusele minekut täpsalt kaarti, et ei oleks vaja kasutada liiga tihti taskulampe kaardi uurimisel väljas. On soovitatav, et öösi läbisõidetud teed päeval kontrollitaks, et võiks seada üles võrdlusi öösi ja päeval nähtule.

Positsiooni valik ja selle korraldamine. Positsioonide valikut võtavad õppustel osa ainult ohvitserid ja selleks tööks tarvisolevad allohvitserid. Vaatluspunktide valik võib jääda ära, sest pimeduse tõttu on väga raske leida otstarbekohast vaatluspunkti; seepärast võib öösi vaatluspunkti valikut toimetada peamiselt kaardi järgi. Tulepositsiooni valikul tuleb esmalt üksikasjaliselt uurida kaarti ja igakord kaardi järgi määrata kindlaks väiksem tõste ja tuletaalasi, et jõuda selgusele, kas tulepositsioon vastab ülesseatud nõuetele või mitte. Suurtükkide asukohad tuleb määrata täpsalt ja näidata ning seletada suurtükiülematele, mis teed mööda nad peavad omad suurtükid kohale tooma. Tulepositsiooni valikul ei tohi järgmisel hommikul tulla ilmsiks, et valitud positsioonilt osa ülesandest jääb tähtmatuks — suurtükkide ebaõige asetuse tõttu, — mille tagajärjeks on paratamatult tarvidus positsiooni vahetamiseks valges, vaenlase lendur-vaatleja silmade all.

Tulepositsioon tuleb organiseerida ka topograafiliselt, s. t. anda patarei topograafiline ülesanne alussuurtüki koordinaatide määramiseks jne. Kuna topograafilise töö öösi on väga raskendatud, peab grupi spetsialistide komando andma patareile toetuspunkti võimalikult patarei lähiskonnas; samuti ei tohi puududa ka toetusjoon, mis on öiseks laskmiseks veel suurema tähtsusega kui päevaseks, sest öösi toimetatakse ju peamiselt laskmist plaani järgi — vaatluseta.

Suurtükkide suunmine ja paralleelvihi ehitamine. Kuna öine laskmine kujuneb peajasalikult vaatluseta laskmiseks, tuleb suunmist ja paralleelvihi ehitamist toimetada suurima täpsusega, kasutades selleks täpsamaid olemasolevaid viise. Sihtabinõude seadmine ja sihtimine ning märkimine nõuab öösi sama täpsust nagu päevalgi. Hääd valgustusabinõud suurtüki ja märkpunkti juures, süütetoru seadjal, patarei ohvitseri juures on väga tarvilikud. Need valgustusaibnõud tuleb hoida korras igasu-

guses ilmastikus, et nad oleksid igal silmapilgul kõlblikud kestvaks kasutamiseks, mis on eeltingimuseks suurtükiväe öisele tegevusele. Just valgustusabinõude küsimusele on pöördud vähe tähelepanu ja möödunud laagriperioodide öistel laskmistel on sellest tingituna tekkinud palju sekeldusi.

Öistel laskmistel on möödapääsematu väga lähidate märkpunktide kasutamine, mis — nagu teada — on seotud vigade tekkimisega suunade muutmisel. Seepärast peaksid just öösi „märkribad“ kasutamist leidma. Õppustel harjutatagu lähidate märkpunktide valikut ja märkriba ülesseadmist ning kasutamist. Neid õppusi võib toimetada kasarmute läheduses.

Komandode kätteõppimiseks ja seadete kiireks panemiseks toimetatagu suurtükiõppusi. Komandod anda vaid niisugused, nagu need tegelikult võivad tulla ette öistel laskmistel (s. o. anda komandod, mida tarvitatakse laskmisel lõhengute keskpunkti ümberpaigutamise viisil, kõrgete õhingutega ja vaatluseta laskmisel.

Et harjutada meeskonda töötama gaasimaskides ka öösi, tuleb vahetevahel anda ka gaasihäiret. Juba päeval mõjub mask takistavalt, veel enam aga öösi; tuleb aga pidada meeles, et iseäranis öösi võib oodata gaasirünnakut ja seepärast peab iga mees olema valmis töötama ka öösi selle ebamugava riistaga.

Lõhengute vaatlemine öösi. Õppusi lõhengute või õhingute vaatlemiseks on väga raske korraldada, sest ainult tõelikud laskmised võivad anda selge kujutuse. Seepärast tuleb öistel laskmistel polügoonil rakendada tööle võimalikult rohkem vaatlejaid. (Lõhengute ja õhingute vaatlemise õppuste organiseerimise kohta andsin mõned näited „Sõduris“ nr. 33/34 — 1929. a.)

Lõpuks olgu veel selgitatud mõnda valgustusabinõude ja märkriba kohta.

Valgustusabinõudeks võivad olla küünlad, õli- ja elektrilambid. Kuna on tähtis, et valgus ei kiirgaks igas suunas, peavad lambid olema paigutatud kesta, mis on varustatud kitsa piluga. Nii mõnigi ühineb minu arvamisega, et küünaldega varustatud lambid selleks ei kõlba (küünal sulab liig kiiresti). Paremad on juba õlilambid, mis aga peavad olema kindla ehitusega, et õli ei imbuks neist välja; tahma eest kaitsmiseks peavad need olema varustatud klaasiga. Peamiseks halbuseks küünalde ja õlilampide kasutamisel

on see, et neid ei tohi kallutada, s. o. neid tuleb alati hoida normaalasendis.

Lähidate märkpunktide valgustamiseks on õililambid täiesti otstarbekohased. Neile tuleb aga leida koht, kus neid (lähemal suurtükile, mitte vooris) liikumisel vedada.

Panoraami ja käärpilkksilma niitide valgustamiseks on tarvilik püsiv valgus ühest ja samast allikast; seepärast on siin otstarbekohasem kasutada elektrivalgust. Vooluallikaks olgu kuiv patarei või akkumulaator. Juhul, kui kasutatakse akkumulaatoreid, tuleb eeskätt soovitada raud-nikkel-akkumulaatoreid, sest nende käsitamine ja vedamine ei nõua niivõrt suurt hoolitsemist kui tinaakkumulaatorid. Elektrilambil niitide valgustamiseks peab olema katkestaja, mis võimaldab kustutada tule niipea kui sälkimine on lõpetatud. Akkumulaator võib olla väike, sest niitide valgustamiseks on vaja õige väikest valgust. Akkumulaatori kinnitamine suurtüki külge ei tohiks tekitada raskust. Niisugune akkumulaator maksab kauplusest ostes 6—7 krooni. Panoraami limbi ja trumli valgustamiseks on otstarbekohane tasku elektrilamp või lamp väikese dünamoga, nagu neid sõjaajal sakslastel oli näha. Viimased ei vaja kuiva patareid ega akkumulaatorit, nad annavad tõmmates vastavast nõõrist, valgust kümme-konkond sekundiks. Vaatlejatele käärpilkksilma juures on soodsam, kui ühenduses niitide valgustamisega valgustatakse ka horisontaallimbi ja trumli osutid, vertikaallimbi ja trumli osut ning loemullike.

Valgustus peab olema niivõrt vähene, et sellest parajasti jätkub numbrite lugemiseks. Selleks jätkub 3,6-voldilisest akkumulaatorist; äärmisel korral jätkub ka 2,4-voldilisest. Viimased on praegugi kasutamisel diviisi suurtükiväe spetsialistide komandodes märkpunkti laternateks. On väga soovitatav, kui keegi suurtükiväelastest võtaks valgustusabinõude küsimuse lahenduse oma peale ja esineks vastavate ettepanekutega, sest minu arvates on juba aeg jätta kõrvale küünlad ja õli ning asuda modernsemate abinõude kasutamisele.

M ä r k r i b a. Meie suurtükiväe laske-eeskirja kavas on puudutatud märkriba kasutamise küsimust, nagu see on tarvitusel saksa sõjaväes. Läänud aastal pandi laagris toime mõned katsed selle kasutamiseks. I. diviisi suurtükiväes patareülem B. lahendas õige huvitavalt märkriba valgustamise (see peaks sündima ka elektrivalgustusega, tõstes valgustuse

tugevust elektrilampide taha paigutatud peeglitega). Tegelikul laskmisel pole aga märkriba proovitud veel kordagi. Allpool jätan käsitamata, kuidas võtta arvesse pöördeviga, sest seda võib leida laske-eeskirjast, vaid tahan lahendada*) küsimuse: kas on üldse tarvis pöördeviga arvesse võtta ja kunas.

Mõned suurtükiväelased on avaldanud arvamist, et märkriba olla üleliigne, eriti aga veel manööversõjas, kui patareid pole tehtud täpsalt kindlaks jne. Peab aga tähendada, et manööversõjaski ei saa läbi lähidate märkpunktide: suurtükide piinlik moondamine, udu, gaas ja õine laskmine sunnib meid selleks; kui veel pidada mees, et meie patareidel tuleb tulistada märke õige laias sektoris ja pöörte juures liigub panoraam kohalt kõrvale vahest kuni 50 cm, märkpunkti kaugus sealjuures aga 25 m, — teeme otsekohe suunmisvea, mille suurus = 20 t.

Võib tekkida küsimus: kas ei ole võimalik õpetada suurtüknumbrid niivõrt välja, et nad pööraksid suurtüki alati ümber selle telje? Nagu teada, tekib ka siis pöördeviga, sest panoraam asub suurtüki teljest kõrval. Et vabaneda pöördevest, tuleb suurtükk pöörata ümber panoraami telje. See on võimalik, kuid ainult siis, kui üht suurtüki ratast pöörata teatud kindla suuruse võrra rohkem või vähem kui teist. Et anda suurtükile uus suund, tuleb seda veeretada mitu korda ette- ja taha-pool, kuni panoraam satub õigesse kohta. Kuid, palju see aega võtab! Seepärast tuleb juba piirduda seega, kui võiks pöörata suurtükki ümber oma telje (kuigi ka see on sõjalukorras raske); niisugusel korral, toimetades suunamuutmist 500 t võrra (suurtükk asugu platvormil) tekib pöördeviga, mille suurus tõuseb kuni 6 t, kui märkpunkti kaugus on 25 m. Kuivõrt raskeks kujuneb aga suurtüki pööramine ümber telje, kui maapind on ebatasane?

Ülaltoodud alusel peaks olema selge, et pöördeviga tuleks tingimata võtta arvesse ja nõuda selle kasutamist õppustel ka niisugusel korral, kui on olemas kaugaid märkpunkte.

Ülemal nimetasin, et märkriba tuleb tingimata kasutada õistel laskmistel, kuid see veel ei tähenda, nagu osutuks selle kasutamine päeval üleliigseks. Suurtükiväe rivimäärustik näeb ette, et tuleb alati otsida võimalikult kaugem märkpunkt.

*) Kasutades Art. Rund. 1927 nr. 2 kirjutist „Um den Schenkungsfehler“.

See ongi lihtsam abinõu pöördeveast vabanemiseks. Kuid alati peab arvestama seda, et kaugel märkpunkt võib milgil kombel muutuda nägematuks. Seepärast asetatakse kaugel märkpunkti suunas lähidane märkpunkt tähise näol. Kui märkpunkt kaob, sihitakse sama seadega lähedale märkpunkti. Selle paremuseks on see, et omatakse sama seade mõlema märkpunktile. Kuna aga kaugel märkpunkt õige harva asub suurtükiraua pikendusel tahapoole, siis sihtimisel lähedale märkpunktile (tiival, või paremal vasakul taga) tuleb pöördeveale juurde veel teine viga, mis on tingitud sellest, et suurtükk ja seega ka panoraam muudab oma asukoha ka taha- (ette) poole. See suurtüki (panoraami) asukoha muutmine tuleb ette iga suuna muutmise järele, kuni suurtükk on laskmisega „kinni jooksnud”. Et sellest vabaneda, ongi tarvis lähedane märk-

punkt valida tagapool — suurtükiraua pikendusel.

Nagu öeldud, tekib poolviltu taga asuva lähida märkpunkti juures kahekordne viga: pöördeviga ja n.n tagasijooksuviga.

Seega suureneb suunaviga. Kui toimetatakse mitu pööret (suunamuutmist) ja kui need vead mõjuvad ühe suurtüki juures teisiti kui teisel, siis võib juhtuda, et patarei suurtükkide vihk muutub niivõrt korratuks, et laskjal tuleb kulutada tükk aega, enne kui saab jällegi õige vihu. Kuivõrt mõnus see on, kui äkki laskmise ajal kahe suurtüki laskejooned ristlevad, on vist igapähele teada; selle tulemuseks on laskja närveerimine ja üldtuntud attesatsioon: „Patarei valetab”.

Seepärast võiks küll soovitada, et igat lühidat märkpunkti tarvitatagu ühes märkribaga.

Mõtteid motoriseeritud sõjaabinõude mõjust sõjapidamisele.

Tuntud sõjateadlane oberst C. Hierl Saksa sõjaasjanduse ajakirja „Deutsche Wehr“ k. a. nr. nr. 27 ja 28 veergudel avaldab pealiku kohaselt oma arvamusi, mille kokkuvõtte alljärgnevalt tahab anda ülevaate käsitletavast küsimusest.

Kaasaja sõjakirjanduses kohtame sageli mõtteviga, mille tulemusena moodsaid sõjaabinõusid ühekülgsest hinnatakse, lootes õhu-laevastikkudelt ja soomusmasinade salkadelt imet. Igale uuele sõjaabinõule on aga sõjatehnika loonud ka vastuabinõu. Praktilise väejuhtimise aluseks on tõelik olukord, mis ka teatud ettenägelikkust nõuab, eriti riigikaitse varustamise ja organisatsiooni küsimustes.

Mõju väeorganisatsioonile. Riigikaitse jõudude kolme osa: maa-, mere- ja õhuvägi — õige suhe on tingitud mitmesugustest erilistest riigi poliitilisest ja geograafilisest olukorrast.

Ühekülgset vaadet, et tulevikusõja otsustavad õhurünnakud vastase suurlinnadele (misuguse mõtte „Deutsche Wehr“ nr. 1 — 1930. a. avaldas major Kaiser ja mille järele „tulevikuarmees on väike elukutseline õhuvägi“) pooldamata, peab selliste kallaletungide tähtsust siiski tunnustama. Vastase lendurite üllatavaid lööke tagamaale võib vaevalt täiesti tõkestada ka võidukad õhujõud. Sellepärast on hästi läbimõeldud õhukaitse organisatsioon riigikaitse kaaluvaks osaks. Tulevikusõjas poliitilistele ergutsentrumitele oodatavate õhurünnakute tulemusena omandavad riigi sisepolitilised seisukorrad suurendatud tähtsuse; riigi tundelikkust õhukallaletungide suhtes mõjutab ka asundusviis. Riiklikude asutiste ja tööstusliikude ettevõtete koondamine suur-

linnadesse on kaitsepoliitiliselt nõrgaks küljeks. Elanikkonna kuhjumist linnadesse peaks takistama. Õhurelvad sunnivad, et ajakohane riiklik ehituskorraldus tagaks kaitse õhurünnakute vastu.

Organisatsioonilt peab õhujõudude koostöö maa- ja mereväega käsitussuhteliselt õieti korraldatud olema, jaotatud iseseisvateks lahingüksusteks (suuremateks iseseisv. ülesanneteks) ja operatiivsete väekoondiste lennusaljades (abirelvana).

Palju käsitletud maavägede motoriseerimise küsimuses tuleb teha vahet jõuvankrite kasutamisel transpordi- ja lahinguabinõuna (lahinguvankrid). Tundes mehaanilise veo hüvesid, ometi jääb hobuste asendamine mot. veoga näilikut piiratuks, peamiselt teedeküsimuse tõttu. Jõuvankrid, mis igasugu maastikul liikuda suudavad, ei või massilist kasutamist leida nende kalliduse tõttu. Jõuvankrid lahinguabinõuna, Maailmasõjast arenedes, on muutumas soomusväeks. Mitte teiste väelike asendamises, vaid koostöös nendega on soomusvägede tuleviku tähtsus. Isegi Inglismaal, kes küsimuse esirinnas sammub, on selle uue väeliigi ülesehitamine alles katseajajärgus. Prantsusmaal ja Itaalias nähakse lahinguvankrites ainult jalaväe abirelva. Täielikult motoriseeritud diviisid (Inglise kolonel Fuller'i kava tema 1926. a. kirjutises „Ideaalarmee 1946.“) saavad nähtavasti Euroopa mandririikide sõjavägedes kujutama vaid väikese osa. Vägede mass aga liigub jala, ja kasutades hobusejõudu. Motoriseerimine areneb osaliselt.

Vaade, et tulevikusõda võidaks pidada väikeste elukutseliste vägedega (lennu- ja soomusväed, kui motoris. tulemus), näib ekslikuna.

Tulevikusõda võib ainult rahvasõda olla, seda peab aga rahvavägi.

Mõju strateegilisele ja taktikalisele juhtimisele. Kui üldiselt raske vastata, kas sõjapidamisel peaarõhk maa-, mere- või õhusõjale langeb, kuna olukord siin igal üksikul juhtumil erinev ja sageli muutuv, võib aga kindlasti öelda, et õhu- ja motoriseeritud maaväe osad sõjaalul täiesti uueviisilised tingimused loovad. Mobilisatsioon ning maa- ja merejõudude koondamine teostub tulevikus mõjutatuna õhusõjast, mis vahetult sõjakuulutamise algab või mille algus, võib olla, isegi formaalse sõjakuulutamise asemel astub. Mobilisatsiooni- ja koondamisplaanid peavad seda tõsiasja arvestama. Ennesõjaaegsed eeskujud on vananenud.

Strateegilise eelväena, motoriseeritud koondised, ühenduses teiste aegsasti valmis osadega (ratsadiviisid, piiriväed), töötades koos lennukiväe osadega, võivad tähtsat algedu saavutada. Maasõja otsustavuse aga määrab ikka maaväe peajõudude lahing.

Operatiivsetel kaalutlustel on nii enne kui nüüd mõeldud sõjateatri geograafilised tingimused. Motoriseeritud jõud suurendavad liikuvuse elementi, soodustavad nii tähtsat ootamatust. Viimast piirab õhuluure; vastase õhuluure raskendab aga vägede liikumise varjamist. Manöövrivõime alahoidmiseks on vajalik operatiivne järgutus sügavusse: operatiivsete varude tähtsus on suurenenud. Viimasteks kohasemad on motoriseeritud koondised. Oma raamatust „Tulevikusõjast“ kirjutab kol. Fuller „armee anatoomiast“. Ta võrdleb juhti ja selle staapi — ajudega, sideteenistust — närvidega, võistlevaid väeosi — lihastega ja järeleveo sisseseadeid — kõhu ja veresoontega. Ta arvab, olevat otsustavkohasem vahetult vastase pead ja kõhtu

tabada, selle asemel, et „vastase lihaseid pruuniks ja siniseks peksta ja endale sarnaseid lööke selle eest vastu vahetada“. Õigusega ta väidab, et lennu- ja motorist jõududega võib „aju“ ja „kõhtu“ tegevusest välja lüüa, seega lämmatades armee kogu organismi. Nüüdisaja sõjavägi on juurdeveo mõttes endistest tundelikum. Peab olema nõus Fuller'iga, kui ta ütleb: „Juurdeveo ülesanne ei ole enam rahulik järgimine väli- ja kattel. Kolonnid ja vöörid ei pea mitte ainult väliarmeele vajalikku juurde vedama, vaid nad peavad ka võimuses olema end ise õhukallaletungide ja soomusvankrite ettevõtete vastu kaitsma (Fuller: „Ideaalarmee suurüksikvää ajajärgul“, „Journal of the Royal Artillery“ 1926).

Ka rännakute teostamisele avaldavad motorist võitlusabinõud oma mõju; rännakukorraldused peavad ette nägema õhukaitse rännaku kestel ja tagama vastase soomusmasinate kallaletungi tagasitõrjumise. Vägede liikumistehnika on uute relvade juurde- tulekuga muutunud keerukamaks ja nõuab eriti põhjalikku juhtide väljaõpet.

Lahinguväe mõjutavad lennuk ja soomusmasin peaaegsajalikele sellega, et abistades kallaletungi, nad tulirelvade arenguga rikutud tasakaalu kaitse- ja kallaletungiabinõude vahel uuesti loovad. Tuletaktika kõrval tuleb maksvusele jälle loogitaktika.

Suurenenud relvamõjule kohandatud praegusaja lahinguväe tulemusena on olukord, et lahingute otsustavus aeglaselt valmib. Motoriseeritud võitlusabinõud annavad kiirelt liikuvate varude loomise võimaluse. Siit järgneb tulest, et tulevikus lahinguväe suur tähtsus on. Motoriseeritud varude kasutamise oskus õigel ajal ja õigel kohal näitab tulevikulahingu suurt juhti. A. K.

Maailmasõja sündmustik Napoleoni ja Foch'i kahekõnes.

Hiljuti ilmus Prantsusmaal kirjanik ja ajakirjanik J. M. Bourget sulest raamat, pealkirjaga „Kui Napoleon 1914. aastal...“, milles autor ülahinnetatud kahe suurematu väejuhi suu läbi arvustab kogu Maailmasõja sündmustikku.

Keisri ja marssali jutuaajamine sünnib pörgus. Kuid see pole mitte Dante „Divina Commedia's“ kujundatud pörgu, ega ka see Piibli pörgu, kust kostab vaid hulguimine ja hammaste kiristamine. J. M. Bourget on omad kõrged tegelased asetanud mugavasse pörgu, kus igaüks oma kutselal edasi tegutseb: kunstnikud maalivad ja voolivad, kirjanikud kirjutavad, advokaadid räägivad, laiskvorstid puhkavad, in. Ainult väejuhid moodustavad erandi, kuna neile lubatud on oma aega viita vaid „Kriegsspiel'iga“ ja maa peal löödud lahingute meeletuletamisega. Kena jõe kaldal, suure ja igavesti haljendava puu all asub nende kasino, kus pakutakse kõigeparemaid rooge ja kus olemas ka vestlemiseks eriti soodsad sügavad ja pehmed leentoolid.

Napoleon käib kasino ees edasi-tagasi ja

näib kedagi ootavat. Siis ilmub Foch, ja Austerlitz'i kangelane pöördub kohe tema poole teretulemisega, ning selle järele algab nende vahel vestlemine Maailmasõja sündmustikust.

— Seni olen ma teie sõjast halvasti aru saanud, lausub Napoleon, sest kõikidest neist, kes sellest osa võtsid, olen ma näinud vaid alluraid, või inglasi, kelledega ma, ei tea isegi mispärast, kuidagi hakkama pole saanud, või jälle sakslasi, kes oma kaotuse järele ikka veel üsna kurvad ja rõhkem sellest rääkida armastavad, mis olla oleks võinud, kui sellest, mis tegelikult oli...

— Meie oleme surematud, tähendab ta vähe hiljem: meie võime nüüd juurelda kõike mikspärast ja kuidas. Minul on Teile esitada rohkesti küsimusi. —

— Küsige, Sire. Katsun Teile vastata, — lausub Foch.

Ja siis võtavad nad läbi kogu sõja, algusest kuni lõpuni.

Foch'i esimeste seletuste puhul tähendab Napoleon:

— Teie kasutasite siis skeemi, ette valmistehitud plaani. Edasi! Täie kiirusega. Ja kuidas see siis teostus?

Foch: — Mina oma nurgas sain käsu marsida. Ja ma läksin. Minu XX korpuse vahvad poisid läksid suurtükkitule all üle piiri. Ja seal komistasid nad vastu kindlustatud liini. Siin pole kõik korras, mõeldi. Kuid mis? Kui kord alatud oli, siis tuli juba katsuda kompenseerida nõrkust teostamise hoogsusega. See aga ei õnnestunud.

Napoleon: — Ja siis?

Foch: — Siis? Siis taandusin, ja kiiremalt kui olin tulnud. Mõned kompaniid olid sellest pööriseist pääsedes esindatud veel vaid kolmekümne mehega. Viie päevaga olime Meurthe'i taga, kus kogusime jõudu, et uuesti asuda ründamisele: meil oli võimalus manövrerida.

Napoleon: — Kuidas?

Foch: — Sakslased, meie järele tulles (mitte aga meid jälitades), löid Nancy ja Grand-Couronné ees kõhkleva. Nad hakkasid liikuma lõuna suunas. Meie läksime läänest idapoole ja langesime neile tiivale..

Napoleon: — Ja hävitasite nad ära?

Foch: — Kahjuks ei! Neil oli rohkem suurtükiväge kui meil. Ja suuremakaliibrilist. Nad taandusid, kuid pea olime meie jälle omakorda sunnitud peatuma. Asusime siis mõlemal pool kaevikutesse, —

Mis algul teistel rindeosadel sündis, seda Foch ise ei näinud. Jutustab sellest ainult seda, mis ise kuulnud.

Kui ta kõneleb ühest haigest ja ilma energia- ja mehikesest, kellel oli rohkem ideesid kui tahtejõudu, lausub Napoleon kohe vahele:

— Teie räägite sellest väiksest Moltkest? Tema siiatulek andis põhjust ilusamaile stseenile, mis ma kunagi olen näinud. Ja ma tean, mis tähendab stseen. Maa peal viibides olin ka ise natuke häkilifne..

Kui ta meie juure saabus, siis oli tema onu see, kes ta siin vastu võttis. Tema onu oli minu järele (өлгу sakslased sellest mistahes) kõigesuurem XIX sajandi sõjamees.. Kui tema vennapoeg siia jõudis, siis tõttas ta temale vastu ja külvas ta üle etteheidetega. Teine püüdis end kaitsta. Ilma veendumuseta, Enam seltskonnainimesena kui juhina. Onu heitis temale ette, et ta end vanade mälestuste põhjal valida laskis ja et ta end oma kuulsusriikka nime vääriliselt ei esindanud.

Foch: — Ta tahtis oma suurt onu teeselda, kuid ei võtnud arvesse, et olukord mitte enam seesama polnud. Ta juhtis kaugelt, suunte paberite abil, millistega operatsioonid terveteks nädalateks ette ära olid määratud. Ja kui ühe programmi täitmine enam ei läinud, siis tegi ta uue, mis aga alluvatele liig hilja kätte jõudis. Alluvad tegutsesid siis muudugi omapead. Ja lõpuks laskis enese asemel suure otsuse teha ühel kolonel-leitnantil.

Napoleon: — Ta oli haige; ta ütles seda oma onule korduvalt...

Foch jutustab edasi, kuidas Moltke läänerrindelt kaks korpust ära võttis ja need Ida-Preisimaale sissetunginud Venelaste vastu saatis.

Napoleon: — Ja nad jõudsid sinna liig hilja, kuma tal neid aga Prantsusmaal veel tarvis oleks olnud.

Foch: — Ja kõigeilusam oli see, et ta nad võttis kahelt manöövri tiival olevalt armeelt, Bülovilt ja Hausenilt, keda Teie vististe tunnete.

Napoleon: — Miks ei. Nad on minule sellest ka rääkinud, ja nad ütlesid, et kui need kaks Armeekorpus neile alles oleks jäetud, siis kõik ka teisiti oleks läinud.

Olles läbiarutanud Marne lahingu ja „võidujooksu merele“, peatuvad vestlajad esimeste läbimurde katsete juures.

Napoleon: — Kokkuvõetult, kui ma hästi aru sain: Kaevikud moodustasid kunstliku tõkke, mis end välja sirutas üle lagendikkude ja üle küngaste. Teie soovisite seda tõkett kõrvaldada ja edasi minna.

Foch: — Täiesti õige.

Napoleon: — See on üks probleem, mis tuletab meele jõest ülemineku probleemi.

Foch: — Siiski teatud lahukuminekutega. Esimene on see, et meie pidime võitlema positsiooni enese sees, selle positsiooni sees, mis enesest kujundas jõge. Teiseks oli seal olemas mitu jõge, mitu järjestikku organiseeritud positsiooni.

Napoleon: — Aga positsioonide väärtus ei seisa ju ometi mitte neis enestes! Tarvis oleks olnud kasutada ootamatust, luua see tarviduse korral, demonstratiiv pealetungide abil.

Foch: — Võimata. Ootamatus? Tarvis oli teha liig suuri ettevalmistusi, kui et neid varjata oleks suudetud. Meil olid olemas lendavad inimesed, lendurid. Oli esimeste liinide valvelolek, missugune tahes, sõdur maa peal ei saanud midagi teha, et takistada lennukit tulemast teda spioonima, minemast veel kaugemale tagapoole, et vaadata, mis seal sümib.

Napoleon: — Kuid teil oli neid ju olemas kõikidel. Tarvis oli õhus takistada vaenlase läbipääsemist ja tungida ise läbi. Siin oli tegemist ainult ühe uutliiki lahinguga, mis endistele juure tuli.

Foch: — Ja, kuid ühe koguni raskema ja palju petlikuma lahinguga. Lennuasjandus oli alles veel lapsekingades...

1915. a. Artois ja Champagne'i sündmuste juures seletab Foch, kuidas prantslased sunnitud olid venelaste päästmiseks ette võtma ründamisi. Selle peale tähendab Napoleon:

— Venelased päästsid teid 1914. aastal. Teie päästsite nad 1915. aastal. Koalitsiooni juures pole see sugugi nii väga halb.

Foch: — Kahtlemata. Kuid see läks kahtiks maksma. Nii venelastele kui ka meile. Ja sõjategevus laienes ikka kaugemale ja kaugemale, tulid juure uued operatsioonide teatrid.

Napoleon: — Üks inglane on minule sellest mõnikord juba rääkinud... Ta on väga kõrk, see inglane. Ma pean tähendama, et inglased ka siin omaette salgana koos püsivad. Ta on alati vana Wellingtoni juures, kes ikka veel ei Bülowiga ega ka Blücheriga kokku ei suuda leppida. Sõim ja teotus võivad olla andestatud, kuid palju raskem on andestada teeneid, mis sinu vastu üles on näidatud. Nii siis, see inglane, see Kitchener, on minu ees harutunud üksteisele üsna vastukäivaid teooriaid: Kord oli Egiptus temale kõrgetahtsamaks punktiks kogu sõja kestel, kord jälle leidis ta, et võitu oli võimalik saavutada ainult Prantsusmaal. Ma pole tõesti aru saanud saada, mis ta õieti tahtis. —

Peab tähendama, et autor üldse mitte üksi sakslaste, vaid ka liitlaste tegevusest sagedasti teravat sarkasmi väljendab. Nii sõnab ta Foch'i suu läbi, 1915. a. lõpu sündmuste juures peatudes:

— Ülemjuhatajad, või nende esindajad, astusid detsembri algul pidulikult kokku. Ja nad otsustasid, ikka jälle pidulikult, et kõigeparemaks abinõuks võidule jõudmiseks on... kõigil korraga peale tungida.

Napoleon: — Ja peale seda suurt jõupingutust polnud nad vist mitte väga väsinud!

Foch: — Naljatage aga peale, naljatage aga peale. Teie ise kasutasite nii mitmelgi korral ära üksmeele puudumise Teie vastu koaleerinute vahel. See polnud sugugi nii väike asi, võin Teile seda kinnitada. Tehtud otsuses öeldi, et kõik asuvad pealetungile ühel ja samal ajal, ja niipea kui see võimalik. Öeldi, et materjali poolest kõigeenam favoriseeritud riik seda saatma peab ka oma seltsimeestele; öeldi, et kui üks koaleerinuist enne suurt pealetungi ise attakeeritud peaks saama, siis teised temale abiandmise asjus omavahel kokku lepivad ja ise asuvad vaenlast ründama.

Napoleon: — Aga, mu härra, see kõik on ju nii lihtis ja iseenesest mõistetav. Teie ei suuda mind ometi uskuma panna, et siin tegemist oli mingisuguse geniaalsusega.

Foch: — Kes Teie sellest räägib, Sire? Geniaalsus pole omane konverentsidele, ja talendid ei lase endid arvata kokku. Kuid ühe koalitsiooni tarvis olid need siduvad lubadused tõesti erakorralised. —

Kui venelased, kes, autori sõnade järele, ikka kõigetagapoolsema üksuse järele joonduda püüdsid, revolutsiooni järelduel reast peaaegu välja olid löödud, tormasid sakslased veel kord itaallaste peale. Selle pealetungi juures peatudes tähendab Napoleon Foch'ile, itaallaste suhtes:

— Ärge süüdistage neid. See, mis mind eriti üllatas, see oli see, et nad selles paradoksaalses seisukorras nii kaua vastu suutsid panna. Olen sellest muidugi rääkinud ka Cadornaga. Küsisin temalt, kuidas ei suutnud ta kahe aasta jooksul leida abinõu sellest väljapääsmiseks. Ja mis minule tema vastustest meelde jäi, on see, et ta end alati leidnud oli nõrgana, kuna liitlased kuidagi aru ei tahtnud saada, et just tema rinne see kõigetähtsam, otsustava tähtsusega oli, ja et nad sellele vastavalt temale toetust ei saanud. Minul on meil raioonidest head mälestused, kuid tema teooria paistis minule vähe nagu liialdatus. —

Huvitav kahekõne tekib blokaadi küsimuse juures. Foch heidab sakslastele ette, et nad laevade põhjalaskmise juures meeskondade päästmiseks mingisuguseid abinõusid tarvitusele ei võtnud. Selle peale lausub Napoleon, et ega prantslaste ja inglaste meetod ka inimlikum polnud.

Foch: — Saksa allveelaevad uputasid laevade meeskonnad ära, meie aga ei tapnud kedagi.

Napoleon: — Seda küll mitte. Teie takistasite neid elamast. Vaevalt on siin mingi vahe.

Foch: — Muidugi on, ja isegi väga suur. Laeva ootamatult põhjalaskmise juures oli pealolev meeskond kindlasti määratud surmale. Blokeeritud sakslastel oli aga olemas tee väljapääsuks, sest nad võisid paluda rahu.

Napoleon: — Aga teie meremeestel oli ju ka olemas pääsetee! Nad oleksid võinud loobuda merele sõitmast. Ja siis poleks teilgi jäänud üle muud, kui paluda rahu. Ei, teate: kõik need rääkimised õigusest ja moraalist, need ei

kõlba sõjaajal kuhugi. Edu, edu, see on esimene asi. Pärast juba leidub abinõusid enese õiglustamiseks. —

Foch jutustab, kuidas Rapollo konverentsil otsuseks tehti koaleerinud riiges sõja üldjuhtimiseks ellu kutsuda valitsejate nõukogu, ja selle allorganina veel ka üks sõjanõukogu, peastapipe esindajatest.

Napoleon: — Sõjanõukogu? Kõrgem nõukogu? Sellel jõudsite teie siis välja pärast kolm aastat kestnud võitlemist?

Foch seletab, kuidas see nõukogu antud oludes siiski kasulik oli. Mitte küll operatsioonide juhtimise alal, vaid peajasjalikult varustamise ja tootlustamise aladel.

Napoleon: — Aga kes oli siis juhatajaks kõige selle üle? Väga kena kui on millega sõda pidada. Kuid kõik see jõupingutus materjali ja laskemoona valmistamisel pidi ikkagi mõjule pääsma vaid rindele asetatud vägedes. Ja et sõjaväed edu lootusega võidelda võiksid, selleks on tarvis, et keegi neid juhiks. Nii kordan ma Teile siis oma küsimust: Kes oli seal kõige selle üle juhatajaks?

Foch: — Ei keegi... —

Ta seletab imestunud Napoleonile edasi, kuidas ühist ülemjuhatuset küll luua püüti ja kuidas see esialgu kuidagi õnnestuda ei tahtnud.

— Kuid sellele ligimesime meie juba siiski, lisab ta viimaks juure. Veebruarikuul loodi üks üldreserv, ja selle juhtimine anti minu kätte.

Napoleon: — Ja kus asus siis see Teie reserv?

Foch: — Oodake! Oodake! See ei olnud mitte veel moodustatud.

Napoleon: — Ja seda nimetate Teie faktideks. Näen neist vaid ühte: Teie jõuetust. Kuidas? Teie ootate vaenlase suurt pealetungi; teie teate, et ainsaks selle pareerimise abinõuks on ühise ülemjuhataja ametisse määramine, aga teie rahuldute sellega, et kirjutate ühele paberitükikesele, nagu oleks teil olemas mingi üldreserv. Kite nimetate sellele isegi juhataja. Kuid mis oli temal juhataja? Üks tüki paberit? Nominatism. Ideoloogia.

Foch seletab, kuidas see kõik siiski suunitud oli ühise ülemjuhatuselise ellukutsutamise poole ja milised raskused sellel ees olid, eriti tsiviilvõimude, valitsuste poolt.

Napoleoni märkuse peale, kuidas tema, Napoleon, sarnaste härradega ümber käis, tähendab Foch: — Meil polnud Itaaliasõjakäiku seljataga. Niisuguste asjade läbiviimiseks on tarvis võidukat kindrali. Aga meil polnud sarnast... veel mitte.

Napoleon: — Aga kui Teie seda juba olite... Tõsi, mõne aasta eest kuulsin ma ühte teie politikameest, see oli vist Charles Floquet, kes hoopis sellega, et ta maa peal öelnud oli: „Võidurikas kindral? Kindral, kes Strassburgi sisse peaks marssima? Selle laseme meie kohe maha.”

Ühise ülemjuhatuselise ümber keerleb vestlus pikemat aega. Peatudes prantslaste ja inglaste vahelkordade ning erihude juures, tähendab Foch:

— Mõlemad, nii Haig kui ka Pétain, on vastutavad oma maade ees. Haig mõtleb kõigepealt selle peate, et kaitsa mererenda ja et end võimalikult vähe siduda. Tuli kord niisugune moment, kus Pétain'il enam võimalik polnud jooksta järele oma seltsimehele, sest sellega oleks ta riskeerinud, et vaenlane tema rinde läbi murd-

nud ja Pariisi peale marssinud oleks. Haig püüab katta sadamaid. Pétain püüab katta Pariisi. Nad ei saa enam üksteisega kokku. Nad on lahkhelistunud.

Napoleon: — Ja siis tulite Teie, kes Teie juba talvest saadik asetaste tähiseid üldise ülemjuhatusetele, ja jõudsite viimaks välja selle kuulsa juhtimiseni?

Foch: — See ei läinud mitte veel ilma raskusteta. Inglise valitsuse juht, üks Lloyd George'i nimeline härra, üks suurepäraline isik, kes end strateegias sama tugevaks loeb, kui ta seda on advokatuuri alal, ei tahtnud kuidagi leppida sellega, et Inglise sõjavägi allutatud saaks Prantsuse juhatusetele. Ta kõhkles terved kuud. Ja viimaks, kui tarvis oli teha lõpulik otsus, tõmbus ta ise tagasi ja saatis enese asemele teise.

Napoleon: — Ja neid inimesi nimetatakse valitsuse juhtideks?

Foch: — See, kelle ta saatis enese asetajana, see sai sõjalisest olukorrast aru. Ma tahaksin peaaegu uskuda, et see oli nii sellepärast, et tema soomtes voolas teatud määral sakslase verd: tema nimi oli Lord Milner. Kuid temagi lõi viimasel momendil kõhkleva. Ta tuli välja haruldase kavaga, mille järele Ülemjuhatajaks pidi saama Prantsuse peaminister, ja mina pidin saama tema staabiülema.

Napoleon: — See oli kogu tema leiutus? Kuid Prantsuse peaminister ei olnud ju sõjaväelane?

Foch: — Oo, ei! Ma peaaegu ütlesin: Koguni vastupidi. Clemenceau'l oli endiseist aegust isegi sõjaväe vastase kuulsus...

„Vana Wilson'i“ abal, kes Inglismaal ametlikult umbes sama osa etendas kui Foch Prantsusmaal, kirjutati lõppude lõpuks siiski alla üks väike paber, millega Foch'ile ülesandeks tehti kahe sõjaväe tegevust koordineerida.

Napoleon: — Koordineerida? Jälle! Teie juhtimise alus oli siis ikka veel väljendatud niisuguste sõnadega!

Foch: — Kordan Teile, Sire, koordineerima, see tähendab juhtima, ilma et see kuidagi välja paistaks...

Pikk ja huvitav vestlus jõuab lõpule. Viimased operatsioonid. Võit. Algavad läbirääkimised vaherahu asjus. Neid peetakse üle Foch'i pea. Asja juure on asunud poliitikamehed. Vaieldes nädalaid sõjaliste küsimuste üle, unustavad nad hoopis ära kõik teised, otsekohe selle lahendamisele kuuluvad.

— Nad ei mõelnud, näiteks, sugugi sellele, tähendab Foch, et nõuda otsekohe tagasi kõik Prantsuse ja Belgia linnadele peale pandud kontrollatsioonid.

Napoleon: — See on tõesti kena idee. Kas tegite Teie vastava ettepaneku?

Foch: — Mina? Ei. See ei olnud minu asi. Mina pidin vaatama, et sakslased uuesti sõdima ei saaks hakata.

Rahutingimuste väljatöötamise juures kordub sama lugu. Võidurikka juhi soovisid ei taha keegi arvutada.

Napoleon imestab, miks ei pannud Foch oma tahtmist siiski maksma, kas või riigipöörde abil. Ja kui Foch selle peale vastab, et see üsna võimata oli, siis sähvab Napoleon kohe kärsitult vahele:

— Võimata? Aga kas tegite katset?

Ei, vastab Foch, võidurikas Prantsusmaa ei armasta oma sõjaväge. Riigipööre võib õnnestuda vaid siis, kui pöör ajal on olemas enamuse poolehoid. Kui t'al see on, siis võib ta enesele lubada kõike: siis applodeeritakse isegi tema kuritegudele. Ja siin ongi see, millest praegu just rääkisin: juht oleks võinud võtta ette mistahes, kuid sõjaväeline riigipööre poleks ikkagi õnnestunud. Ja just sellepärast, et sõjaväeline. Kõik see, mis on sõjaväeline, see äratub kahtlust.

Napoleon: — Kuid võit, seda ei loetud ometi kahtlaseks?

Foch: — Aga siiski. Leiti, et seda oli tulnud oodata liiga kaua...

Joter.

Kaitseväe elu.

Üleajateenijate muresid riietamisealalt.

Vaadeldes praegu maksvat üleajateenijate kraamivarustuse tabelit (Kv. kraamivarustuse tabel nr. 8 — R. T. nr. 25 — 1928. a.) selgub, et paljugi ei vasta tegeliku elu nõuetele.

Üleajateenija saab selle järele iga kahe aasta peale palitu ja kuue. Tegelik elu on aga näidanud, et üks palitu ja üks kuub kaht aastat vastu ei pea. Peab ainult palitu juhusel, kui üleajateenija teenib rivitul ametkohal, kus temal ei tule võtta osa ühes ajateenijatega rivi- ja lahingtrillist. Kuub aga ka rivitu koha peal teenijal vastu ei pea. Juba aastase igapäevase kandmise järele muutub ta niivõrt kand-

miskõlbmatuks, et häbi on temas tööle ilmuda, rääkimata veel seltskonda või paraadile minemisest mundris. Tahes või tahtmata üleajateenija on sunnitud seltskonnas liikumisel riietuma erariietesse, sest temal teist komplekti vormiriideid ei ole. Selgub, et ajateenijad on selles suhtes eesõigustatud ja paremas seisukorras. Neil on kolm komplekti riideid, milleid kantakse: tööriideid — igasugustel töödel, vanemat komplekti — õppustel ja paremad uued riided on pühapäevaülikond, mida kantakse pühadel, puhkusel ja seltskonnas. Üleajateenijal on aga ainult üks komplekt riideid, — selles käib ta õppustel, töötab ja peab esinema ka seltskonnas ja paraadidel!

See oli üldiselt kuue ja palitu kohta,

kuid ka suvepluuse ja pükste kohta peab peaaegu samu mõtteid avaldama. Püükstega nüüd enam-vähem võib leppida, sest üks komplekt neist võib jääda paremateks, kuid suvepluusiga on just sama häda kui kuuega. Esimesel teenistuse aastal ei oska suvel end kuidagi korralikult riides (mundris) hoida, sest sama üks pluus peab olema tööl, õppusel kui ka paraadidel ja seltskonda ilmumisel. Teisel teenistuse aastal juba on parem, siis võib eelmisel aastal saadud suvepluusis õppustel ja tööl käia, kuna teisel aastal välja antud suvepluus võib jääda paremaks — pühapäeva riietuseks. Samuti on lood suvi- ja talimütsiga ning saabaste ja poolsaabastega. Esimesel teenistuse aastal neid sugugi ei suuda hoida sarnastena, et oleks võimalik liikuda ka väljaspool kaitseväelaste peret. Vast alles teisel ning edaspidistel teenistusaastatel enam-vähem kuidagi ikka võib riietuda, kuid mitte nii, nagu oleks soovitatav riietuda korralikult üleaja-teenijal. Üleajateenija, kellel vähegi ilutunnet ja maitset riietumiseks, tahes või tahtmata satub riietumise suhtes täbarasse seisukorda.

Ülaltoodust väljamineks oleks nii üleajateenijate seisukohast, kui ka seltskon-

na ja üleajateenijaskonna vahelise sõbraliku vahekorra alalhoidmise otstarbel soovitatav, et praegu maksey üleajateenijate kraamivarustuse tabel tõsiselt kord revideerimisele võetaks vastavate paranduste tegemiseks.

Soovitatavate parandustega jääks kaitseväge kraamivarustuse tabel nr. 8 endiseks, kuid märkused oleks täiendavalt järgmised:

- 1) Peale käesolevas tabelis ettenähtud varustuse antakse igale üleajateenijale teenistusse astumisel ja iga kolme aasta järele täiendavalt üks kuub, ühed püksid ja üks suvepluus.
- 2) Esimesel teenistuse aastal antakse igale üleajateenijale täiendavalt üks palitu ja ühed saapad; sama varustus antakse ka iga viie aasta tagant.
- 3) Eelmistes punktides tähendatud varustuse väärtus peab kõrgem olema kui sõdurite oma.

Sellega oleks üleajateenijatele võimalus antud korralikumalt riietuda. Praeguses olukorras aga üleajateenijalt võidakse küll nõuda head riietust, kuid antav riidevarustus seda ei võimalda.

M. Murro.

Sõjakirjandust.

POOLA.

„Przeglad Kawaleryjski”, 1930. a.

Leitn. Licart — Berberi hobusest ja ta ratsastamisest.

(Algandmed võetud „Revue de Cavalerie” 1929).

Töö näitab, et ta autor on suur asjatundja ja omab hea praktika. Ta on kauaaegse uurimise peale otsusele tulnud, et loomupoolest hea berberi hobune on halva ümberkäimise tõttu muutunud kurjaks ja taltsutamatuks.

Kõik hobused Aafrikas, araablaste barbarlise kangistamise viiside ning mitteinimliku ümberkäimise tõttu tulevad vaatluse alla, kui täiesti rikitud ja „tsukeeritud“ juba enne rügementi määramist. Autor tõendab, et igasugune ratsionaalne ratsastamine võib alles siis peale hakata, kui need hobused on viidud tagasi algastmele — endisse ürgtooresse vormi, missugune ajajärk peab aset leidma enne igasugust töö algust. Alles siis saab alustada normaaltööd.

Selle läbiviimise juures annab autor rea huvitavaid õpetusi, mida ka meie oma olukorras kasutada võime.

Võtan neist lühidalt mõne tähtsama ja iseloomustava.

Hobuse väljavaliku juures tuleb vaadata, kuidas ta maast — allikast või ojast joob. Ei kõ-

verda ta sellejuures esimesi jalgu, siis on see kindlasti hea jalgade ehituse tundemärk. Ei tule leppida mitte üksi välispidise hindamisega, vaid peab veel hobuse väärtuse kindlaks tegema sadula all, mis eriti nõuetav ja tähtis.

Valusa-terava valjastamise mõju tõttu, araablaste poolt, kõik berberi hobused on tagumiste jalgade peale pandud ja liiguvad ratsmete taga, kartes kangide tegevust. Seal juures ei näita nad mingit edasiliikumise tendentsi, vaid tarvitavad kõik oma energia vastutegevuseks. Ühed selleks, et võidelda ratsanikuga — tema tahe alt vabanemiseks, teised — et edasimineku asemel taanduda.

Tahame hobust parandada, peame algama vastupidisest suunast tema veale ja panema teda esijalge peale, et tuua sellega raskuse keskpunkt ettepoole — võimalikult lähemale labaluudele.

Selleks väike retsept.

Nii nagu ujaja kes jõe teisele kaldale — teatud kohale tahab otsesihis välja jõuda seda voolu tõttu kunagi ei saavuta, vaid alati kavatsatud punktist allapoole välja jõuab, nii on lugu ka hobusega. Otsemat teed hobuselt soovitud eesmärgi nõudmine on viga ja nii me kunagi temalt eesmärki kätte ei saa ega tema harjunud halbu külgi ei paranda.

Alles siis, kui sellest retseptist kinni peame, võime loota, et nende mõlemate eelnimetatud viigade reguleerimisega hobune ise oma endise seisangu ja tasakaalu uuesti kätte saab.

Täpsad mõõtmised näitavad, et hobuse üldkaalust, 384 kg raskusest, 210 kg lasub esijalgel ja 174 kg tagajalgel. Andes ratsaniku raskuse, 64 kg juurde, saame järgmise raskuse jaotuse: esijalgel $210 + 41 = 251$ kg, tagajalgel $174 + 23 = 197$ kilogrammi.

Tahame hobust ratsastada, on tarvis ennem tema iseloomu peensuseri tundma õppida. Ekslik on hobuse kui rumala looma peale vaadata keda lihtsalt jõuga väänates soovitud liikumisele saab sundida.

Hobune teeb kõik, mida temalt nõuame kui näeb, et ta selle eest tasu saab. Ratsanik, niipea kui hobune vähegi järgi annab, s. t. osaltki täidab temalt nõutud ülesannet, peab ka oma nõudmistes järgi andma ja tasuks hobusele — teda silitama ja rahustama, püüdes viia sellega hobust arusaamisele, et seda tasu ja vabadust saavutab ta alati, kui alistub ratsaniku tahtele.

Närveeritud — rikutud hobusele tuleb võimaldada mõnepäevane puhkus tallis kus teda tihti peale vaatamas ja rahustamas käia. Siis lasta teda vabadusse, kas aiaga piiratud maneeshi või koplisse, kus ta võiks vabalt galoppeerida ja tarvitada oma vabadust selleks, et unustada oma vihatud araabia kangide valu ning ühtlasi aru saada, et võib ka tallist vabalt välja tulla, ilma et sellele igasugune materdamine ja väänamine järgneks, nagu see varem temale paistis.

Alles nüüd, peale selle perioodi, võib alata normaalset tööd, see juures ettevaatlikult ja järkjärgult suurendades nõudeid. See järkjärguline töö seisab selles, et nõuda hobuselt mitte ühtki uut liigutust, mida eelmise tööga pole küllaldaselt ettevalmistatud. Ainult kättesaadud tagajärjed lubavad uute algamist.

Kõige selle juures ratsaniku tahe peab olema nii järelandmatu ja väsimatu nagu müür, mida maha lõhkuda ja ümber lükata võimata. Arusaadav, et sõna „müür“ on illusioon, kuid ratsaniku kunst seisab selles, et süvendada hobuses kindel tunne selle „müüri“ järelandmata olemasolusse. See päev, millal hobune aru saab, et see „müür“ on murtav, on pöördpäev ja sellest momendist peale on tema õpetamine raskendatud; ja seda just seetõttu, et hobune sai ratsanikust võidu. Seda momenti ta ei unusta ning nüüd — õige töö asemel — terve tema pingutus pöördub ratsaniku tahe vastu. Kuid õige töö tagajärjel see hobuse paha tahe muutub vastupidiseks ja tema, uute vempude ja sõnakuulmatuste väljamõtlemise asemel, püüab ainult ühte — kuidas kõige paremini igat oma härra soovi täita. Nagu inimene nii ka hobune täidab hästi ainult seda, mida ta teeb vabatahtlikult. Niipea aga, kui me teda tema töös takistama või sundima hakkame, kaotame kõik selle kasu, mida annab meile tema hea vabatahtlik tahe ja sellest momendist peale oleme sunnitud jõu ja karistusega hakkama murdma tema juba halva tahtet.

Eelmistele asjaoludele juhib autor eriti nende tähelepanu, kes mõtlevad ratsaspordile anda teenistuse iseloomu. Arvamane sporti arendada jõu ja sundusega — on ekslik.

Nägime, et kõik berberi hobused on pandud tagumiste jalgade peale ja ühtlasi teame, et selle vea parandamiseks peab kõige esmalt hobuse penema esimeste jalgade peale.

Kuidas seda teha?

Läbiviia seda jõuga — oleks väärvõte. Veel suuremaks veaks oleks valutegemisega seda sundida (arstida valu valuga). Õige samm aga on — tagandada need valu põhjused, mille vastu hobune võitleb. Siin autor soovib järgmist lihtsat abinõu: ratsmed kõrvale jätta ja asetada need kahe kerge kepikesega, mille ühed otsad kui ratsmed kätte võtta. Istudes sadulas ja liikudes edasi tuleb lihtsalt mõlemad kepid, kui käru aisad, otsejones ette lükata. Hobune nüüd, kui ta ei taha maha kukkuda, peab ise otsima endale uut tasakaalu, tuues sellega raskuse keskpunkti ettepoole ja pannes end esimestele jalgadele. Ja käes ongi meil soovitud tagajärg — lihtsa, kiire ja valuta abinõuga.

Tõlkija märkus: Kuigi Licarti artiklites pole isäralist uut, siiski leiame sealt rea selgeid põhimõtteid ja viise, mida võime ka meie oma oludes kasutada. Ja nimelt meil leiduvate mõningate ära „tsukeeritud“ hobuste juures, keda küll ei saa võrrelda rikutud araabia hobustega, kuid kes samuti edasimineku taht ei avalda ja kas taandumisega või pealoopimisega ratsanikuga võitlema hakkavad, et kangidest vabaneda.

Siin ei paranda jõuga midagi. Kangratsmete abil, nende tirimisega, hobuse pea õige asendisse panemise katse on eksitus. Selle asemel tuleb alata otsast peale — õige peaaasend kätte saada trenseli ja säärtetööga, alles siis ettevaatlikult kangide tööd alata.

Põhjused, mis sarnaselt hobuste tekkimist esile kutsuvad, arvan olenevat meie olukorra tingimustest.

Väiksed õppeplatsid ei võimalda pikema ulatustlii vabu kiiremaid alluure, mille tagajärjel hobune kokkusurutakse ning edasilikumise tahe ning samm tõntsiks ja kinniseks muutub. Lühike õppeaeg meie kaitsevæes sunnib kange enneaegselt, isegi noortele kätteandma siis, kui nad nõrga sõiduuskuse tõttu sageli veel sadulas seismiseks ratsmetelt tugi otsivad. Kange võib tarvitusele võtta ainult siis, kui sõdurid ratsasõidu oskuse juba omandanud — reamehe kursuse perioodil.

Just tõulke varajase kangidega sõidu peale-surumiseks annab meil maksev Ratsasõidu õpetus, mis praegusaja muutunud oludele ega meeldetoditele enam ei vasta. Teda aluseks võtta ja tema kui määrustiku järgi õpet nõuda nii mõneski asjas, on eksitus — ta on praeguste õppe süsteemide jaoks iganenud ja kõlbmatuks muutunud.

Tegelik elu on näidanud, et ratsaniku õpe sageli piirdub noorte kursusega ja reameeste kursusest soovitud tagajärgi — juurdetulnud uute alade, komandeerimiste, toimkondade, eriti majandusliste tööde tõttu — kätte ei saada; jääks õigemaks teeks järk-järguline kangidele üleminek vastavalt olukorrale ja edasijõudmisele, õpetajate eneste reguleerida. Sellega ruttamine toob pärastpoole raskusi ja kahju.

J. A.—a.

PRANTSUSMAA.

Revue militaire française Nr. 107 — 1. mail 1930.

„Operatsioonid Marokkos” (Kolonel-leitnant Boisboissel). Väga huvitav mõtteavaldus operatsioonide iseloomust Marokkos. Autor väidab, et sõjapidamise viisid, eriti aga sõjapidamise põhiprintsiibid olevat üldiselt kaunis abstraktsed. Nende applikeerimine olevat ärarippuv kohalistest oludest. Kõigi euroopa-sõjateatriil kasutatavate sõjapidamisviiside ja relvade tarvitusele võtmise Marokkos ei andvat igakord soovitavaid tagajärgi. Marokkos, sõdimisel pärismaalastega, olevat väljakujunenud omad meetodid ja teatud määral omapärane väeliikide taktika. Edasi peatub autor eraldi iga väeliigi kasutamise juures Marokkos, juhtides samal ajal tähelepanu muudatustele, millised tuleksid teostada nende praegumaksmas organisatsioonis. (Artiklil on järg.)

„Motoriseerimine P. Ameerika Ühendriikide sõjaväes” (Kapten Cammas). P. Ameerika Ühendriikide sõjaväe motoriseerimisele pani aluse olemasolev suur arv mehaanilisi liikumisvahendeid Maailmasõja lõpul. Nii oli näiteks Ameerika sõjaväes novembri kuul 1918. a. 14.500 sõidu- ja 85.000 veoautot. Arvestades vahepeal antud tellimisi, oleks juuli kuus 1919. a. nimetatud liikumisvahendite arv tõusnud: 40.000 sõidu- ja 185.000 veoautole. Kuigi sõja lõppedes osa tellimisi tühistati, jäi rahuajaks üle siiski veel suur hulk igasuguseid mehaanilisi liikumisvahendeid, milliseid tahes või tahtmata tuli hakata kasutama. Selle tagajärjel on nüüd järk-järgult 8 jalaväe rügemendis hupomobiivoor (v. a. raskekuulipildujate ja muude saate-relvade veovahendid) asetatud mehaanilise voo-ri ja diviisi suurtükivägi veetakse traktoritega. Suurel määral on mehaanilised liikumisvahendid tarvituse- ja mitmesugustes teenistustes (voori-, sanitaar-, side- jne.). Edasi kirjeldab autor lühidalt Ameerika sõjaväes praegu tarvitusel olevate soomusmasinade ja muude liikumisvahendite materjalosa. (Artiklil on järg.)

„Püsvifortifikatsioon kasulikkus” (Kolonel-leitnant Morin). Autor arvab, et nüüd kus okupatsiooni sõjavägede lahkumisega Reinimaalt on kõikuma löönud Prantsusmaa julgeolek, olevat vajalik seda kompenseerida püsvifortifikatsiooniliste ehituste püstitamisega piiräärsele maaalale. Kuid kas need ehitused ka tõesti suudavad tagada Prantsusmaa julgeolekut ja missugused oleksid üldiselt nende ülesanded? Need on küsimused, milledele autor oma artiklis tahab saada vastust, uurides kirde Prantsusmaa kaitseorganisatsiooni 1914. a. ja seda osa, millist see organisatsioon mängis Maailmasõjas. Uurimuse tulemusena asub autor seisukohale, et püsvifortifikatsioonilised ehitused olevat tarvilikud ja nende ülesanded oleksid järgmised:

- kaitsta mobilisatsiooni läbiviimist ja vägede koondamist,
- takistada vaenlase sissetungimist ja üldse kallaletungi rindelt,
- olla manöövrileks (Verdun Maailmasõjas),
- võimaldada tiivaoperatsioonide teostamist,
- olla pealetungi lähtealuseks.

„Välisõda ja varustamine” (Sv. intendant Chaumont). Väga huvitav ja sisurikas artikkel, milles käsitatakse väeosade varusta-

mist peaaasjalikult toiduainetega — välisõja olukorras. Soovitan tutvunemiseks meie intendantidele.

„Hispania Marokko sõjavägi” (Kapten Tourret). Heatahtlik kirjutis Hispania sõjaväe osade tegevusest Marokkos 1405—1929. a. (Artiklil on järg.)

Uudiseid välisriikide sõjaväest.
Bibliograafia.

R. Tck.

SAKSAMAA.

„Militär-Wochenblatt”. Nr. 5 — 4. 8. 1930.

Kol.-lt. Elschner? Raske suurtükivägi manööversõjas. Saksa raske suurtkv. tegevuse kirjeldus Marne'i lahingus 6.—9. sept. 1914. Artiklil on järg.

Paralleeljalitamisest. Kõvendatud jalaväe pataljoniga.

Hptm. v. Borcke: Lendvatest (Raid). Sõjajaaloolisi näiteid.

B. v. Achenbach: Artikli puhul „Hobuveost ja veoabinõu konstruksioonist.”

Dr. V. Beck: „Giorno dell' Ala 1930.”

Itaalia õhusõidu propagandast 1930. a.

Piduliku võistluse kirjeldus. Väljavõtted Mussolini sõjakast kõnest.

Punaarmee sõjakeemilisest ettevalmistusest. Refereeritakse Dr. I. M. Fischmann'i sulest ilmunud teost „Vojeno Chimitscheskoje Delo”.

v. Taysen: „Ambulantsi sõjavägi”. Artiklis harutatakse põhjusi, miks Saksa sõdur keskmiselt aastajooksul puudus teenistusest terviselist põhjustel 15 päeva, kuna põhja-ameeriklane-sõdur puudus vaid 11 päeva. Autor arvates võivat vähendada ambulantsis käimist sõduri kasvatuse moraalse mõjutuse kaudu.

„Militär-Wochenblatt.” Nr. 6. — 11. 8. 1930.

Kontradmiraal Gadov: Olukorrast Vahemere. Vahemere valdamise pärast on rahvad võidelnud möödunud sajanditel. Ka tänapäev olevat Vahemeri objektiks, millel kokku põrkavad rahvaste huvid. Autor kalkuleerib jõudude vahetorki konflikti puhul Prantsusmaa ja Itaalia vahel.

Väeliikide koostööst tankidega.

Õhusõidu ülevaade.

Giesecke: Kas kaubaartikliks — või sõjanduse otstarbeks — relvaks. Kauakestnud vaieldus küsimusel — kas ehitada mitmesuguseid mootoreid, traktoreid jne. niisugust tüüpi, et nad kõlbaks rahuajal kauba-artiklina majanduses ja sõja puhul lahinguteenistuseks, või pidada silmas ainult sõja nõudeid ja ehitada selleks vastavad masintüübid. Käesoleva vaieldus-artikli autor arvab, et iga moodsa konstruksiooni juures olgu esikohal lahingunõuded.

Kodanikuõpetusest sõdurkonnale.

Reichswehri elust: Ratsarivist. Tehnilisi näpunäiteid ratsa rivi õpetamiseks.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandus. Mitmesugust. K.

AUSTRIA.**Militärwissenschaftliche
Mitteilungen.**

Juuli—augusti number 1930.

Novembris 1916. a. surnud keiser ja kuninga Franz Joseph I 100-aasta sünnipäeva puhul pühendatakse tema mälestuseks esikohal rida artikleid. Kindraloberst Stefan vabahärra Sarkotic von Lovcen artiklis Keiser Franz Joseph I ja „tema“ armee näitab teenetele, mis olid Franz Joseph I-sel tema 68 a. kestnud valitsemisel Austria-Ungari armee loomingu, eriti aga armee moderniseerimise juhtkonna demokratiseerimise kaudu.

Kindraloberst Artur baron Arz artiklis Keiser Joseph ja sõda juhivad tähelepanu allikatele, mis näitavad Franz Josephi rahuarmastust. Veel peale troonipärija tapmist Sarajevo 28. juunil 1914 oleval keiser Franz Joseph seletanud: Olgugi et Sarajevo mõrtsukatöö on kole, ei võiks siiski ühe inimese — kuigi see inimene on troonipärija — surma pärast välja manada sõda.

Kindral ing. Ratzenhofer: Karpaatideta-gused pealetungi-operatsioonid talvel 1915. Autor valgustab operatsiooni seljaga-guse-teenistuse seisukohalt. Artikli lisaks on transpordi kalkulatsioonid graafiliselt.

Dr. P. Martell: Võõrasleegionide aja-loost.

Major Josef Németh: Taktikalisi õpi-seid maailmasõjast. Artikkel on kokku-võte Ungari sõjaajakirjast „Magyar Katonai Köziöny“ 1929.

Oberstleitnant Dr. Rendulic: Uus lahingu-eeskiri. Juunis s. a. on ilmunud „Führung und Gefecht der verbundenen Waffen“ XI lõige — „Das Gefecht“ (Lahing). Selle lõike juhtumõtteks oleval juba tuntud lõõkmõte: „lahinguga jaoks ei saa anda skeemi“. Väeliikide koos-töö tähtsus lahingus leidvat uus eeskirjas erilist rõhutamist.

Major Dr. F. Franek: Väliõppuse juh-timisest ja täitmisest.

Oberst A. v. Vittich: Itaalia sõjapoli-tikast ja sõjalisest jõust. Itaalia täht on tõusmas. Ta on võrsumas suurriigiks. Omal ajaloolisel edukäigul temal tuleb arvestada takis-tusi. Suurem võimalikest Itaalia vastastest oleval Prantsusmaa. Kuigi praegune Itaalia sõja-line jõud on veel nõrk edukaks võitluseks Prant-susmaaga, kuid Itaalias valitsevat sarnane sise-poliitika ja rahu mõttele oleval antud sarnane suund, et aeg töötab ennem Itaalia kui Prantsusmaa kasuks...

Major Dr. Heigl: Soomusvankrid 1930. Andmeid sõnas ja pildis.

Sõjanduse ülevaade. Sõjakirjan-dusest. K.

N.-VENE.

„Vojennõi Vestnik“ nr. 20. 15. 7. 1930. G. Osepän. Teise üldpunaväelise agi-tatsiooni ja propaganda konverent-si puhul. Konverentsi üldeesmärgiks olnud näidata suunad Komm. part. XVI kongressil vastuvõetud otsuste ellu viimiseks punaväes, mis oleval proletariaadi diktatuuri alalhoiuks N.-Vene kindlaim relv. Ühkusega märgib G. Osepän

proletariaadi arvulist suurene-mist, vaesuse kasvu! Juba keskmik oleval proletariseeritud. Kõik jõud tuleval nüüd koon-dada kulaki likvideerimisele. N.-Vene juhivad, võttes arvesse seda suurt vaeseks jää-mise edu, ongi seadnud üles uue loosungi: „päätletka nelja aasta jooksul!“ RKKKA poliitilistel juhtidel ja tegelikel töömeestel agitpropagandas tuleval selgitada uue loosungi tähtsust.

Raadiojaamade moondamisest. Kerge tanki moondamisest kohal. Sidest mägedes.

Artiklis „Operatiivsetest dokumen-tidest“ autor (Drugov) selgitab selle tähtsust, mida nõuavad PU 1929 vastavad §§. Mille tõttu siinsamas avaldatakse autorile vastusartikkel moraaliga: selget pole tarvis selgi-tada.

Tonne: Jalaväe tule võimsusest. Sõjaajalooline näide Itaaliarindelt 15. 6. 1918.

Rida artikleid poliitilise õppetöö alal, milliste üldmotiiviks on — töö ei edene. Ja seda selletõttu, et kuulajaskond on inertne, loid. Punaväelasil politrukidele esitatud küsimustest paistvat selgesti kulaki ideoloogia suur mõju.

„Vojennõi Vestnik“ nr. 21. — 25. 7. 1930. A. Parnistshev. Sotsialismi pealetung tervel rindel. Selliselt iseloomustab autor Kompart XVI kongressi resolutsioone. RKKKA-l tuleval olla valmis jõuga aidata resolutsioonide elluviimist.

L. Knižnikov: Märkmeid ratsama-nõövrite organiseerimisest.

N. Andrejev: Luurega saadud and-mete hinnangust.

S. Lebedev: Kuulipildujate lahingu-tuli õõsi tuleandmete hankimise-ta päeval.

Katsed poligonil oleval näidanud, et õise tul-listamisega kuulipildujast ilma päevaste tule-andmeteta oleval märgi tabamine võimalik. Seni maksnud vaated selles küsimuses (et päeval tu-leks hankida laskeandmeid) tuleval võtta revid-eerimisele.

Galitski: Kaitse organiseerimisest.

N. Borzov: Sõjakoorte ettevalmis-tusest.

Gr. Potshter: Kõrgemate staapide teelahkmeil, Heidetavat staapidele ette nende eraldumist rivist. Staabi ja rivi lähendamise otstarbel oleval jõutud mõnes suuremas väe-koondises naeruväärsuseni: vanemaid staabi töö-mehi eksamineerivat garnisoni- ja sisemäärus-tikus, peetavat rivi õppusi, laskeharjutusi jne. Autori arvates nõudvat ka staabi töö spetsia-liseerumist. Universalism sõjanduses ei oleval juhile kättesaadav ja võivat osutada kah-julikuks. Midagi poleval veel katki kui Punaväe Akadeemia professor ei suuda igal hetkel „rapor-teerida“ jao ülema kohuseid, teda selles kont-rollivale ülemale.

Politruki osas on toodud rida huvita-vaid märkmeid pealkirja all: „Meie loidu-sest“. Väsimus, ükskõiksus, loidus oleval võtnud punaväes võimu. Nooremad üle-mad (juhivad) andvat selleks sageli eeskuju. Autoritest mõned näevad abinõuna loiduse kaota-miseks tööpäeva sarnase ajajaotuse, et puna-väelastel ajajaotuse tõttu oleks alati kella

(5—21) sõit sees. Teised arvavad jälle, et hiljaksjäämised õppustele olevat tingitud sellest, et puudub tarvilik arv tualetiruumi, söögisaalid on kitsad, söömas tulevat käia vahetuste kaupa jne.

„Voi. Vestniku“ redaktsioon teeb kokkuvõtte: „Aeglane tempo ülesannete täitmisel, lõpmatud sisutud koosolekud, venivus ja ebatäpsus töökavas, tunnilised kogumised ja hilenemised koosolekuile — need on pahed, milliseid tuleb kõrvaldada igapäise elust. Kas loiduse peapõhjuseks ei ole punaväelaste tulpuvus käegakatsutavast valest, mida neile igapäev pakutakse, sellele mõttele autorid avalikult ei tule.

Vojennõi Vestnik nr. 22 — 5. 8. 1930.

A. Parnistshev: Auvääris aastapäev. Kauge-ida erilise armee aastapäeva puhul 6. 8. 1930.

N. Kuibõshev: Tähelepanuks üheaastaõppuslastele. Kui tulevaselt reservjuhilt tulevat üheaastaõppuslaselt nõuda rohkem tööd.

N. P. Ivanov: Kaitse ja kahepaikne tank (amfiib). Ujuv ja kuival romav tank, milliste areng olevat eriti suur P.-Am. sõja-

väes, esitavat kaitsele uusi raskusi positsiooni valikul ja selle hindel.

A. Ignatjev: Eelosade kohtamislahingust.

Vinnitski: Näitlik taktikaline õppus kaartidel vanema juhtkonnaga. Teemiks — liikuv-kaitse ja tõkestusteenistus.

Sergejev: Kuis ületada gaasitatud alad? Antakse rida lahendusi võimalikest olukorrist.

S. Lebedew: Kuulipildujate roodu celluurest.

Konan: Kuis saavutada edu signalisatsioonis. Autor soovib luua koodi signalisatsioonis sageli korduvate mõistete jaoks. Kood olgu lihtis ja kergesti meelespeetav.

Politruki osas avaldatud artiklil on üldtoon endine: töö ei kannu vilja. Soovitatakse selle asemel, et valgustada punaväelasi, pöörda tähelepanu esikorras nooremate juhtide meelsuse ja arusaamiste õigele teele pööramisele.

Välissõjakirjanduse ülevaates väärrib tähelepanu tõlge „Mil. Wochenblatt“ nr. 23—24 — 1930 „Kambrais'i lahing tankide tänapäeva taktika seisukohalt“.

K.

Sport.

IX üleriiklikud kaitseväge spordivõistlused

Tallinnas 29.—31. augustil s. a.

Käesoleval aastal peetakse IX üleriiklikud kaitseväge spordivõistlused 29.—31. augustil Tallinnas. Võistluste kava koosneb peamiselt möödunud aasta võistlusaladest. Võistlustest võtab osa 3 diviisi, kv. ühendatud õppeasutised ja merejõud, igaiüks 60 osavõtjaga. Võistlused peetakse ühes võimete klassis ja iga diviisi (kv. ühend. õppeasutis ja merejõud) võivad igale individuaal võistlusalale saata 3 võistlejat ja iga meeskondadevahelisele võistlusele ühe meeskonna. Kergejõustiku võistlusalad viiakse läbi E. S. K. staadionil, Kadriorus, kuna meeskondadevahelised võistlusalad: sv. viievõistlus Valdeki laskerajal, 25 km jalgrattasõit Raudtalu maanteel ja jao orienteerumisjooks kuskil Tallinna ümbruses tundmata maastikul.

Võistluste kava:

Jooksud.

100, 400, 1500, 3000 ja 10.000 m jooks; 110 m tõkkejooks; 5×500 m rakmetes teatejooks; 5×1000 m teatejooks vabalt; jao orienteerumisjooks rakmetes.

Hüpped.

Kaugus- ja kõrgushüpe.

Visked.

Kuulitõuge, kettaheide ja odaviske

Ujumine.

50, 200 ja 5000 m vabaujumine.

Sõjaline seitsmევõistlus.

1) 60 m jooks rakmetes, 2) granaadiviske (märki), 3) kaugushüpe hooga rakmetes, 4) 50 m

vabaujumine, 5) märkilaskmine kv. vintpüssidest lamades käelt 200 m kaugusele, 6) 100 m jooks rakmetes 40 kg liivakotiga, 7) 1000 m jooks rakmetes.

Meeskondadevaheline (kaheksamehelised kerge-kuulipilduja jaod) sõjaline viievõistlus rakmetes.

1) 5 km jooks (rännak), 2) 25 m kauguselt kahekümneühe liivakoti, raskusega à 25 kg, kandmine tulejoonele, 3) märkilaskmine kv. vintpüssist lamades toelt 200 m kaugusele, 4) 35 m kaugusele granaadi märkiviske kaevikusse, 5) 100 m jooks ühes märkitorkamisega.

Jalgrattasõit.

10 km sõit vabas riietuses; 25 km sõit rakmetes.

Vehklemine.

Espadronidel ja tääkidel (ohvitseridele ja ülaajateenijatele).

Jalgpallivõistlus.

Diviiside, Kv. üh. õppeasutiste ja Merejõudude esimeeskondade vaheline

V Eesti-Soome kaitsevägede vaheline jalgpallivõistlus.

31. augustil s. a. kell 1800 peetakse Tallinnas E. S. K. staadionil, Kadriorus, Eesti-Soome kaitsevägede vaheline jalgpall maavõistlus.

Käesolev maavõistlus on järjekorras viies. Senised maavõistlused on peetud ja lõppenud järgmiselt:

1926. a. Eesti-Sooime 5:1 Tallinnas.
 1927. " " " 3:1 Viiburis.
 1928. " " " 4:1 Tallinnas.
 1929. " " " 0:3 Turus.

Nagu maavõistluste tulemustest näeme, on Eesti võitnud 3 ja Soome — 1.

Kes võidab viienda maavõistluse on raske ennustada. Mõlemate riikide kaitsevää jalgpallimeeskonnad on aga käeoleval aastal omi ridu tõundvalt täiendnud premate mängijatega, mis lubab oletada pinevat võistlust.

9. üksiku jalaväe pataljoni spordivõistlused.

20. juulil s.a. peeti Pärnu garnisoni staadionil 9. üksiku jalaväepataljoni spordivõistlusi kolmes klassis. Võistlejaid — 75, kelledest 6 ohvitseri, 11 üleajateenijat ja 58 ajateenijat. Võistlused algasid sõjameheliku täpsusega ja mõõdusid hea ja kiire korralduse juures ladusalt ning ühegi vahejuhtumiseteta. Võisteldi suure tahtmise ja innuga; iga võistleja püüdis kogu hingega kompanii au kaitsta ja kõrgel hoida. Parandati 5 pataljoni- ja 2 garnisoni rekordi. Pataljoniülema poolt parimale kompaniile väljapandud suure väärtusliku rändauhinna, millist jäädavaks omandamiseks vaja kaitsta 3 a. järjest ehk 5 a. vaheldamisi, omas esmakordselt 1. kompanii 542 punktiga, 3. kompanii 448 ja 2. kompanii 264. punkti vastu. Punkte arvestati m.a. üleriiklikkude spordivõistluste määruste kohaselt. Parimateks ja mitmekülgsemateks sportlasteks osutusid ja omasid eriauhinnad:

„A“ klassis: 1. n. leitn. Karl Kerjan, 1. kompanii, 65 p., barometri; 2. n.a.o. Johannes Laur, 1. komp., 65 p., hõb. karikas; 3. n. leitn. Karl Kivi, 1. kompanii, 43 p., suur hõb. kompoti lusikas; 4. n.a.o. Edmund Kuusik, 2. komp., 29 p., hõb. tordi labidas.

„B“ klassis: 1. noor Erich Martens, 3. komp., 84 p., hõb. tordi labidas; 2. noor Jakob Tarkmeel, 3. komp., 59 p., hõb. võinuga.

Võistluste tulemusi:

„A“ klassis:

100 mtr. jooks. Osavõtjaid — 8.

1. n. leitn. Kerjan, 1. komp., 12,2; 2. n.a.o. Laur, 1. kompanii, 12,2.

400 m jooks. Osav. — 9.

1) n. leitn. Kerjan, 56,3 — uus pat. rekord; 2) n. leitn. Kivi, 1. komp., 58,4.

1500 m. jooks. Osav. — 8.

1. reamees Pugal, 1. kompanii, 4:55,1; 2. noor Melov, 3. komp., 4:57,7.

Kaugushüpe. Osav. — 9.

1. n.a.o. Laur, 5,90 — uus pat. ja garn. rekord; 2. n. leitn. Kerjan, 5,72.

Kõrgushüpe. Osav. — 7.

1. n.a.o. Laur, 1,55; 2. n. leitn. Kerjan, 1,50.

„B“ klassis.

100 m. jooks. Osav. — 15.

1. noor Hammer, 1. komp., 13,1; 2. noor Peters, 1. komp., 13,1.

1000 m. jooks. Osav. — 15.

1. noor Laidoner, 1. komp., 3:00,0; 2. noor Puusild, 1. komp., 3:00,7.

5×500 m teatej. rakm.

1. 1. kompanii meeskond, 8:01,8 — uus pat. rekord; 2. 3. komp. meeskond, 8:28,3.

Kaugushüpe. Osav. — 15.

1. noor Martens, 3. kompanii, 5,58; 2. noor Kepi 1. kompanii, 5,26.

Kõrgushüpe. Osav. — 15.

1. noor Martens, 1,55; 2. noor Tarkmeel, 3. kompanii, 1,50.

Kolmikhüpe. Osav. — 9.

1. noor Martens, 12,37; 2. n. a. o. Laur, 12,13.

Kuulitõuge. Osav. — 9. (raske kuul).

1. n. leitn. Kerjan, 10,67; 2. n. a. o. Laur, 9,81.

Kuulitõuge. Osav. — 15. (kerge kuul).

1. noor Martens, 13,15 — uus pat. ja garn. rekord; 2. reamees Jurn, 2. komp., 12,65.

Kettaheide. Osav. — 8.

1. n. leitn. Kerjan, 35,61 — uus pat. rekord; 2. n. leitn. Kivi, 30,48.

Kettaheide. Osav. — 15.

1. noor Martens, 30,46; 2. noor Tarkmeel, 26,80.

Granaadiviske. Osav. — 9.

1. n. a. o. Laur, 58,26; 2. n. leitn. Tenner, 2. kompanii, 57,27.

Granaadiviske. Osav. — 15.

1. noor Martens, 61,97; 2. noor Kukk, 57,43.

Kohe peale võistlusi pataljoniülema k. t. major E. Saal pidas päevakohase kõne, tänas nii auhinnaasaajaid kui ka kõiki võistlejaid ja kohtunikke tehtud tubli töö ja nähtud vaeva eest ning jagas välja auhinnad. H-ra P. Kaasik'i poolt annetatud „barometri“ parimale ohvitserile omas 65 p. n. leitn. Kerjan ja kuldsepp h-ra J. Mitt'i „hõbedast karika“ parimale üleajateenijale omas 65. punktiga n. a. o. Laur. E—dt.

Kuldauraha Pariisi näitus. 1924, Grand Prix Tallinnas 1925.

TALLINN,

MERIPUIESTEE 15.
KONETRAAT 304-26.

Piiritusepuhastamise vabrikute o.ü.

(Rosen & Co.)

„TALLINNA VIINAVABRIK“

ühes parfümeeria ja kosmeetika osakonnaga.

I ERIALA: Crème de Mandarine, Kümmel, Pomerants, Vene vodka, Brandi V. S O., ***, **, Standart Extra jne.

II ERIALA: Eau de Cologne — triple, double, aux fleurs, hambapasta „Sanadont“, puuder jne.

Kõiksugu napsid, liköörid ja nalvkad on saadaval kõikides suuremates kauplustes, restoraanides ja suuremal arvul vabriku laos.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Lipueturi avang.

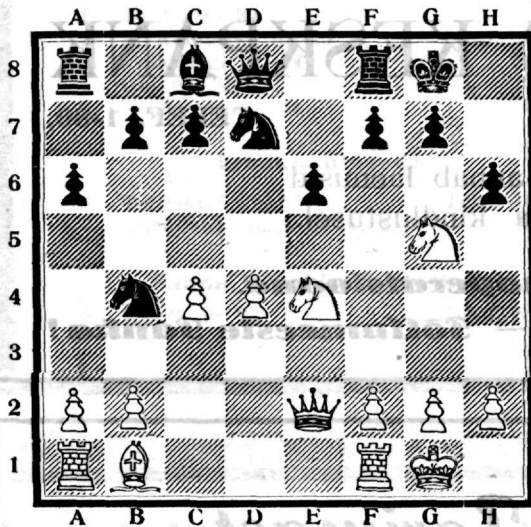
Mängitud Barceloona rahvusvahelisel turniiril (dets. 1929).

Valged — Colle. Mustad — Aguilera.

1. d2—d4, d7—d5; 2. Rg1—f3, Rg8—f6; 3. e2—e3, e7—e6; 4. Of1—d3, a7—a6; 5. Rb1—d2, Of8—d6? 6. O—O, Rb8—d7; 7. e3—e4, d5:e4; 8. Rd2:e4, O—O (Parem oli Rf6:e4); 9. Ocl—g5, Od6—e7; 10. Ld1—e2, Rf6—d5; 11. c2—c4, Rd5—b4; 12. Od3—b1, Oe7:g5 (Parem oli h7—h6); 13. Rf3:g5, h7—h6.

Seis peale mustade 13. sammu:

Mustad.

Valged.

14. f2—f4!, h6:g5; 15. f4:g5, f7—f5; 16. Le2—h5!, f5:e4; 17. Ob1:e4, Rd7—f6; 18. g5:f6, Ld8:d4+; 19. Kg1—h1, Ld4:e4; 20. f6—f7+, Vf8:f7; 21. Lh5:f7+, Kg8—h8; 22. Vf1—f4. Mustad andsid alla.

Pärnu garnisoni allohv. kogu poolt korraldatud oma liigete vahelised male- ja kabevoistlused lõpesid 17. apr. Auhinde võitsid:

Male:

A. klass.

1. auhind — v. allohv. A. Pugal, 5½ p.
2. auhind — veltveeb. Mänd, 3 p.
3. auhind — kapral Kants, 0 p.

B. klass.

1. auhind — n. allohv. Mölder, 5½ p.
2. auhind — v. allohv. Kool, 5 p.
3. auhind — n. allohv. Tomberg, 5 p.

Kabe:

A. klass.

1. auhind — v. a. ohv. Pugal, 5½ p.
2. auhind — veltveeb. Mänd, 3½ p.
3. auhind — veltveeb. Kõrve, 3 p.

B. klass.

1. auhind — v. a. ohv. Kuusner, 9½ p.
2. auhind — v. a. ohv. Lapp, 9½ p.
3. auhind — n. allohv. Tomberg, 9 p.

Auhindadeks olid praktilise tähtsusega väärtasjad. Võistlus peeti ära allohv. kasino ruumes ja kestis kuu aega.

Uusi raamatuid kaitsevõgede staabi raamatukogus.

18773. Гуревич, Е. а. Красноармейский песенник. Москва/Ленинград, 1930.
18772. Общественные сведения для красноармейца инженерных войск Составил В. Лаврентьев. Москва/Ленинград, 1930.
18771. Временное руководство по обучению верховой езде в манежах осовиахима. Москва, 1930.
18770. Временный устав гарнизонной службы Р. К. К. А. Ленинград, 1930.
18768. Программа для транспортных кружков военных эспаний I и II ступени. Москва, 1931.
18767. Благодклонов, Н. В. Пособие и методические указания для руководителей химических кружков осовиахима. Москва, 1930.
18766. Порохин, Н. К. Что такое химизация народного хозяйства. Москва, 1929.
18765. Латынин, В. Военно-полевая маскировка. Харьков, 1924.
18763. Дубровольский, С. А. Вопросы обороны железных дорог против наземного противника. Москва, 1930.
18762. Варга, Е. Проблема „организованного капитализма.“ Москва, 1930.
18761. Демин, А. Устройство тира для стрелковых кружков II изд. Москва/Ленинград, 1929.
18760. Кузнецов, В. Из воспоминаний политработника. Москва/Ленинград, 1930.
18759. Инструкция ячеек ВКП „б“ в Красной армии. Москва, 1928.
18758. Писарев, Н. В. Железнодорожное даго. Москва, 1929.
18757. Гарпан, Г. Боевые страницы черноморского флота. Москва/Ленинград, 1929.
18756. Гуров, С. Бой мелких частей пехоты. Москва/Ленинград, 1929.

SISUSTIK: r.- Poola päevad Eestis. — V. L. Evert. Poola Eesti lähenemisest ja koostööst. — V. Saarsen. Kõrgema Sõjakooli külaskäik Soome Kõrgemale Sõjakoolile 3.—5. VII 30. — O. Sternbeck. Automaatrelvade materjalosa tundmaõppimise ning õpetamise ulatusest ja meetodist. — V. Riiberg. Mullatööd ja tööriistad. — P. Z. Poola võidu aastapäev. — J. L. Poola ohvitserkonna traditsioonidest. — A. K. Äraootamise-lahingust. — K. Mustonen. Omaste päevad Soome Valge Kaardi laagris. — ms.- R. K. K. A. väelligid tänapäeval. — R. Tck. Sakslaste ideed ja tõekspidamised jalaväe organisatsioonist ja relvastusest. — N. Ustal. Patareide ettevalmistamine õiseks tegutsemiseks. — A. K. Mõtteid motoriseeritud sõjaabinõude mõjust sõjapidamisele. — Joter. Maailmasõja sündmustik Napoleoni ja Foch'i kahekõnes. — Kaitseväge elu. — Sõjakirjandust. — Sport. — Male.

Kirjaümbrikke igasuguseid, **postpaberit**, **kirjaplokke** jne. jne.

Ostes nõudke ainult

märgiga →

Tuntud headuses
paberikaubad.

O.-ü. RAF. HAARLA

Kirjaümbriku ja paberiümbertöötamise tehas.

TALLINNAS, Tina tän. nr. 9.

Telefon 302-56.

PÖLLUMEESTE KESKPANK

TALLINN, S. KARJA 3.

TELEF. 1-80.

Võtab raha hoiule ja annab laenusid
mitmesugusel kujul ja kindlustusel.

Soimetab kõiki muid pangaooperatsioone.

Põllumeeste raha — Põllumeeste Banka!

Eesti elektrimasinate-ehituse A.S.

end.

„VOLTA“

Tallinnas,

Soo 27. Tel. (2)34-28 ja (20)9-57.

Esindajad:

TARTUS, Paul Lall, Promenadi 7
VILJANDIS, Tõnis Parri, Lossi 31.

Generaatorid, dünamomasinad,
elektromootorid, lülitusseaded,
ventilaatorid, kütteaparaadid,
rauast ribitorud, põletispuude
saed, automaatselt töötavad
veepumbad, piimapumbad.

Tarimast

parem on

EAU DE

COLOGNE

FEIWAL

Eesti Raudteelaste Tarvitajateühisus

Kontor: Tallinnas, Lai nr. 39.

Liikmeid - 4000 - Kauplusi - 25.

Ühisuse omad kapitalid Kr. 100.000.-

Kauplused asuvad Tallinnas:

Toiduainete kauplused:

1. Telliskivi 37	
2. S. Ameerika nr. 15	Telef. 28-82
3. Falkpargi nr. 14	" 33-00
4. Öle nr. 33	" 29-65
5. Telliskivi nr. 24	" 10-87

Lihakauplused:

6. Telliskivi nr. 24	Telef. 10-87
7. Turukaubamaja nr. 1, 2 ja 3	" 19-38

Saapa ja toiduainete kpl.

8. Kopli nr. 20	Telef. 32-63

Tarbe- ja toiduainete kpl.:

9. Nõmmel, S. Pärnu m. 48	Telef. 55
10. Tapal Lai nr. 3	" 39
11. Narvas, Joala nr. 11/18	
12. Sondas oma majas	
13. Kohtlas, Ontoni majas	
14. Aegviidus, Tomasovi majas	
15. Kaareperes, Kaarepere mõisas	
16. Kehra jaama juures	
17. Kohtla-Järva põlevkivikaevanduses	

Vagunkauplused liiguvad:

1. Tallinn—Tartu	liinil
2. Tallinn—Narva	"
3. Tallinn—Haapsalu	"
4. Sonda—Mustvee	"

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri Osäühisus.

Asut. 1857. a.

Ketruseväärtnaid 500.000

Kangrutelgi 4.000

Valmistatakse:

Puuvillariiet igat ^{seeltsi,} pleekimata, pleegitud ja värvitud lõnga, sukalõnga ja vatti.

VABRIK: Kreenholm, Narva kaudu.

VALITSUS: Tallinnas, Pikk tänav 68. Telefon 426-63.

LADU: Tallinnas, Suur-Karja tänav 13.

A.-S. „SILVA”

administratsiooni kontor

on üleviidud Estonia puiesteele 19.

Telefonid (endise keskjaama asemel).

administratsioon	(2)13-80.
kontor	(2)18-09.
metsaosakond	(2)21-39.
kauplused:	(20)4-01.
	(20)4-02.

Raua, terase, ehitusmaterjali ja põllutööriistade adu.

Lähemal ajal jõuavad kohale ladude
täiendamiseks uued kaubad.

Hinnad odavad.

Hinnad odavad.

OSAÜHISUS

HÖJGAARD & SCHULTZ

EESTIS

Insenerid ja ettevõtjad.

TALLINN, Vabaduseplats nr. 1. Telefon (20) 8-23.

Telegrammi aadress: — „CONTRACTOR“.

DISKONTO PANK A/S.

TALLINNAS, PIKK 11.

TELEGR. ADDRESS: „DISCONTOBA“.

TELEF. (2) 19-79, 432-46, 434-18.

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

SISE- ja VÄLISMAAL.

Isis kreem

*on see näo kreem, mis teeb Teie
naha siledaks ja sametpehmeks*

NARVA KALEVI MANUFAKTUUR

endine parun A. L. STIEGLITZI kalevivabrik, Narvas. Asutat. 1847. a.

SUURES VALIKUS:

Kaitsevaelaste mantli- ja ülikonnariiet teenistus- ja esitusvormidele, kaitseleitlaste diagonaal ja kalev, uuemad moodsad sügise- ja talvepalituriided, meeste ülikonnariiet, koolilaste ülikonna- ja mantliriiet.

LADU EN GROS:

TALLINN, Jaani tän. nr. 11. Telef. (2)13-84 ja (2)24-58.

KAUPLUS:

NARVAS, Kalevivabriku juures. Telef. 26. Avatud igal äripäeval kell 9-12 ja 14-17.

Iga tõsine isamaalane ostab ainult kodumaal valmistatud kaupa, vähendab seega tööpuudust ja hoiab ära valuuta kohutavat väljavoolu välismaale!

Gustav Pihlakas

Paberikaupade, kirjaümbrikute,
kõitmise ja lineerimise tööstus.

Tallinn, Vaksali pst. 2.

Telefon 4-79 ja 9-65.

Ümbrikud igas suuruses ja värvis,
äridele pealetrükk

Kontoraamatud igas liniatuuris.

Kopeerraamatud.

Registraatorid.

Kiirõmblejad.

Aktikaaned.

Kaustikud.

Dokumentide mappid.

Teadaannete lehed igas kaustas.

Kirjaplokid.

Block-notes.

Paberikorvid.

Kuldkirjatrükk.

Ilupaberid karpides ja mappides (Papeteriid).

Postpaberid liht ja linased.

Postkaardi ja amateur albumid suures valikus.

Töö võistlemata headuses. — Hinnad mõõdukad.

Täielikuma sisseseadega sel alal töötav ettevõtte Eestis. Võtab tellimisi vastu kõigilt riigi- ja eraasutusilt, pankadelt, kontoritelt, äridelt ja eraisikutelt, lineerimise, kõitmise ja paberikaupade alal.